

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Diplomová práce

2019

Bc. Kateřina Návojevová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

**Boj o svobodu tisku: Bádensko a německý liberalismus
ve 30. letech 19. století**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Kateřina Návojková

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia, specializace Německá
a rakouská studia

Vedoucí práce: doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 9.5.2019

Kateřina Návoiová

Bibliografický záznam

NÁVOJOVÁ, Kateřina. *Boj o svobodu tisku: Bádensko a německý liberalismus ve 30. letech 19. století*. Praha, 2019. 82 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.

Rozsah práce: 137 941 znaků

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá politickou a specifickou mediální situací v roce 1832 v Bádenském velkovévodství s důrazem na šíření liberálních idejí a jejich snahou ovlivnit veřejnost prostřednictvím jednoho typického německého listu této doby. Během šesti měsíců se v Bádenském velkovévodství nacházela mimořádná situace, kdy byla omezena cenzura, a pro novináře se tak náhle objevily nečekané možnosti. Jako reakce na potlačení cenzury vznikl i opoziční deník *Der Freisinnige*. Ačkoliv jeho existence byla krátkodobá, jsou v něm patrné a dobře pozorovatelné projevy liberálních hodnot a reflexe tehdejších názorů. Tento deník byl ve své době důležitější a mocnější než jakýkoli jiný, protože spolupracoval s jedním z hlavních iniciátorů liberalismu, Karlem von Rotteckem. Tento přední liberální iniciátor byl také aktivní v politice. Právě spojení těchto dvou rolí bylo velice mocné. Svoboda slova chápána jako jeden z hlavních liberálních požadavků umožňovala praktické prosazování liberálních myšlenek skrze média, a tedy jejich propagaci mezi občany. Tato případová studie věnuje pozornost tomuto speciálnímu dění v rámci liberálního smýšlení a svobody tisku. Politický a společenský kontext je vztažen na dění v období mezi lety 1815 až 1832 v Bádenském velkovévodství i bývalém Německém spolku. Současně se práce snaží analyzovat, co znamenalo vydávat liberální a nezávislý časopis v uvedené době a jak se tato svoboda tisku projevovala na konkrétním příkladu v deníku *Der Freisinnige*.

Annotation

This master thesis examines the political and particular media situation in 1832, with the stress on spreading the liberal ideas and their attempt to influence the public via one typical German journal for this period. Over six months, there was an extraordinary situation in Baden, when the censorship was restricted and suddenly there arose, for this period, unexpected possibilities for journalists. As a reaction to reduction of censorship, the journal *Der Freisinnige* was established. Although its existence was short-lived, manifestation of liberal values and reflection of contemporary opinions is evident. This journal was more important and powerful than any other because of the cooperation with one of the main initiators of liberalism, Karl von Rotteck, who was also active in politics. This connection of two roles was very powerful. Freedom of speech, understood as one of the major liberal demands, allowed the practical promotion of liberal ideas among citizens. This case study

pays attention to this particular year, within the political inclinations and tendencies over the period 1815-1832 of the Grand Duchy of Baden and former German Confederation. There were clear connections to the events in the first third of the nineteenth century, that made the short-time fall of censorship happen. At the same time, it tries to examine, what it meant to issue a liberal and independent journal in this time on example of the journal *Der Freisinnige* itself.

Klíčová slova

Der Freisinnige, liberalismus, Karl von Rotteck, svoboda tisku, svoboda slova, Bádenské velkovévodství, 30. léta 19. století, Freiburg, cenzura, případová studie

Keywords

Der Freisinnige, liberalism, Karl von Rotteck, freedom of the press, freedom of speech, Grand Duchy of Baden, 30s of the 19th century, Freiburg, censorship, case studies

Title

The Fight for the Freedom of Speech: Baden and German Liberalism in the 1830s

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce doc. Dr. phil. Rudolfu Kučerovi, Ph.D. za jeho cenné rady při tvorbě této práce. Dále bych chtěla poděkovat svým nejbližším, kteří mě neustále podporovali a stáli při mně až do samotného odevzdání.

Obsah

ÚVOD	1
1 BÁDENSKÉ VELKOVÉVODSTVÍ: VÝVOJ LIBERÁLNÍCH MYŠLENEK A SVOBODY TISKU S VYVRCHOLENÍM V ROCE 1832	10
1.1 POČÁTKY LIBERALISMU V JIHOZÁPADNÍM NĚMECKU: RANÝ LIBERALISMUS V PŘEDBŘEZNOVÉ DOBĚ ..	12
1.1.1 Liberální úspěchy počátku 30. let: Od červencové revoluce po Hambašskou slavnost.....	13
1.1.2 Speciální případ Bádenska: Francouzský vliv a prosazení parlamentarismu	15
1.1.3 Bádenská vládní spolupráce a Rotteckův význam	16
1.1.4 Snahy Německého spolku o potlačení liberalismu a omezení tisku	18
1.2 TISKOVÁ CENZURA A PODOBA NOVIN V NĚMECKÝCH ZEMÍCH DO 30. LET 19. STOLETÍ	19
1.2.1 Rozvoj novin v 19. století: národní noviny a publicistika	20
1.2.2 Vývoj do 30. let: Görresův přínos a Metternichovy restriktce	21
1.2.3 Výrazná 30. léta: Znovuoživení snah o svobodu tisku a vznik novinářského spolku	23
1.2.4 Bádenská svoboda tisku: tiskový zákon 1832	24
2 DENÍK DER FREISINNIGE.....	26
2.1 VZNIK DENÍKU A JEHO DOBRÉ VÝCHOZÍ PODMÍNKY	26
2.1.1 Prvotní propagace titulu.....	28
2.2 ZÁKLADNÍ POPIS DENÍKU	29
2.2.1 Struktura deníku	31
2.3 REDAKTOŘI V ČELE S ROTTECKEM A WELCKEREM	32
2.4 VÝZNAM NOVIN PRO LIBERÁLNÍ INICIÁTORY	34
2.5 SPOLUPRÁCE S NOVINÁŘSKÝM SPOLKEM A DALŠÍMI TITULY	36
2.6 ZÁNİK DENÍKU A JEHO VÝZNAM COBY INSPIRACE DO DALŠÍCH LET	38
3 ANALÝZA DENÍKU DER FREISINNIGE	40
3.1 PROMĚNA DENÍKU V ČASE: HLAVNÍ TÉMATA A JEJICH VÝVOJ	41
3.2 KOMPLIKACE PŘI VYDÁVÁNÍ: NIKDY NENÍ NIC ABSOLUTNÍ	49
3.3 TEMATICKÁ ANALÝZA	52
3.3.1 Informace pro Bádenské: služba pro blaho lidu i vyslovení názoru	52
3.3.2 Vzdělávání obyvatelstva ve věcech politiky	59
3.3.3 Svoboda: podpora hlavního liberálního požadavku	63
ZÁVĚR.....	67
SUMMARY.....	71
POUŽITÁ LITERATURA	72
TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE.....	78
SEZNAM PŘÍLOH.....	80

Úvod

Cenzura je všude a všudy přítomná. I v dnešní demokratické společnosti se s ní potýkáme, i když v jiné formě, než tomu bylo v první polovině 19. století. Poučení však můžeme zpravidla hledat právě v minulosti. Noviny nikdy nebyly pouhým zrcadlem společenského dění. Vyjadřovaly zájmy společenských tříd, skupin a jednotlivců, a působily v rámci určitého společenského a politického systému.¹

Základními pilíři předkládané práce jsou pojmy svoboda tisku (německy Pressefreiheit) a liberalismus. Práce má předložit ukázkový příklad boje o svobodu tisku v Bádenském velkovévodství na prahu 30. let 19. století, o který se zasadili tamní iniciátoři liberalismu. Od původního významu mají dnes již liberalismus i boj o svobodu tisku, tedy boj proti cenzuře, poměrně daleko. Zatímco cenzura se nám pojí spíše s minulostí a s něčím v podstatě negativním, slovo liberální se v dnešní době užívá snad až v nadměrném množství. Navíc se různá slovní spojení v některých případech již oddálila od počátečního významu. V dřívějším slova smyslu cenzura znamenala ne jakoukoliv kontrolu, nýbrž jen kontrolu prováděnou státními orgány.² Výsledkem cenzurního zásahu byla prázdná místa, která značila část obsahu, jenž neprošla kontrolou. Z hlediska obsahové cenzury rozlišujeme cenzuru předběžnou neboli preventivní, a následnou, jinými slovy také represivní. Právě předběžná cenzura sloužila jako nejvýznamnější nástroj kontroly.³

První, kdo uplatňoval cenzurní opatření, byla církev. Snahy o kontrolu nad obsahem poprvé zesílily s vynálezem knihtisku. Od 50. let 15. století se stává cenzura již politickým tématem a nabývá tak na své síle.⁴ Pouhých 42 let po Gutenbergově vynálezu byl zřízen první místní cenzurní úřad, a to mohuškým arcibiskupem ve Frankfurtu nad Mohanem. Samotný zrod novin, který navázal právě na Gutenbergův vynález knihtisku, datujeme k počátku 17. století, což souviselo také s rozvojem dopravy, vývojem poštovních tras a potřebami obchodu a administrativy.

¹ KÖPPOVÁ, Barbara a KÖPPL Ladislav. *Dějiny světové žurnalistiky: Díl první: Celý svět je v novinách*. Praha: Novinář, 1989. Str. 6

² DUSSEL, Konrad. *Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert*. Münster: Lit, c2004. ISBN 3825868117. Str. 18

³ VEČEŘA, Pavel. *Úvod do dějin tištěných médií*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2015. Žurnalistika a komunikace. Str. 32,33.

⁴ REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. Str. 27 (heslo cenzura)

Noviny mají své čtenáře informovat, vychovávat, vzdělávat, ale také zabavit.⁵ Kromě toho byly noviny od samého počátku i hlavním prostředkem pro tvorbu veřejného mínění. Přesto až do druhé poloviny 18. století, tedy do začátku osvícenství, byla kontrola médií brána jako nutná součást povolání a nebylo na ni nahlíženo jako na něco, proti čemu by se mělo bojovat.⁶ V této době se také poprvé setkáváme v německojazyčném prostoru se slovním spojením „Pressefreiheit“, které můžeme poprvé dohledat v roce 1774.⁷ Důležitost tohoto slova a snaha bojovat za svobodu tisku pak poprvé výrazně vzrostla ve spojitosti s nástupem Napoleona k moci. Pro dobu je charakteristický rychlý nárůst cenzury, neboť Napoleon omezoval tisk ve velké míře.⁸ Zároveň se boj o svobodu slova tisku, respektive boj proti cenzuře, stal v první polovině 19. století v rámci německého prostředí centrálním tématem liberálního hnutí usilujícího o komplexní reformy.⁹

Cenzura hrála velkou roli především v obsazích s mravní tematikou, kde se znatelněji projevovala případná ne/vůle panovníka. Politický obsah v novinách je stejně starý jako noviny samy a zájem o politické dění byl přirozený od počátku. Politické obsahy mohly být zveřejňovány jen v takové míře, jaká byla v dané době cenzurou povolena, což platilo především pro periodické listy – někdy se lze setkat i s přirovnáním, že se jednalo o sériové pachatele.¹⁰ Byly pravidelným informátorem a redaktoři na jejich stránkách rozhodovali o tom, jakou povahu a důraz budou jednotlivé zprávy mít.

Svoboda slova je jedním ze základních požadavků politického směru liberalismus. Sám liberální proud je starý zhruba dvě století a pojetí samotného liberalismu i svobody se v jeho průběhu měnilo. Jak zmiňuje hned v úvodu své knihy Dieter Langewiesche¹¹, liberalismus je jedním z nejstarších politických hnutí moderní doby. Od počátku byl důraz kladen na občana a jeho možnosti ve státě. S tím souvisela i svoboda vyjadřovat se a svoboda slova v tisku. Přestože v průběhu let tento proud sílil nebo naopak slábl, cíl byl totožný: liberální společnost, která se opírala o ideál svobody občanů a principy právního státu a volného tržního hospodářství.

⁵ BUDÍN, Stanislav. *Sedmá velmoc*. Praha: Československý spisovatel, 1966. Str. 12

⁶ VEČEŘA, Pavel. *Úvod do dějin tištěných médií*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2015. *Žurnalistika a komunikace*. Str. 32,33.

⁷ DUSSEL, Konrad. *Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert*. Münster: Lit, c2004. ISBN 3825868117. Str. 21

⁸ Tamtéž. Str. 21

⁹ Tamtéž. Str. 23

¹⁰ STÖBER, Rudolf. *Deutsche Pressegeschichte: von den Anfängen bis zur Gegenwart*. 2. Aufl.. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2005. Str. 114,115

¹¹ LANGEWIESCHE, Dieter. *Liberalismus in Deutschland*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1988. ISBN 3518112864. Str 7

Langewiesche svůj názor ve své knize prezentuje pomocí citace Dahrendorfovi definice, v níž se tvrdí, že liberalismus má ve své podstatě jasné a jednoduché zaměření politického jednání. Jde o soustředění všech sil na rozšíření životních šancí občana. Čím větší množství lidí má více životních možností, tím je společnost liberálnější.¹² Liberální myšlenky o státu, společnosti a kultuře byly od 18. století v některém období silnější, někdy se projevovaly méně či vůbec. Nikdy však nebyly tyto myšlenky a pokusy zcela jednotné. Obtížné bylo i samotné chápání toho, co vše spadá pod pojem občanský. Tento fakt začal hrát od 19. století v rámci politického liberalismu značnou roli.¹³ Ludwig von Mises¹⁴ dokonce zmiňuje, že v rámci politiky se na evropském kontinentu můžeme setkat s liberalismem a liberály převážně jen ve Velké Británii, ale i tam jsou liberálové ve značné míře věrni především jen tomuto jménu, neboť samotné jejich jednání se podobá spíše umírněným socialistům.

V počátcích byl tento myšlenkový proud velice důležitý. Již v 18. století působila liberální Amerika jako vzor svobodného státu, respektive jako matka svobody.¹⁵ Vliv na transfery myšlenek v Evropě mělo dění v rámci tohoto kontinentu. Podobnost státních forem v rámci Evropy, a především pak dění v sousední Francii, byly pravou inspirací pro vývoj v Německu. Liberální pohnutky postupně v různých částech Německa sílily, především v Míšni, Kolíně nad Rýnem a Cáchách.¹⁶

Přesto byl liberalismus v Německu trochu jiný než v Anglii nebo Francii, protože se projevil až o něco později. Z počátku šlo v německojazyčném prostoru více o vnitropolitické záležitosti. Ekonomický a sociální vývoj je společně s liberalismem pozorovatelný až od poloviny 30. let 19. století. V Bádensku bylo možné ve 40. letech pozorovat provázanost politického vývoje s ekonomickými a společenskými změnami.¹⁷

Boj o svobodu tisku byl jednou z rozhodujících událostí na cestě k vytvoření občanské společnosti. Svoboda byla důležitá především pro emancipaci obyvatelstva, kdy se z obyčejných „poddaných“ stávali občané. Právo a informovanost se staly velmi

¹² LANGEWIESCHE, Dieter. *Liberalismus in Deutschland*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1988. ISBN 3518112864. Str 7

¹³ Tamtéž. Str.8

¹⁴ VON MISES, Ludwig. *Liberalismus – eine Erfolgsbilanz*. In: DOERING, Detmar. *Kleines Lesebuch über Liberalismus (Argumente der Freiheit)*. Auflage 8. Academia Richarz.. 2015. ISBN 978-3-89665-660-5. Str. 15

¹⁵ REINALTER, Helmut. *Die Anfänge des Liberalismus und der Demokratie in Deutschland und Österreich 1830-1848/49*. New York: P. Lang, c2001. Schriftenreihe der Internationalen Forschungsstelle "Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770-1850", Bd. 32. ISBN 363135682X. Str. 78

¹⁶ Tamtéž. Str. 80

¹⁷ Tamtéž. Str. 203

důležitými hodnotami. V souvislosti s tiskem se dá mluvit o jakémsi postupném vzniku občanského protipólu k všeobecné politické síle absolutistických států 18. a 19. století. Poprvé v této době se setkáváme s veřejným míněním jako podstatným faktorem moderní politiky.¹⁸

Pozoruhodným případem bylo dění v Bádensku, na které se tato práce blíže zaměřuje. Vlivní lidé se zde nejprve prosadili v politice a poté se dostali do médií. Toto propojení je možné sledovat v jednom důležitém opozičním titulu dané doby, deníku *Der Freisinnige*. Vycházel v době platnosti liberálního tiskového zákona v Bádensku a těšil se dobré redakční základně. Vedle teoretického vymezení liberálního proudu a vývoje cenzury se překládaná práce zaměřuje také na obsah samotného deníku a na to, jak se tato nabytá svoboda tisku v samotném *Der Freisinnige* projevila.

Postup zpracování a zhodnocení literatury

Pro předkládanou práci jsem jako výzkumnou metodu zvolila případovou studii, jednu z kvalitativních metod. Splňuje cíle kvalitativního výzkumu, ve kterém jde o zkoumání fenoménu do jeho hloubky a v jeho širším kontextu¹⁹. Cílem případové studie je zachytit komplexitu jednoho případu, který je svou povahou speciální, a pochopit jeho okolnosti.²⁰

Mezi základní rozdělení případové studie patří jedinečná neboli také vnitřní případová studie a dále instrumentální případová studie.²¹ Jak již bylo výše naznačeno, pro tuto práci je vhodné zvolit první ze zmíněných dvou druhů, tedy jedinečnou případovou studii. Jde totiž o hluboké porozumění jednomu jedinému případu a na rozdíl od instrumentální případové studie zde není požadavek na komunikaci s teoriemi ani ambice říct cokoli teoreticky relevantního a zobecňujícího.²² Hlavní charakteristikou tohoto typu je snaha o celostní a hluboké porozumění fenoménům jako provázanému celku. Soustředí se tak zcela na sebe jako na jeden uzavřený celek, a to včetně souvisejících událostí. Zároveň

¹⁸ REINALTER, Helmut. *Die Anfänge des Liberalismus und der Demokratie in Deutschland und Österreich 1830-1848/49*. New York: P. Lang, c2001. Schriftenreihe der Internationalen Forschungsstelle "Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770-1850", Bd. 32. ISBN 363135682X. Str. 78

¹⁹ YIN, Robert. K. *Case Study Research. Design and Methods*. 4th ed. London: Sage Publications, 2009. Str. 18

²⁰ STAKE, Robert E. *The art of case study research*. Thousand Oaks: Sage Publications, c1995. ISBN 080395767X. Str. XI

²¹ Tamtéž. Str.33

²² Tamtéž. Str.33

zde není primárním cílem přispět bádáním k lepšímu porozumění jiných fenoménů, byť někdy můžou jeho výsledky s odstupem času sloužit i jako základ pro obecnější způsob uvažování.

Mezi hlavní vlastnosti případové studie patří bohatý a všestranný popis událostí vázaných na daný případ a chronologické vyprávění o událostech relevantních k případu. Střídá popis událostí s jejich analýzou a zaměřuje se také na jednotlivé aktéry. Popis má být holistický a měl by zahrnovat mnoho dimenzí a detailů. Ty mají být vzájemně propojené. Jednotkou analýzy může být jedinec, malá skupina jako například rodina, nebo také organizace či program, přičemž do případové studie lze zahrnout i více těchto jednotek. Ve vybraném případě bude hlavním aktérem Karl von Rotteck, který měl vliv nejen na politické dění, ale působil aktivně i jako novinář. Důležité a zároveň velice zajímavé je propojení těchto jeho aktivit, stejně jako zjištění, jak významné toto propojení pro danou dobu bylo.

U případové studie je důležitá dostatečná ohraničenost vybraného případu, a to z hlediska časového či tematického.²³ Tato podmínka je v rámci zvoleného případu splněna. Liberální snahy na území Bádenska jsou se svojí iniciativou, která vyvrcholila v krátkodobé zmírnění cenzurního dohledu společně s vycházením deníku *Der Freisinnige*, dostatečně ohraničené již samotnými zákony, které tuto situaci nejprve umožnily a posléze opět zakázaly. Vybraný případ se tedy váže na konkrétní a zároveň uzavřené dění, neboť i samotný deník *Der Freisinnige* byl po zavedení přísnější cenzury okamžitě zrušen. Díky tomu můžeme mluvit o jasně vymezeném časovém i tematickém hledisku, přestože liberální smýšlení je možné dohledat před tímto časovým úsekem i po něm. Ve spojitosti se zmírněním cenzury se však jedná o jedinečný případ. K jeho správnému vykreslení je zároveň nutná znalost kontextuálních událostí.

Data, s nimiž se v rámci případové studie pracuje, jsou bohatší a podrobnější než u statistického šetření. Yin²⁴ ve své knize zmiňuje práci až se šesti druhy zdrojů. Na mysli má dokumenty, archivní záznamy, rozhovory, přímé pozorování, zúčastněné pozorování a fyzické artefakty. V případě této práce jsou stěžejními zdroji první dva druhy. Pro svoji globální platnost a stabilitu spočívající v možnosti opakovaného přezkoumání jsou pro případovou studii nejdůležitějším zdrojem dokumenty. Mohou nejen ověřit správnost

²³ KOŘÁN, Michal. *Komparativní případová studie*, V: DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-385-7. Str. 29-61

²⁴ YIN, Robert. K. *Case Study Research. Design and Methods*. 4th ed. London: Sage Publications, 2009. Str. 98-103

jmen a organizací objevujících se v nějakém rozhovoru, ale také potvrdit informace z jiných zdrojů. Při této bohatosti zdrojů však upozorňuje Stake²⁵ nejen na výhodu vlastního výběru zdrojů a zkoumání toho, co uzná daný badatel za vhodné. Zdůrazňuje především, že závazkem badatele je vyvození smysluplného závěru.

Ve zvoleném případě je velikým přínosem především práce s primárními zdroji. O samotnou analýzu deníku *Der Freisinnige* se totiž nikdo dříve systematicky nepokoušel, přestože jsou všechna jeho vydání dobře badatelsky dostupná díky jejich zveřejnění v digitálním archivu. Analýza jednotlivých čísel deníku se objevuje v poslední kapitole předkládané práce a přináší na případ nový rozměr. V sekundární literatuře nalezneme pouze obecné informace či krátké zmínky o jeho existenci.

Mezi výraznější díla, ve kterých lze dohledat informace o deníku *Der Freisinnige*, patří text Rainera Schimpfera²⁶, jehož příspěvek je součástí sborníku konferencí Helmuta Reinaltera. Schimpfer se při svém výstupu na konferenci zabýval situací v Bádenském velkovévodství i tímto deníkem. Zároveň se jedná o jediný příspěvek, kdy název deníku figuruje v názvu několikastránkového textu. Autor však věnuje velký prostor především politologickým a právním skutečnostem a ve větší míře zmiňuje situaci, za které deník mohl vůbec vzniknout.

Protože se jednalo o deník vycházející ve Freiburgu, je zmíněn v přehledu freiburských deníků v knize Oskara Haffnera²⁷. V díle je však mnohem větší důraz kladem na déle vycházející noviny, především *Freiburger Zeitung*. V dalších publikacích je pak deník *Der Freisinnige* zmíněn v souvislosti s bojem proti cenzuře, jeho podrobnější analýza však zcela chybí. Jedná se například o knihu Konrada Dussela²⁸, která se věnuje německým deníkům v 19. a 20. století. Přínosem pro moji práci byla především díky obecnějšímu popisu novinářské situace v uvedené době. Ze zmíněné sekundární literatury je tedy patrné, že je téma otevřeno dalšímu zkoumání.

²⁵ YIN, Robert. K. *Case Study Research. Design and Methods*. 4th ed. London: Sage Publications, 2009. Str. 49

²⁶ SCHIMPFER, Rainer. *Der „Freisinnige“ und der Kampf der badischen Liberalen für die Pressefreiheit 1831/1832*. In: REINALTER, Helmut. *Die Anfänge des Liberalismus und der Demokratie in Deutschland und Österreich 1830-1848/49*. New York: P. Lang, c2001. Schriftenreihe der Internationalen Forschungsstelle "Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770-1850", Bd. 32. ISBN 363135682X.

²⁷ HAFFNER, Oskar. *Geschichte und Entwicklung der Freiburger Tagespresse*. In: GESELLSCHAFT FÜR BEFÖRDERUNG DER GESCHICHTS-, et al. *Zeitschrift für Beförderung der Geschichts-, Altertums- und Volkskunde von Freiburg, dem Breisgau und den Angrenzenden Landschaften*. Freiburg, Br.: Fehsenfeld, 1918. Str. 1-58.

²⁸ DUSSEL, Konrad. *Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert*. 2. erw. Aufl. Münster: LIT, 2011. Einführungen--Kommunikationswissenschaft, Bd. 1. ISBN 3825868117

K dokreslení situace a zpřesnění kontextu, jako například zákonů, které zaváděly svobodu slova i ji následně rušily, jsou cenné další primární zdroje, a to zápisy ze zasedání a jednání bádenského parlamentu a také korespondence redaktorů. Zápisy z parlamentu je opět možné dohledat v plném znění na internetu, korespondence je součástí freiburského archivu.

Pro správné pochopení kontextu byly nápomocné knihy soustředící se na německý liberalismus v 19. století a novinařinu, včetně cenzury. Pro obecné pochopení liberálního smýšlení a cenzury bych zmínila dílo Dietera Langewiescheho, *Liberalismus in Deutschland*²⁹, a dále Franze Schneidera, *Pressefreiheit und politische Öffentlichkeit*³⁰. Klíčovou knihou pro správné pochopení Rotteckova i Welckerova jednání a jejich zájmu se stala publikace *Politische Theorien des süddeutschen Liberalismus im Vormärz* od Rainera Schöttleho.³¹ Autor se velice podrobně věnuje záměrům obou zmíněných osobností a v ucelené formě popisuje jejich životní snahy. Využity byly i poznatky z již zmíněné knihy Helmuta Reinaltera, která obsahuje několik textů z různých tematických oblastí vážících se k liberalismu i cenzuře v první polovině 19. století.

Struktura práce

Předkládaná práce je rozdělena do tří kapitol, které čtenáře provedou ojedinelým děním ve 30. letech 19. století v německém Bádensku, a to s důrazem na postavu Karla von Rottecka coby předního iniciátora liberalismu a také deník *Der Freisinnige*, v němž Rotteck působil na žádost samotného vydavatele jako jeden z redaktorů. Klíčové pojmy, které propojují všechny části, jsou svoboda slova (*Pressefreiheit*) a liberalismus. Nejedná se pouze o důležitá hesla v předbřeznové době na území Bádenského velkovévodství, jsou to zároveň charakteristické znaky ve zvoleném médiu.

První část práce zasazuje svobodu slova v tisku a liberalismus do kontextu dění ve 30. letech 19. století v německém Bádensku. Jedním z hlavních cílů kapitoly je představení liberálního smýšlení v uvedené době a jeho vyvrcholení na půdě druhé komory parlamentu Bádenského velkovévodství v letech 1830 až 1831. Toto dění mělo významné

²⁹ LANGEWIESCHE, Dieter. *Liberalismus in Deutschland*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1988. ISBN 3518112864.

³⁰ SCHNEIDER, Franz. *Pressefreiheit und politische Öffentlichkeit: Studien zur politischen Geschichte Deutschlands bis 1848*. Neuwied am Rhein und Berlin: Luchterhand. Politica, Bd. 24. 1966.

³¹ SCHÖTTLE, Rainer. *Politische Theorien des süddeutschen Liberalismus im Vormärz: Studien zu Rotteck, Welcker, Pfizer, Murhard*. Baden-Baden: Nomos, 1994. ISBN 3789031925.

dopady na jeden z hlavních požadavků liberalismu té doby, a to svobodu slova v tisku. Liberálním představitelům se tehdy podařil nebývalý počin: prosadili zákon, díky kterému byla na krátkou dobu zrušena předběžná cenzura. To jim zajistilo výrazně větší svobodu v publikování obsahů. Zákon o zrušení předběžné cenzury ze dne 12. ledna 1832 začal platit ke dni 1. března 1832.³² Díky tomuto zákonu vznikly zároveň nové novinové tituly, včetně deníku *Der Freisinnige*. Mezi ostatními vynikal díky personálnímu složení, neboť v něm působil také přední iniciátor liberalismu, Karl von Rotteck. Právě on byl i politicky činný a byl jedním z těch, kteří pracovali na prosazení zákona o zrušení cenzury. Rotteckovi se otevřela možnost šířit liberální myšlenky prostřednictvím deníku i mezi prostý lid. Cílem této kapitoly je také představit stav žurnalistiky v dané době a podobu tisku, potažmo denních novin. Přibližuje také klíčové události, které ovlivnily dění v Bádenském velkovévodství a které napomohly krátkému prolomení tiskové cenzury.

Následující dvě kapitoly přinášejí vlastní empirická zjištění, a to pomocí primární i sekundární literatury. Druhá se zaměřuje na představení deníku *Der Freisinnige*, který je typickým příkladem nově vzniklého opozičního titulu dané doby. V této části je kladen důraz na příčiny a motivace vedoucí k založení listu, jeho zaměření a cíle, strukturu jednotlivých vydání a redakční organizaci. Složení redakce bylo pro tento deník specifické a významné, neboť se propojily politické a redakční role bádenských čelních liberálů. Díky tomu je titul považován za opravdu liberální orgán a hlásnou troubu liberalismu. Kapitola se snaží přinést základní informace o tomto deníku a také popsat tento titul z pohledu liberálních iniciátorů, co vše pro ně znamenal a jaké nové možnosti jim přinesl. Snaží se tak vyrovnat s významem novin pro liberální představitele. Důraz je přitom kladen na přední iniciátory a zároveň redaktory tohoto deníku Karla von Rottecka i Carla Theodora Welckera, pro které byla svoboda slova a tisku klíčovými momenty v občanské společnosti. Právě díky jejich působení byl zároveň tento deník ve své době jedinečný a lišil se od ostatních titulů.

Třetí kapitola se zaměřuje na analýzu samotného deníku *Der Freisinnige*. Vychází z poznatků předešlých kapitol a zkoumá, jak se snažili redaktoři nabyté svobody tisku využívat, jak deník ovlivňovalo současné dění a jak redaktoři v novinách naplňovali jednotlivá liberální přesvědčení. Snaží se přinést zjištění o praktickém jednání liberálních iniciátorů a zároveň redaktorů v čele s Rotteckem. Cílem analýzy je zodpovědět výzkumné otázky a všimnout si přitom, která témata byla v dané době důležitá a jak se deník za dobu

³² DUSSEL, Konrad. *Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert*. 2. erw. Aufl. Münster: LIT, 2011. Einführungen--Kommunikationswissenschaft, Bd. 1. ISBN 3825868117. Str. 29

své existence vyvíjel. Dále se snaží odhalit aspekty, proč by noviny nemohly vycházet bez zrušení předběžné cenzury, neboť s opětovným zavedením cenzury byly zakázány. Analýza tak rozšiřuje poznatky o deníku *Der Freisinnige*, který je v česko-německém prostoru spíše neznámý. Ve své době byl velice významný, dá se říci až průlomový, a byl vzorem pro dění po roce 1848, kdy se opět podařilo oživit bádenský tiskový zákon.³³ Práce rozvíjí povědomí o tomto deníku a jeho dopady na společnost z jiného pohledu než dříve publikované texty. Ukazuje také, jak důležitý prvek to v tehdejší době byl. Problematika cenzury a nakládání se svobodou slova stojí za povšimnutí a diskuze na toto téma je platná až do dnešní doby. Reportéři bez hranic (Reporter ohne Grenzen) v posledních letech každoročně přináší žebříček zemí seřazených dle úrovně svobody tisku. Spolková republika Německo si sice oproti roku 2018 polepšila o jednu příčku, stále jí však mezi 180 zeměmi patří až 13. pozice. Česká republika je na tom ještě hůře, když se v roce 2019 propadla o 6 míst na 40. příčku.³⁴ Práce je tak aktuální i pro současnou diskuzi o roli médií ve společnosti.

³³ DEUCHERT, Norbert. *Vom Hambacher Fest zur badischen Revolution: politische Presse und Anfänge deutscher Demokratie 1832-1848/49*. Stuttgart: K. Theiss, c1983. ISBN 3806203369. Str. 42

³⁴ Reporter ohne Grenzen. *Rangliste der Pressefreiheit 2019*. [online] Wien. 18.4.2019. [cit. 20.4.2019] Dostupné z: https://www.reporter-ohne-grenzen.de/fileadmin/Redaktion/Presse/Downloads/Ranglisten/Rangliste_2019/Rangliste_der_Pressefreiheit_2019.pdf

1 Bádenské velkovévodství: Vývoj liberálních myšlenek a svobody tisku s vyvrcholením v roce 1832

Evropské dění na konci 18. a na počátku 19. století ovlivnila Velká francouzská revoluce a následně Napoleon, jehož vliv v oblasti Německa byl značný a projevil se i v politických základech. Jeden z nejvýznamnějších německých historiků zabývající se 19. stoletím, Thomas Nipperday, potvrzuje Napoleonovo spojení s Německem, když svou knihu uvozuje větou: „Na začátku byl Napoleon.“³⁵ Po jeho porážce vzniká na německém území v roce 1815 Německý spolek, do něhož patřily vedle jednotlivých německých států především Prusko a Rakousko. Zdaleka se však nejednalo o uklidnění a stabilizaci situace ve střední Evropě. V Německém spolku nebyla naplněna představa národnostní otázky a k obecné nespokojenosti přispíval zvyšující se vliv předních představitelů spolku společně s knížaty. Projevovalo se to nejen vyššími daněmi a četnými poplatky, ale také silným omezováním role zemských vlád a občanských svobod ústících až v policejní stát.³⁶ Částečnou samostatnost jednotlivým státům sice měly dle Spolkových akt zajišťovat zemské ústavy, hlavní slovo však měl Německý spolek, který se snažil zamezit jakýmkoliv projevům svobodnější vlády.

Německé dějiny se v předbřeznové době dlouhé 33 let nedají sledovat jako jednotný a postupný vývoj směřující k revoluci v roce 1848. Jejich průběh lze sledovat spíše ve vlnách. Dle významného německého historika Karla Obermanna³⁷ byl vývoj německého hnutí za svobodu a jednotu procesem vývoje sociálního vědomí v rámci německého národa na základě probíhajícího hospodářského růstu. Velkou roli hrála opozice. Vývoj opozičního hnutí započal v roce 1817 studentským protestem u Wartburgu, pokračoval lidovou demonstrací při Hambašské slavnosti a vyvrcholil barikádami ve Vídni a v Berlíně v roce 1848. Studenti tvořili německou opozici především v letech 1817 a 1818, když bojovali za jednotu (Einheit) a svobodu (Freiheit).³⁸

³⁵ NIPPERDEY, Thomas. *Deutsche Geschichte 1800-1866: Bürgerwelt und starker Staat*. München: C.H. Beck, c1983. ISBN 340609354X. Str. 11

³⁶ OBERMANN, Karl. *Deutschland von 1815 bis 1849: (von der Gründung des Deutschen Bundes bis zur bürgerlich-demokratischen Revolution)*. 2., unveränderte Aufl. Berlin: VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1963. Lehrbuch der deutschen Geschichte, 6. ISSN deutschland1815-1849. Str. XII

³⁷ OBERMANN, Karl. *Einheit und Freiheit: die deutsche Geschichte von 1815 bis 1849 in zeitgenössischen Dokumenten*. Berlin: Dietz, 1950. Str.14

³⁸ Tamtéž. Str. 15

S individuální svobodou bylo pevně spjaté liberální hnutí, kterému se v rámci Německého spolku dařilo především v jihoněmeckých státech a postupně do 30. let nabývalo na síle. Přestože se samotný pojem svobody vyvíjel v čase a ve středověku byla svoboda chápána tam, kde je vládce, v 19. století to bylo opačně. V pojetí liberálů byla svoboda tam, kde není žádná vrchnost, která právě onu svobodu zneužívá a omezuje³⁹. Historicky se liberální myšlenky na mravní svobodu lidí a suverenitu rozumu vyvinuly jako prvek boje proti vrchnosti. Pro právní stát je zajištění svobody jeho občanů jediným účelem státu. Svoboda tam musí být chápána jako základní pojem, jako princip, ne jako prostředek k vyššímu politickému účelu: zajištění svobody je nejvyšší politický samoučel.⁴⁰

Speciálním polem svobody je svoboda tisku (*Pressefreiheit*). Toto slovo nabylo poprvé výrazně na významu koncem 18. století, kdy se tvrdé francouzské cenzurní praktiky zavedené Napoleonem dostaly i do Německa. Výrazné omezení svobody v oblasti tisku zvedlo vlny nevole, které postupně vedly ke snahám o zmírnění cenzurních podmínek. Proto se staly cenzura a svoboda slova centrálními tématy tisku v 19. století.⁴¹ Různé restriktce se týkaly z velké části periodických novin, kde záleželo více na toleranci vrchnosti, která se měnila dle daného teritoria, místa i aktuální vlády. V případě nižší náklonnosti a tolerance zbývala možnost kamufláže nebo šíření zpráv pomocí neperiodických tiskovin. U nich totiž nebylo nutné dokládat místo, kde se tisklo. To zajišťovalo větší anonymitu především tiskárně, kterou tak cenzori měli problém vyhledat a postihnout represemi. V Německu se toto stávalo v 19. století a přetrvávalo i do 20. století během dvou světových válek.⁴²

³⁹ SCHNEIDER, Franz. *Pressefreiheit und politische Öffentlichkeit: Studien zur politischen Geschichte Deutschlands bis 1848*. Neuwied am Rhein und Berlin: Luchterhand. Politica, svazek 24. 1966. Str. 19-20

⁴⁰ KARPEN, Ulrich. *Die geschichtliche Entwicklung des liberalen Rechtsstaates: vom Vormärz bis zum Grundgesetz*. Mainz: v. Hase & Koehler, c1985. Studien zur politischen Bildung, Bd. 10. ISBN 3775810927. Str. 29-31

⁴¹ DUSSEL, Konrad. *Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert*. 2. erw. Aufl. Münster: LIT, 2011. Einführungen--Kommunikationswissenschaft, Bd. 1. ISBN 3825868117. Str. 23

⁴² STÖBER, Rudolf. *Deutsche Pressegeschichte: von den Anfängen bis zur Gegenwart*. 2. Aufl.. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2005. Str. 114-115

1.1 Počátky liberalismu v jihozápadním Německu: Raný liberalismus v předbřeznové době

Liberalismus patřil společně s nacionalismem, socialismem a konzervatismem k hlavním politickým hnutím v 19. století. Liberalismus v německých zemích navazoval na myšlenky Velké francouzské revoluce, protestní potenciál byl však proti Francii z počátku velmi malý. Na německém území byla nositeli liberálních myšlenek vzdělaná inteligence. V první polovině 19. století nabyl liberalismus na významu ve spojitosti s prosazováním základních práv a svobody občana. Základní požadavky jako individuální svoboda a jistota osobního majetku či rovnost před zákonem byly protipólem policejního státu a feudální společnosti.⁴³ Podle liberálů měl stát svým občanům zajistit určitou svobodu, chránit je a tím zabezpečit pořádek uvnitř i vně státu. Tyto myšlenky jsou výsledkem dění ve Francii a také v USA.⁴⁴ Wolfgang Schieder⁴⁵ poukazuje na obtížné sociální ukotvení liberalismu v Německu v době předbřeznové. Programatika se v tehdejší době velice lišila, a výzkum tehdejších tendencí je tak o mnoho těžší než v případě francouzského či britského liberálního hnutí. V německé oblasti totiž docházelo k rozporu mezi politickými idejemi na jedné straně a na druhé straně neodpovídajícím zaostalým sociálním cílům společnosti. Revoluce v letech 1848/1849 se dá považovat za významný předěl, a proto se dají počátky liberalismu datovat právě jen do doby předbřeznové. Vše další je již dle Schiedera po roce 1848 považováno za další epochu.⁴⁶

Důležitost občana v předbřeznové době narůstala a jeho role v rámci státu se postupně měnila. O dění v letech 1815 až 1848 můžeme zároveň mluvit jako o občanské revoluci, při níž se prosadil a zvítězil kapitalismus oproti feudálnímu systému.⁴⁷ Jednou ze snah občanské třídy bylo zajištění volného obchodu v rámci Německého spolku, tedy bez dalšího zatížení cly a potřeby celních privilegií. Sílila i touha po politickém vlivu, což potvrzuje přední historik a specialista na liberalismus Dieter Langewische. Počátky německého liberalismu jsou podle něj nejednoznačné, konkrétně však spojuje rok 1815

⁴³ NIPPERDEY, Thomas. *Deutsche Geschichte 1800-1866: Bürgerwelt und starker Staat*. München: C.H. Beck, c1983. ISBN 340609354X. Str. 286-288

⁴⁴ KARPEN, Ulrich. *Die geschichtliche Entwicklung des liberalen Rechtsstaates: vom Vormärz bis zum Grundgesetz*. Mainz: v. Hase & Koehler, c1985. Studien zur politischen Bildung. Bd. 10. ISBN 3775810927. Str. 62

⁴⁵ SCHIEDER, Wolfgang. *Liberalismus in der Gesellschaft des deutschen Vormärz*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. 1983. Str. 10-11

⁴⁶ Tamtéž. Str. 11

⁴⁷ OBERMANN, Karl. *Deutschland von 1815 bis 1849: (von der Gründung des Deutschen Bundes bis zur bürgerlich-demokratischen Revolution)*. 2., unveränderte Aufl. Berlin: VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1963. Lehrbuch der deutschen Geschichte, 6. Str. XII

s počátkem liberalismu z hlediska politického hnutí.⁴⁸ Důležitými centry politické aktivity se tehdy staly univerzity, kde vznikaly politické a studentské spolky. Právě studenti byli velice aktivní a především ze začátku v letech 1817 a 1818 tvořili velkou část opozice.⁴⁹

Jejich aktivity byly od počátku s nelibostí sledovány vládou Německého spolku a neméně důkladně vše pozoroval i rakouský státní ministr Klemens Wenzel Nepomuk Lothar Metternich, který viděl v těchto spolcích možné zárodky nepokojů. Proto se aktivně snažil jejich činnost minimalizovat, zejména skrze restriktce Karlovarskými usneseními, které zasáhly také tisk. Zabránit revolucionářským hnutím 30. let, která byla nadregionální, se mu však nepodařilo. Právě v roce 1830 udělal liberalismus obrovský skok kupředu. Přestože se Metternichovi podařilo po kratší době opět získat zpátky svůj vliv, nikdy již nenavázal na „klidná a spořádaná“ dvacátá léta.⁵⁰

1.1.1 Liberální úspěchy počátku 30. let: Od červencové revoluce po Hambašskou slavnost

Impulsem pro aktivní boj revoltujících občanů proti poměrům v Německém spolku byla červencová revoluce. Francouzské dění tehdy spustilo doslova řetězovou reakci v rámci celé Evropy. V Německu představovala červencová revoluce oživení politických myšlenek, nikoliv však národní revolucionářskou situaci. Převládaly lokální nepokoje, jejichž průběhy i výsledky byly často odlišné. Silnější průběh bylo možné pozorovat ve francouzském pohraničí, a to v Bádensku a bavorské Rýnské Falci^{51, 52}

Velký vliv po roce 1830 měly na další dění i spolky, jejich role od konce 18. století postupně narůstala a byly důležitým prvkem na cestě k občanské společnosti. Nejednalo se o volnočasové spolky, jejich tendence byla ve skrze politická a představovala volný prostor

⁴⁸ LANGEWIESCHE, Dieter. *Liberalismus in Deutschland*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1988. ISBN 3518112864. Str. 10

⁴⁹ OBERMANN, Karl. *Einheit und Freiheit: die deutsche Geschichte von 1815 bis 1849 in zeitgenössischen Dokumenten*. Berlin: Dietz, 1950. Str.15

⁵⁰ SCHIEDER, Wolfgang. *Liberalismus in der Gesellschaft des deutschen Vormärz*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. 1983. Str. 17

⁵¹ Oblast patří v letech 1816-1837 Bavorskému království. FENSKE, Hans. *Pfalz 19./20. Jahrhundert*. [online]. In: Historisches Lexikon Bayerns, 12.06.2006. [cit. 20.2.2019] Dostupné z. [www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Pfalz_\(19./20._Jahrhundert\)](http://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Pfalz_(19./20._Jahrhundert))

⁵² OBERMANN, Karl. *Deutschland von 1815 bis 1849: (von der Gründung des Deutschen Bundes bis zur bürgerlich-demokratischen Revolution)*. 2., unveränderte Aufl. Berlin: VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1963. Lehrbuch der deutschen Geschichte, 6. Str. 57-59

k výměně názorů.⁵³ Po roce 1830 měly velký vliv jak takzvané polské spolky *Polenvereine*⁵⁴ na podporu polské myšlenky sjednocení státu a boje proti ruské nadvládě, tak především tiskový a vlastenecký spolek *Preß- oder Vaterlandsverein*. Zatímco polské dění znamenalo pro německou opozici spíše vzorový příklad boje za svobodu a jednotu, *Preß- oder Vaterlandsverein* plnil pro maloměšťanskou opozici a řemeslníky roli zastřešujícího uskupení a měl pomoci národnímu hnutí. V čele organizace byli Phillipp Jakob Siebenpfeiffer a Johan Georg August Wirth, kteří stáli i za organizací Hambašské slavnosti. Sám Wirth působil do roku 1831 především v Bayreuthu, poznal však, že situace v jihozápadním Německu je pro opozici příznivější. Proto se do této části Německa přesunul.⁵⁵

Hambašská slavnost byla velká politická lidová slavnost předbřeznové doby a dokázala, že i na pravé straně Rýna se zachytily myšlenky z roku 1789. Hambach tehdy symbolizoval zlom starého pořádku. Božská milost měla být nahrazena suverenitou národa, neboť idejí bylo stát se občanem svobodného a jednotného národního státu. Návrhů na cestu pro naplnění těchto nových idejí bylo mnoho, ať už u bádenského konstitucionalismu či hambašského republikanismu. Hlavní provolávaná slova zněla „jednota“ (Einheit) a „svoboda“ (Freiheit). Tato naděje ztroskotala právě po Hambašské slavnosti, kdy Německý spolek pod vedením Metternicha reagoval na hambašské dění silnými restrikcemi na úrovni policejního státu. Přední vůdci opozice museli odejít nebo se potýkali s politickými procesy.⁵⁶ Významnost Hambašské slavnosti se však nedá popřít. Siebenpfeifferovi a Wirthovi se podařilo vzbudit mezi lidmi touhu po svobodě v rámci zákona. Na slavnost

⁵³ FOERSTER, Cornelia: *Der deutsche Preß- und Vaterlandsverein in Rahmen des frühen politischen Vereinswesens*. In: REINALTER, Helmut. *Die Anfänge des Liberalismus und der Demokratie in Deutschland und Österreich 1830-1848/49*. New York: P. Lang, c2001. Schriftenreihe der Internationalen Forschungsstelle "Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770-1850", Bd. 32. ISBN 363135682X. Str. 212-214

⁵⁴ V téměř všech německých státech se od roku 1831 tvořily takzvané „Polenvereine“. Podporovaly německo-polské přátelství a liberálové se snažili pomoci Polákům jak finančně, tak jim zajistit zdravotní péči a ochranu při uprchnutí ze země. GRIESSHABER, Dieter. *Politische und gesellschaftliche Strömungen in Deutschland um 1830*. [online] Geschichts- und Kulturverein Köngen e.V.20.1.2019. [cit. 10.1.2019] Dostupné z: <http://geschichtsverein-koengen.de/Vormaerz.htm>

⁵⁵ OBERMANN, Karl. *Deutschland von 1815 bis 1849: (von der Gründung des Deutschen Bundes bis zur bürgerlich-demokratischen Revolution)*. 2., unveränderte Aufl. Berlin: VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1963. Lehrbuch der deutschen Geschichte, 6. Str. 80

⁵⁶ DEUCHERT, Norbert. *Vom Hambacher Fest zur badischen Revolution: politische Presse und Anfänge deutscher Demokratie 1832-1848/49*. Stuttgart: K. Theiss, c1983. ISBN 3806203369. Str. 21

přišlo více než 25 tisíc lidí z blízkého i dalekého okolí. Jednalo se o první veřejnou masovou demonstraci, která navíc nebyla omezena na jednu společenskou vrstvu.⁵⁷

1.1.2 Speciální případ Bádenska: Francouzský vliv a prosazení parlamentarismu

Německý spolek byl velice různorodý. Základy této různorodosti byly položeny ještě před jeho samotným vznikem. Za vlády Napoleona bylo možné sledovat odlišné snahy jihoněmeckých států a Pruska. Zatímco v Prusku se snažili použít všechny mobilizační techniky, aby se vymanili z nadvlády Napoleona, jihoněmecké státy dokázaly z napoleonské nadvlády těžit. Rozvoj Bádenska za Napoleona byl z markrabství po velkovévodství, což znamenalo nejen územní rozšíření, ale i nárůst počtu obyvatel.⁵⁸

Bádenské velkovévodství tehdy tvořilo oblast s velice rozlišným společenským i politickým vývojem. Téměř třetinu území zabírala šlechta – tito šlechtici požadovali ústavu zajišťující jistá výsostní práva, především privilegium daní. Zcela jiný směr však mělo hnutí iniciované maloměšťany.⁵⁹ Ti jsou zároveň spojováni s liberálním hnutím, kterému se v této oblasti obzvláště dařilo. Liberální úsilí navazovalo na ideje Velké francouzské revoluce a od platnosti Spolkových akt v roce 1815 započaly také boje o ústavy. Třináctý článek Spolkových akt totiž sliboval možnost vzniku zemských ústav.⁶⁰ Měšťanstvo doufalo, že na jejich základě se dočká lepších podmínek a politických vztahů v rámci daného státu.⁶¹

Již v listopadu 1815 byly vzneseny první požadavky na ústavu, a to z Heidelbergu. K této první vlně se poté přidali liberálové z Freiburgu, a to především Karl von Rotteck a Johann Georg Duttlinger.⁶² Jejich snahy se naplno projeví v roce 1818, kdy v Bádensku vznikla zemská ústava. Ta přinesla nejen dvoukomorovou vládu, zajistila i poměrně značná

⁵⁷ OBERMANN, Karl. *Einheit und Freiheit: die deutsche Geschichte von 1815 bis 1849 in zeitgenössischen Dokumenten*. Berlin: Dietz, 1950. Str.18

⁵⁸SCHÖTTLE, Rainer. *Politische Theorien des süddeutschen Liberalismus im Vormärz: Studien zu Rotteck, Welcker, Pfizer, Murhard*. Baden-Baden: Nomos, 1994. ISBN 3789031925. Str. 3

⁵⁹KARPEN, Ulrich. *Die geschichtliche Entwicklung des liberalen Rechtsstaates: vom Vormärz bis zum Grundgesetz*. Mainz: v. Hase & Koehler, c1985. Studien zur politischen Bildung. Bd. 10. ISBN 3775810927. Str. 70

⁶⁰Deutsche Bundesakte vom 8. Juni 1815 [online]. © 2000-2004 documentArchiv.de. Letzte Änderung: 03.01.2004. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: <http://www.documentArchiv.de/nzjh/dtba.html>

⁶¹OBERMANN, Karl. *Deutschland von 1815 bis 1849: (von der Gründung des Deutschen Bundes bis zur bürgerlich-demokratischen Revolution)*. 2., unveränderte Aufl. Berlin: VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1963. Lehrbuch der deutschen Geschichte, 6. Str. 25

⁶²Tamtéž. Str. 29

práva bádenských občanů. V paragrafech 7 až 25 byla pro občany zajištěna majetková i osobní svoboda, rovnost před zákonem, svoboda náboženství či svoboda tisku.⁶³

Zemský sněm sestával ze dvou komor, přičemž první byla tvořena zástupci šlechty, kteří v ní získávali místo za zásluhy nebo jmenováním. Naopak zástupci v druhé komoře byli voleni. Stavby se mohly podílet na zákonech a jejich vztah k monarchovi byl jakýmsi mezikrokem na cestě k parlamentarismu. Jednalo se o smíšený způsob vládnutí, kdy byla exekutiva monarchistická, parlament aristokratický a národ se na něm podílel prostřednictvím svých zástupců v zemské vládě.⁶⁴ V první komoře získal místo i hlas také vedoucí liberál Karl von Rotteck. Jako zástupce freiburské univerzity aktivně propagoval zrušení roboty a zasazoval se o další občanské reformy.⁶⁵

Bádensko se v té době těšilo jedné z nejliberálnějších ústav. Navíc dvoukomorové složení vlády zajišťovalo, že nebude pouze šlechtickou záležitostí, jak tomu bylo například ve Württembersku. Tento výchozí stav liberálům výrazně usnadnil situaci ve 30. letech, tedy v době nepokojů. Sílicí hnutí mělo již tou dobou dobrou základnu v podobě druhé komory parlamentu, kde se s Karlem von Rotteckem či Carlem Theodorem Welckerem setkali ještě další liberální představitelé, mimo jiné Karl Joseph Anton Mittermaier, Johann Adam von Itzstein, Ludwig Georg von Winter a další.

1.1.3 Bádenská vládní spolupráce a Rotteckův význam

Podmínky pro prosperující liberální hnutí mělo Bádensko velice příznivé. Bylo to nejen vlivem sousední Francie, díky níž se výrazněji projevíly ideje Velké francouzské revoluce. Veliký podíl na tom měla i ústava z roku 1818 a především pak spolupráce vlády

⁶³Verfassungsurkunde für das Großherzogtum Baden vom 22. August 1818. [online]. © 2000-2004 documentArchiv.de. Letzte Änderung: 03.01.2004. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: <http://www.documentArchiv.de/nzjh/verfbaden.html>

⁶⁴ KARPEN, Ulrich. *Die geschichtliche Entwicklung des liberalen Rechtsstaates: vom Vormärz bis zum Grundgesetz*. Mainz: v. Hase & Koehler, c1985. Studien zur politischen Bildung. Bd. 10. ISBN 3775810927. Str. 70,71

⁶⁵ OBERMANN, Karl. *Deutschland von 1815 bis 1849: (von der Gründung des Deutschen Bundes bis zur bürgerlich-demokratischen Revolution)*. 2., unveränderte Aufl. Berlin: VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1963. Lehrbuch der deutschen Geschichte, 6. Str. 30

a parlamentu.⁶⁶ Rainer Schöttle tvrdí, že pro liberalisty byla klíčová možnost využít při politických a sociálních reformách stát a monarchu jako kooperující partnery.⁶⁷

Tento postupný vývoj zajistil i v době nepokojů v roce 1830 relativní klid. Do čela se nově v roce 1830 dostal Leopold I. Bádenský, který se pod vlivem událostí v roce 1831 rozhodl pro vytvoření nového složení druhé komory parlamentu. V rámci druhé komory se liberální iniciátoři díky většině snažili o rozšíření liberálních politických základů a tiskové legislativy.⁶⁸ Jedním z předních liberálních myslitelů, kteří v roce 1831 získali křeslo ve druhé komoře parlamentu, byl již zmíněný Karl von Rotteck. Právě on je považován za hlavní postavu předbřeznového jihoněmeckého liberalismu a v rámci Bádenska se těšil velké popularitě.⁶⁹ Dle publicisty a aktivního opozičního liberála Paula Achatia Pfizera byl Rotteck dokonce nejvlivnější osobností mezi německými liberály. Rotteck se stejně jako další liberální představitelé zabýval pojmem státu a také občanských práv a možností občanů. Kladl velký důraz i na svobodu, kterou vnímal jako celek, kdy se částečně omezí osobní svoboda ve prospěch svobody celku. Svoboda byla pro něj velice důležitý pojem a naplnění původně přirozeného práva svobody jedince považoval za nejdůležitější úkol státu.⁷⁰ Nemělo se přitom jednat o privilegium jen některých stavů nebo tříd, měla platit všeobecně.

Nebylo to však jen politické působení, díky němuž se Rotteck jako liberál proslavil. Spojoval v sobě liberálního myslitele, univerzitního profesora, politika i publicistu. Velice úzce spolupracoval s Welckerem, a to jak v rámci univerzitního prostředí, tak posléze i v druhé komoře parlamentu a následně v liberálním deníku *Der Freisinnige*. Oba nešířili liberální myšlenky pouze teoreticky, nýbrž se výrazně zasadili o jejich praktické prosazování. Jejich snad vrcholným dílem byl patnáctisvazkový Státní lexikon. Ten se stal

⁶⁶ REINALTER, Helmut. *Die Anfänge des Liberalismus und der Demokratie in Deutschland und Österreich 1830-1848/49*. New York: P. Lang, c2001. Schriftenreihe der Internationalen Forschungsstelle "Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770-1850", Bd. 32. ISBN 363135682X. Str. 12

⁶⁷ SCHÖTTLE, Rainer. *Politische Theorien des süddeutschen Liberalismus im Vormärz: Studien zu Rotteck, Welcker, Pfizer, Murhard*. Baden-Baden: Nomos, 1994. ISBN 3789031925. Str. 6

⁶⁸ DEUCHERT, Norbert. *Vom Hambacher Fest zur badischen Revolution: politische Presse und Anfänge deutscher Demokratie 1832-1848/49*. Stuttgart: K. Theiss, c1983. ISBN 3806203369. Str. 40

⁶⁹ SCHÖTTLE, Rainer. *Politische Theorien des süddeutschen Liberalismus im Vormärz: Studien zu Rotteck, Welcker, Pfizer, Murhard*. Baden-Baden: Nomos, 1994. ISBN 3789031925. Str. 19

⁷⁰ Tamtéž. Str. 23,24

symbolem raně-liberálního občanského postoje. Právem tak oba patřili mezi ústřední aktéry předbřeznové doby.⁷¹

Vrcholným, avšak ne jediným úspěšným činem liberálů v druhé komoře parlamentu, byl nový a pro novináře velice přívětivý tiskový zákon. Dne 24. března 1831, krátce po zavedení nového složení druhé komory, využil Welcker situace a snažil se o prosazení svobody tisku, která byla výrazně omezena od roku 1819 Karlovarskými usneseními. Tato nařízení byla podle Welckera zradou knížete Metternicha na národu.⁷² Navíc odporovala bádenské ústavě z předešlého roku.

Díky těmto snahám byla předběžná cenzura zrušena a cenzura dále platila pouze pro tiskoviny, které zasahovaly do Německého spolku. Zákon vešel v platnost 1. března 1832 a byl nejsvobodnějším tiskovým zákonem v předbřeznové době. Přestože kvůli nařízení Německého spolku platil pouze do 31. července 1832, stal se tento počín symbolem boje za svobodný tisk. I za tak krátkou dobu stihla vzniknout politická veřejnost s hlavními centry v Mannheimu a Freiburgu.⁷³

1.1.4 Snahy Německého spolku o potlačení liberalismu a omezení tisku

Liberální dění v Bádensku bylo v letech 1817 až 1832 sledováno čelními představiteli spolku, především pak ministrem zahraničí Metternichem, který se snažil různými restrikcemi zamezit jak liberálnímu hnutí, tak platnosti svobodné ústavy. V této době došlo ke dvěma hlavním zásahům proti svobodě tisku. Prvním byla v roce 1819 Karlovarská usnesení, která byla namířena proti bádenské zemské ústavě z roku 1818 a vzrůstajícímu liberálnímu hnutí. Druhým zásahem bylo zrušení bádenského tiskového zákona po neúspěšném povstání liberálů u Hambachu v roce 1832.

Karlovarská usnesení vzešla z kongresu Svaté aliance, jejímž bylo cílem zpřísnit cenzuru a kontrolu. Záminkou pro Metternicha nebyla liberální bádenská ústava, ale zavraždění carského agenta Kotzebue studentem Karlem Sandem. Právě v té době sílilo

⁷¹ MASHI, Anna. *Review of, Karl von Rotteck und Carl Theodor Welcker – Liberale Professoren, Politiker und Publizisten*. [online] H-Soz-u-Kult, H-Net Reviews. June, 2016. Str.1. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: www.h-net.org/reviews/showrev.php?id=47078

⁷² DEUCHERT, Norbert. *Vom Hambacher Fest zur badischen Revolution: politische Presse und Anfänge deutscher Demokratie 1832-1848/49*. Stuttgart: K. Theiss, c1983. ISBN 3806203369. Str. 40

⁷³ Tamtéž. Str. 40-42

studentské hnutí, jež mělo být potlačeno. Karlovarské usnesení znamenalo zavedení silných cenzurních opatření, včetně posílení policie. Zřízena byla také centrální vyšetřovací komise, která měla zamezit jakýmkoliv nepokojům. Aby byla tato nařízení dodržována, stala se Karlovarská usnesení součástí základního zákona.⁷⁴

V jihoněmeckých státech se však přesto liberálnímu hnutí nadále dařilo. Vrcholná akce, Hambašská slavnost, však přinesla pro liberály zhoršení podmínek. Metternich si uvědomoval, že v revoluční době je tisk velice mocný. Proto se pro něj v této době stala otázka tisku nejdůležitější otázkou vůbec.⁷⁵ Vyšetřovací komise od června 1832 sledovala podrobněji bádenský tiskový zákon, až dohnala v červenci Bádensko ke kapitulaci. Na žádost Rakouska a Pruska bylo Spolkovým sněmem bez další diskuze povýšeno šest článků na spolkový zákon. Nařízení z 28. června 1832 nezasahovalo jen do svobody tisku. Opět platila Karlovarská usnesení a s tím i předběžná cenzura, omezení se týkala také zemského sněmu. Protože liberální hnutí vzešlo i z druhé komory parlamentu, byla snaha o její neutralizaci. Ukázalo se, jak silné může být propojení politiky a tisku. Rozhodnutí následovala příloha z 5. července 1832, která zpřísnila cenzuru, zakázala politické spolky, lidová shromáždění a politické projevy se staly doslova nemožnými. Byly zakázány i politické spolky. V Bádensku začal platit tento zákon k 28. červenci roku 1832.⁷⁶

1.2 Tisková cenzura a podoba novin v německých zemích do 30. let 19. století

Počátek 19. století přinesl dle Barbory Köpplové⁷⁷ dva zásadní okamžiky pro tisk a jeho další vývoj. Zaprvé se postupně měnila role vydavatele novin, který se stával podnikatelem. Tato změna otevřela v tisku prostor pro komercializaci i koncentraci vlastnictví a zároveň podpořila rozvoj novin jako takových. Se současnou koncentrací lidí zároveň ve městech rostl o noviny zájem. Zadruhé to byla snaha Napoleona o první moderně koncipovaný pokus o důslednou regulaci tisku. Jeho tvrdé nařízení však vzbudilo nesouhlas.

⁷⁴ OBERMANN, Karl. *Einheit und Freiheit: die deutsche Geschichte von 1815 bis 1849 in zeitgenössischen Dokumenten*. Berlin: Dietz, 1950. Str.15

⁷⁵ Der Brief an Wittgesteinovi, vom 12.6.1832. In: OBERMANN, Karl. *Einheit und Freiheit: die deutsche Geschichte von 1815 bis 1849 in zeitgenössischen Dokumenten*. Berlin: Dietz, 1950. Str.18

⁷⁶ SAHRMANN, Adam. *Beiträge zur Geschichte des Hambacher Festes: 1832*. Unveränd. Neudr. d. Ausg. Landau 1930. Vaduz/Liechtenstein: Topos Verlag, 1978. ISBN 3289001563. Str. 89, 90

⁷⁷ KÖPPOVÁ, Barbara. *Úvod k dějinám světové žurnalistiky do roku 1815*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. Str. 22

V německém jazykovém prostoru je proto v 19. století často skloňovaným pojmem slovo „Pressefreiheit“, tedy svoboda tisku. Na začátku tohoto století však neznamenal svoboda tisku pouze svobodu ve smyslu tištění novin či knih bez předešlé kontroly státním orgánem. Důležitou roli hrála i možnost svobodného vyjadřování myšlenek v tisku. Proto v této době více než kdy jindy stála na jedné straně svoboda slova v tisku a vyjadřování a na druhé straně cenzura.⁷⁸

1.2.1 Rozvoj novin v 19. století: národní noviny a publicistika

Podoba novin se proti 17. a 18. století výrazně proměnila. Novinové tituly byly většinou spjaty s městem, kde dosahovaly větší čtenosti než na venkově. Můžeme tak mluvit o konci časopisového století.⁷⁹ V novinách se postupně začaly ve větší míře objevovat každodenní politické události a dostávala se do nich i idea jednotného státu. S tím souvisí i snaha z konce 18. století o tvorbu národních novin. Mezi výrazné tituly se snahou stát se národními novinami patří *Deutsche Zeitung* Rudolfa Zachariase Beckera či *Allgemeine Zeitung* jednoho z nejvýznamnějších vydavatelů a nakladatelů Johanna Friedricha Cotty.⁸⁰

V té době můžeme také mluvit o zrodu názorové publicistiky, se kterým je spjat Joseph Görres. V jeho novinách se poprvé objevil úvodník. Tato forma názorového příspěvku však nepřežila dlouho. V revolučních letech 1848/1849 se však opět naplno prosadil a hrál tehdy důležitou roli.⁸¹ Postupně lze pozorovat i snahu o politizaci novin. Avšak teprve v předbřeznové době můžeme mluvit o politických novinách jako o hlásné troubě veřejného mínění, jako orgánu občanské autonomie. Dřívější pokusy lze najít v 18. století, takzvané generální ukazatele (General-Anzeiger) a inteligenční listy (Intelligenzblätter) však měly omezené možnosti, neboť byly závislé na dvoře a dané vládě.⁸²

Kvůli prosazování názorové publicistiky se v 19. století dostává do popředí také cenzura. Články, v nichž jejich autor vyjadřoval vlastní názor, lákaly čtenáře a společně se

⁷⁸ EISENHARDT, Ulrich. *Die Garantie der Pressefreiheit in der Bundesakte von 1815*. [online] In: Der Staat, vol. 10, no. 3, 1971, pp. 339–356. Duncker & Humblot GmbH. JSTOR. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: www.jstor.org/stable/43640255.

⁷⁹ KÖPPOVÁ, Barbara. *Úvod k dějinám světové žurnalistiky do roku 1815*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. Str. 24

⁸⁰ Tamtéž Str. 54-55

⁸¹ STÖBER, Rudolf. *Deutsche Pressegeschichte: von den Anfängen bis zur Gegenwart*. 2. Aufl., Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2005. Str. 116

⁸² Tamtéž. Str. 68

zahraničním děním zvyšovaly jejich zájem o noviny. Jakmile však nešlo o pouhý popis událostí, bylo o to těžší s textem obstat při kontrole obsahu. Názorová publicistika zvyšovala snahu kontrolovat noviny. A proto se v této době stávala cenzura čím dál tím negativnějším a tíživějším pojmem, byť byla původně brána jako nepříjemný, avšak samozřejmý prvek spojený s vydáváním novin. Postupně se stala v tomto století až centrálním tématem dějin tisku.⁸³ Ve 30. letech, tedy v době nepokojů, zároveň vzrůstala poptávka a touha po informovanosti. Díky novinám se o dění ve světě dozvěděli i „malí lidé“, jako například řemeslníci z menších měst, obchodníci nebo obyvatelé venkova.⁸⁴ K tomuto rozšíření dopadu novin pomohlo také větší prosazení čtecích spolků, kde byly dostupné výtisky některých novin. Právě spolky byly v 19. století velice významné. Pro novináře byl klíčový Pressverein, který založil přední publicista v předbřeznové době J. G. A. Wirth.⁸⁵ Založen byl v Zweibrücken, následně však vzniklo několik jeho menších lokálních odnoží v jeho blízkém okolí, například v Mannheimu.

1.2.2 Vývoj do 30. let: Görresův přínos a Metternichovy restriktce

Jak již bylo řečeno, byl předním nepřítelem tisku kníže Metternich, který se obával, že novináři využijí tisk pro ovlivnění veřejnosti. Ministr zahraničí a později státní kancléř Rakouského císařství stál u přísné kontroly novin ještě před vznikem samotného Německého spolku. Rakouský ministr zahraničí byl sice spjat více s Rakouskem, do jeho vnitropolitické domény se mu však podařilo dostat i Německý spolek.⁸⁶ Ve sledovaném Bádensku byly jako následek tohoto nařízení zakázány všechny politické noviny. Jedinou výjimku získaly noviny *Carlsruher Zeitung*, které vycházely v tehdejší hlavní město již od roku 1757. Od 1. ledna 1810 se staly oficiálním státním titulem a došlo k jejich přejmenování na *Großherzoglich Badische Staatszeitung (Státní noviny Bádenského velkovévodství)*.⁸⁷

⁸³ DUSSEL, Konrad. *Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert*. 2. erw. Aufl. Münster: LIT, 2011. Einführungen--Kommunikationswissenschaft, Bd. 1. ISBN 3825868117. Str. 23

⁸⁴ DEUCHERT, Norbert. *Vom Hambacher Fest zur badischen Revolution: politische Presse und Anfänge deutscher Demokratie 1832-1848/49*. Stuttgart: K. Theiss, c1983. ISBN 3806203369. Str. 29

⁸⁵ FOERSTER, Cornelia. *Der Preß- und Vaterlandsverein von 1832/33. Sozialstruktur und Organisationsformen der bürgerlichen Bewegung in der Zeit des Hambacher Festes*. Dissertation an der Universität Trier. Trier: Verlag Trierer Historische Forschungen. 1981, ISBN 3-923087-02-0. Str.21

⁸⁶ SKŘIVAN, Aleš. *Evropská politika: 1648-1914*. Praha: Nakl. A. Skřivan, ml., 1999. ISBN 8090226132. Str. 182-190

⁸⁷ Regierungsblatt vom 27. October 1810. [online] Badische Gesetz- und Verordnungsblätter – digitalisiert. Jahr 1810, Nummer XLIII ze de 27.10.1810. Str. 328, 337 digital. [cit. 21.10.2018] Dostupné z: <https://digital.blb-karlsruhe.de/blbihd/periodical/pageview/744024>

Tyto kroky byly odůvodněny tím, že jedny noviny, které v Karlsruhe vychází pod dozorem vlády, jsou pro potřeby Bádenska dostačující.⁸⁸

Tyto silné restriktce proti vůli novinářů vedly k vytváření protiakcí. Situace však nebyla jednoduchá, i proto, že v boji proti cenzuře bylo v té době málo poznatků. Přestože již koncem 18. století je možné nalézt snahy o zkoumání cenzury, ještě v roce 1818 neznal následovník Kanta Traugott Krug odpověď na otázku, kdy a kdo jako první použil své moci pro toto zneužití cizí práce před jejím zveřejněním, a podrobil ji tak cenzuře.⁸⁹

Na politické scéně bylo mnoho individuálních myslitelů zabývajících se svými originálními koncepty Německa, ale větší skupiny by se daly najít jen těžko.⁹⁰ Cestu za svobodou slova v tisku po výrazném zásahu v roce 1810 započal již zmiňovaný publicista Joseph Görres. V roce 1814 přišel s novým titulem *Rheinischer Merkur*, v němž se netajil protifrancouzskou orientací a kritikou tamního dění. Ta je patrná hned z úvodního textu novin. „Lži a nedůstojné praktiky proudící kanálem v poslední době zasáhly i naši zemi...“, který je sám o sobě vypovídající.⁹¹ Görres si stál za tím, že právě noviny a časopisy mají být místem svobodné diskuze nad různými záležitostmi. Své čtenáře nabádal k myšlence jednotného státu⁹² a oproti ostatním titulům se snažil nabídnout i rady v politických otázkách.⁹³ Názorová žurnalistika však fungovala jen tam, kde nebyla cenzura. Přestože byl jeho titul již v roce 1816 zakázán, Görresův přínos byl značný. Díky němu se o cenzuře více mluvilo, a nemohla být ignorována.⁹⁴ Do boje proti tvrdým Napoleonovým praktikám se dále zapojily i jiné tituly, jako například Rotteckovy *Teutschen Blätter* nebo Arndtsovy listy *Wächter* či *Nationalzeitung der Deutschen*.⁹⁵

V této době si Metternich uvědomoval sílu tisku. Proto bylo tisku věnováno také mnoho prostoru v rámci Karlovarských usnesení, která platila od roku 1819. Klíčový

⁸⁸ Carlsruher Zeitung. [online] Stadtwiki Karlsruhe. Letzte Änderung: 27.02.2011. [cit. 21.10.2018] Dostupné z: https://ka.stadtwiki.net/Carlsruher_Zeitung

⁸⁹ SCHNEIDER, Franz. *Pressefreiheit und politische Öffentlichkeit: Studien zur politischen Geschichte Deutschlands bis 1848*. Neuwied am Rhein und Berlin: Luchterhand. Politica, Bd. 24. 1966. Str. 16

⁹⁰ VANDEN HEUVEL, Jon. *A German life in the age of revolution: Joseph Görres, 1776-1848*. Washington, D.C.: Catholic University of America Press, c2001. ISBN 081320948X. Str 175

⁹¹ GÖRRES, Joseph von. *Rheinischer Merkur*. [online] Nummer 1, Sonntag, den 23.1.1814, Str. 1. Koblenz: Heriot 1814-1816. ZDB 2581022-4. cit. 04.11.2018] Dostupné z: <https://digital.blb-karlsruhe.de/blbihd/periodical/pageview/744024>

⁹² Tamtéž. Jedno slovo o německých dějinách. Číslo 247, sobota 3.6.1815

⁹³ KÖPPLÖVÁ, Barbara a KÖPPL Ladislav. *Dějiny světové žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1989. Str. 201

⁹⁴ Tamtéž. 26

⁹⁵ LEONARD, Joachim-Felix, LUDWIG Hans-Werner, SCHWARZE Dietrich, STRABNER Erich. *Medienwissenschaft: ein Handbuch zur Entwicklung der Medien und Kommunikationsformen*, Teil 1. Walter de Gruyter. 1999. ISBN 3110139618. Str. 941

byl §1 tiskového zákona: „Po dobu platnosti těchto usnesení se bez předchozího vědomí a souhlasu příslušných zemských úřadu nesmějí v žádném spolkovém státě tisknout spisy ve formě denních listů nebo sešitů, nebo spisy, které by měly méně než 20 archů (do 320 stran)“.⁹⁶ Každý tisk, který byl cenzurou zastaven, automaticky zakazoval danému vydavateli či redaktorovi pětiletý výkon tohoto povolání. Proto musela být jednotlivá čísla vždy označena jménem vydavatele i redaktora. Pro německý tisk toto nařízení znamenalo návrat do doby před Velkou francouzskou revolucí.⁹⁷ Výsledný tiskový zákon výrazně zasáhl do svobody a s krátkou časovou výjimkou v Bádensku platil až do roku 1848.

1.2.3 Výrazná 30. léta: Znovuoživení snah o svobodu tisku a vznik novinářského spolku

V návaznost na Karlovarská usnesení se podařilo v celých dvacátých letech 19. století odstavit německý tisk do pozadí a zamezit jeho rozvoji. Proti dění na počátku století byla stagnace tentokrát delší. Teprve počátkem 30. let se postupně začalo dařit uvolňovat přísná nařízení.

Johann Georg August Wirth je příkladem, jak rozdílná politická situace ve Spolku ovlivňovala novinářinu. Původně byl aktivní v Bayreuthu a Mnichově, tam se však jeho politickému tisku nedařilo. Proto se rozhodl pokračovat v boji za svobodu tisku jinde a přesunul se v roce 1831 za lepšími podmínkami do bavorské Rýnské Falce.⁹⁸ Wirth se tehdy společně s Philippem Jakobem Siebenpfeifferem zasadil o důležitý krok, jenž výrazně napomohl menším a především opozičním tiskům. Společně vytvořili na přelomu roku 1831 a 1832 novinářský spolek *Der Deutsche Vaterlandsverein zur Unterstützung der Freien Presse*, krátce také *Deutscher Preß- und Vaterlandsverein* se zkratkou PVV. Snahou bylo ochránit jednotlivé novinové tituly proti rostoucímu vlivu cenzury. Druhým důvodem vzniku spolku byla také snaha o jakési sjednocení všech oblastí německy mluvících států a nastavení stejných nebo alespoň co nejvíce podobných podmínek.⁹⁹

⁹⁶ Protokolle der Deutschen Bundesversammlung. [online] Band 8. Jahr 1819. Frankfurt am Main. Str. 281. Bayrische Staatsbibliothek digital. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: www.mdz-nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bvb:12-bsb10516645-6

⁹⁷ Tamtéž. Entwurf des Pressegesetzes. Str. 281-284.

⁹⁸ SAHRMANN, Adam. *Beiträge zur Geschichte des Hambacher Festes: 1832*. Unveränd. Neudr. d. Ausg. Landau 1930. Vaduz/Liechtenstein: Topos Verlag, 1978. ISBN 3289001563. Str. 36

⁹⁹ DUSSEL, Konrad. *Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert*. 2. erw. Aufl. Münster: LIT, 2011. Einführungen--Kommunikationswissenschaft, Bd. 1. ISBN 3825868117. Str. 28

V zakládajícím textu Wirth zdůrazňoval, že novinářský spolek (Pressverein) vstupuje na scénu pro spojené republikánsko-demokratické Německo a že jednotlivé noviny mají být hybnou silou národní otázky. Redaktoři se mají stát sluhou státu a novinářská organizace se měla postarat o jejich obživu a právní ochranu.¹⁰⁰ Novinářský spolek rozděloval své aktivity do tří částí: vydávání a podpora liberálních publikací, ústní agitace na národních slavnostech a různé jednorázové akce. Financování a rozšiřování liberálního písemnictví patřilo mezi hlavní činnost.¹⁰¹

1.2.4 Bádenská svoboda tisku: tiskový zákon 1832

Ještě lepší podmínky tisku než v bavorské Rýnské Falci mělo v roce 1832 Bádensko. Liberální iniciátoři se díky působení v druhé komoře bádenského parlamentu zasadili o novinářský zákon. Ten měl pro tamní oblast velký význam, i když platil jen krátkou dobu. Byl nebývalým úspěchem a na tehdejší dobu byl nečekaně svobodný. „Cenzura veškerých tiskovin, které jsou vydány nebo šířeny na území Bádenského velkovévodství, je zrušena.“¹⁰² V dalších bodech bylo dále specifikováno, že daná tiskovina, která má být v Bádensku vydána nebo rozšířena, musí obsahovat informaci o datu a místu vytištění. Nicméně i v tomto zákoně bylo několik omezení. Například vědecky orientované publikace musely být před vydáním povinně kontrolovány obsahově. Vydavatel byl také dle desátého paragrafu¹⁰³ povinen nahlásit úřední zprávy, úředně důležité zprávy a také další zprávy o událostech, které jsou v rozporu s obvyklým dním.

Vedle titulů *Die Seeblätter* Josefa Ficklerse v Kostnici nebo *Sächsische Vaterlandszeitung* Roberta Bluma vznikly nově také dva tituly: ve Freiburgu *Der Freisinnige* a v Mannheimu *Wächter am Rhein*.¹⁰⁴ Oprávněným liberálním orgánem se staly noviny *Der Freisinnige*, které jsou spojovány s Freiburgem a také předním liberálem

¹⁰⁰ DEUCHERT, Norbert. *Vom Hambacher Fest zur badischen Revolution: politische Presse und Anfänge deutscher Demokratie 1832-1848/49*. Stuttgart: K. Theiss, c1983. ISBN 3806203369. Str. 51,52

¹⁰¹ FOERSTER, Cornelia. *Der Preß- und Vaterlandsverein von 1832/33. Sozialstruktur und Organisationsformen der bürgerlichen Bewegung in der Zeit des Hambacher Festes*. Dissertation an der Universität Trier. Trier: Verlag Trierer Historische Forschungen. 1981, ISBN 3-923087-02-0. Str. 17

¹⁰² Großherzogliches Badisches Staats- und Regierungsblatt. [online] Karlsruhe, den 12. Januar 1832. Badische Gesetz- und Verordnungsblätter – digitalisiert. Jahr 1832, Januar, Nr. II. Str. 29. Badisches Landesbibliothek Karlsruhe. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: <http://digital.blb-karlsruhe.de/blbihd/periodical/pageview/749338>

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ DUSSEL, Konrad. *Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert*. 2. erw. Aufl. Münster: LIT, 2011. Einführungen--Kommunikationswissenschaft, Bd. 1. ISBN 3825868117. Str. 29

Karlem von Rotteckem. V Mannheimu ovlivňoval falcké demokraty radikálnější deník *Wächter am Rhein*.¹⁰⁵ Opoziční noviny měly velký vliv na čtenáře a formovaly veřejné a politické mínění. V této době však můžeme mluvit o lokálním charakteru novin. Většina měst měla své vlastní tituly, a tím docházelo k diverzifikaci názorů. *Wächter am Rhein* byl radikálním a hlavním mluvčím opozice v Mannheimu. Došlo tak k poměrně nečekané situaci, jelikož se tento deník stal trnem v oku samotné bádenské vládě. Již pár týdnů po jeho vzniku byla zahájena diskuze o významu jeho názvu. Tiskový zákon však legalizoval svobodu tisku, a tak se nedalo jeho publikaci zabránit, aniž by to postihlo i další tituly.¹⁰⁶

Děni v Bádensku však bylo průběžně sledováno vládou Německého spolku. Ta v čele s Metternichem čekala na příhodný okamžik zásahu, stejně jako když dříve po zavraždění Kotzebueho následovalo vydání Karlovarských usnesení. Tentokrát přišly restriktce po Hambašské slavnosti, při které sám Metternich prohlásil, že by se mohlo jednat o slavnost dobra v jeho slova smyslu, pokud se akce dobře využije.¹⁰⁷ Vyšly najevo reformní schopnosti opozičních novin a Tisková komise (Presse-Ausschus) se tímto bádenským děním následně zabývala na svolaném spolkovém shromáždění 5. července 1832.¹⁰⁸ Dle nařízení z toho dne byla cenzura opět zpřísněna a mimo jiné byly zakázány i politické spolky. Bádensko bylo přinuceno do 14 dnů zrušit tiskový zákon, který tehdy platil jen několik málo měsíců, a který byl proti spolkovému zákonu.¹⁰⁹ Následně bylo na shromáždění dne 19. července zakázáno vydávání opozičních listů *Der Freisinnige* i *Wächter am Rhein*.¹¹⁰ Presidium vyhrožovalo bádenské vládě spolkovými intervencemi, chtěli si pojistit, že se bude opět jednat v souladu s Karlovarskými usneseními. Nakonec bylo Bádensko donuceno definitivně kapitulovat. Nicméně tiskový zákon z roku 1832 se stal symbolem boje o svobodný tisk v předbřeznové době a během revoluce v Bádensku. Tento zákon se podařilo opět oživit v roce 1848.¹¹¹

¹⁰⁵ DEUCHERT, Norbert. *Vom Hambacher Fest zur badischen Revolution: politische Presse und Anfänge deutscher Demokratie 1832-1848/49*. Stuttgart: K. Theiss, c1983. ISBN 3806203369. Str. 42

¹⁰⁶ Tamtéž. Str. 45

¹⁰⁷ SAHRMANN, Adam. *Beiträge zur Geschichte des Hambacher Festes: 1832*. Unveränd. Neudr. d. Ausg. Landau 1930. Vaduz/Liechtenstein: Topos Verlag, 1978. ISBN 3289001563. Str. 91

¹⁰⁸ DUSSEL, Konrad. *Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert*. 2. erw. Aufl. Münster: LIT, 2011. Einführungen--Kommunikationswissenschaft, Bd. 1. ISBN 3825868117. Str. 30

¹⁰⁹ SAHRMANN, Adam. *Beiträge zur Geschichte des Hambacher Festes: 1832*. Unveränd. Neudr. d. Ausg. Landau 1930. Vaduz/Liechtenstein: Topos Verlag, 1978. ISBN 3289001563. Str. 90

¹¹⁰ DUSSEL, Konrad. *Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert*. 2. erw. Aufl. Münster: LIT, 2011. Einführungen--Kommunikationswissenschaft, Bd. 1. ISBN 3825868117. Str. 30

¹¹¹ DEUCHERT, Norbert. *Vom Hambacher Fest zur badischen Revolution: politische Presse und Anfänge deutscher Demokratie 1832-1848/49*. Stuttgart: K. Theiss, c1983. ISBN 3806203369. Str. 42

2 Deník *Der Freisinnige*

Prosazením bádenského liberálního tiskového zákona na konci roku 1831 mohlo v krátké době v této jihoněmecké oblasti vzniknout několik nových novinových titulů. Bylo to umožněno i těm opozičním. Jednalo se o reakci na krátkodobě nabytou svobodu tisku spojenou se zrušenou předběžnou cenzurou. Zákon platil od 1. března 1832 do 24. července 1832, kdy začala opět platit nařízení Německého spolku, tudíž přísná cenzurní opatření zavedená Karlovarskými usneseními.

Díky svobodnému tiskovému zákonu mohly být v uvedeném období založeny liberální noviny, které mohly publikovat i politický obsah. Politické diskuze byly totiž od této chvíle dovoleny a mohlo se o nich psát v tisku,¹¹² což bylo velkou motivací pro mnoho novinářů.

Deník *Der Freisinnige* je typickým příkladem opozičního titulu nově vzniklého jako reakce na krátkodobě nabytou svobodu tisku. Do dnešní doby je důkazem dočasného zmírnění přísných cenzurních pravidel a požadavků. Jeho trvání nebylo dlouhé, ale velmi přínosné. Každý tehdy nový titul se snažil primárně využít svobody, a to v odlišné míře s různě revolučními myšlenkami. Tento titul nad ostatními vynikal především redakčním složením. Díky silnému triu „Rotteck, Welcker a Duttlinger“ byl posléze tento deník považován za ústřední liberální orgán.¹¹³ Liberální iniciátoři tak mohli a také chtěli v praxi využít své angažovanosti a vytěžit co nejvíce z osvobození politických novin od cenzury.

2.1 Vznik deníku a jeho dobré výchozí podmínky

Konkrétní plány na vytvoření freiburského deníku *Der Freisinnige* se zrodily ještě před schválením vznikajícího tiskového zákona v druhé komoře bádenské vlády. Deník byl totiž pevně spjat s předními liberály, kteří se od roku 1831 podíleli na vládě v rámci druhé

¹¹² HAFNER, Oskar. *Geschichte und Entwicklung der Freiburger Tagespresse*. In: GESELLSCHAFT FÜR BEFÖRDERUNG DER GESCHICHTS-, et al. *Zeitschrift für Beförderung der Geschichts-, Altertums- und Volkskunde von Freiburg, dem Breisgau und den Angrenzenden Landschaften*. Freiburg, Br.: Fehsenfeld, 1918. Str. 21

¹¹³ DEUCHERT, Norbert. *Vom Hambacher Fest zur badischen Revolution: politische Presse und Anfänge deutscher Demokratie 1832-1848/49*. Stuttgart: K. Theiss, c1983. ISBN 3806203369. Str. 42

komory parlamentu a kteří pomohli tento zákon prosadit. S první vydáním počkali právě do 1. března, kdy vstoupil v platnost zákon o svobodě tisku.

Společně s myšlenkou založení liberálního deníku se pojily také jasné představy o tom, kdo by v něm měl působit. V listopadu 1831 proběhla korespondence mezi freiburským profesorem Karlem Fromherzem a Karlem von Rotteckem.¹¹⁴ Ve svém dopise Fromherz žádal Rottecka o založení liberálních novin, na nichž by se měl redakčně podílet. Pro Fromherze bylo velmi důležité získat na svou stranu právě Rottecka. Považoval ho za rozhodující osobnost pro realizaci tohoto „vlasteneckého podniku“.¹¹⁵ Nešlo však jen o jeho odvedenou práci a profesorskou pozici. Jak uvádí ve své knize Rainer Schottle, není Rotteck považován za hlavní postavu předbřeznového jihoněmeckého liberalismu jen z dnešního hlediska. Již ve své době se těšil v rámci Bádenska velké popularitě.¹¹⁶ Navíc byl díky svým výstupům v komoře znám nejen ve Freiburgu, ale také v celém Bádensku i za jeho hranicemi. Fromherz si tuto skutečnost uvědomoval, a proto mu na spolupráci velice záleželo. Zároveň nepochyboval o Rotteckově zájmu a již v dopisech ho nazýval kolegou.¹¹⁷ Fromherz Rotteckovi sliboval také podporu od Carla Theodora Welckera, který měl vydávání tohoto tisku pojistit a zároveň se podílet i na jeho obsahu. Jak v jednom dopisu sám Fromherz napsal, politický tisk se jmény redaktorů Rotteck, Welcker a Duttlinger musí mít úspěch.¹¹⁸

Dobré výchozí podmínky pro zrod velice důležitého titulu tak představovala především jména redaktorů, ale nebyl to jediný podstatný aspekt. Freiburg se sice může pyšnit dlouhou novinářskou historií od roku 1619, redaktoři snad nejznámějších novin *Freiburger Zeitung*, které tam vycházely s odmlkou celých 150 let (1784-1943), se však zcela vzdali vlastního komentování zpráv. Přestože se tyto noviny řadí k cenným pramenům o freiburském denním životě a místních dějinách, publikované zprávy byly především

¹¹⁴ Fromherz an Rotteck, 11.11.1831. In: GUTZKOW, Karl Ferdinand (2 Briefe; Originale; s. Treskow 2, Freiburger Archiv: K 1/25 Nachlaß Karl von Rotteck (1775 - 1840), StadtAF, C3/144/7.

¹¹⁵ SCHIMPF, Rainer: *Der „Freisinnige“ und der Kampf der badischen Liberalen für die Pressefreiheit 1831/1832*. In: REINALTER, Helmut. *Die Anfänge des Liberalismus und der Demokratie in Deutschland und Österreich 1830-1848/49*. New York: P. Lang, c2001. Schriftenreihe der Internationalen Forschungsstelle "Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770-1850", Bd. 32. ISBN 363135682X. Str. 163

¹¹⁶ SCHÖTTLE, Rainer. *Politische Theorien des süddeutschen Liberalismus im Vormärz: Studien zu Rotteck, Welcker, Pfizer, Murhard*. Baden-Baden: Nomos, 1994. ISBN 3789031925. Str. 19

¹¹⁷ Zu den Briefen an Rotteck besonders: Rüdiger von Treskow, Erlauchter Vertheidiger der Menschenrechte! Die Korrespondenz Karl von Rottecks. Bd. 2: Briefregesten, Freiburg/ Würzburg 1992. StadtAF, K1/25 Nr. 614

¹¹⁸ Tamtéž.

lokální a zpravidla nepolitické.¹¹⁹ V této části země tak zcela chyběl opoziční tisk, a proto se *Der Freisinnige* bez boje s konkurencí dostal rychle do povědomí široké veřejnosti a především nabyl na důležitosti. Mezi další klíčové faktory úspěchu patřilo univerzitní prostředí, jež zajistilo titulu finanční i intelektuální základnu. Zároveň se deník zasadil o první kroky na cestě k tvorbě liberální strany.¹²⁰

2.1.1 Prvotní propagace titulu

V novinách se v této době hojně objevovaly informace o jiných titulech a bylo také běžné přejímat některé uveřejněné texty z jiných novin. Právě touto cestou bylo možné dozvědět se o deníku *Der Freisinnige* ještě před jeho prvním vydáním. Příspěvek o jeho vzniku nechyběl ani v tehdy předních freiburských novinách *Freiburger Zeitung*.¹²¹ Tyto noviny nebyly zdaleka jediné, kde se čtenář mohl dočíst o nově vzniklém titulu. Zcela totožný text vyšel koncem února také v *Der Volkstribun*.¹²² *Der Freisinnige* byl popisován jako nově vycházející liberální necenzurovaný politický tisk. Měl sloužit jako důkaz toho, jak Bádensko užívá svobody tisku.

Časté přejímání článků v této době potvrzuje také *Deutsche Tribüne*. S tímto titulem později spolupracovali redaktoři *Der Freisinnige* intenzivněji. Poprvé zde bylo o vznikajícím listu referováno v průběhu února. Již výše zmiňovaný text byl publikován jako součást přílohy dne 18. února 1832.¹²³ Další zmínka o *Der Freisinnige* vyšla 29. února 1832, pouhý den před vydáním prvního výtisku nového deníku.¹²⁴ Vzájemnou podporu obou titulů je možné sledovat i v dalších měsících, kdy již deník *Der Freisinnige* vycházel. Jeden

¹¹⁹ HAFFNER, Oskar. *Geschichte und Entwicklung der Freiburger Tagespresse*. In: GESELLSCHAFT FÜR BEFÖRDERUNG DER GESCHICHTS-, et al. *Zeitschrift für Beförderung der Geschichts-, Altertums- und Volkskunde von Freiburg, dem Breisgau und den Angrenzenden Landschaften*. Freiburg, Br.: Fehsenfeld, 1918. Str. 4

¹²⁰ SCHIMPF, Rainer: *Der „Freisinnige“ und der Kampf der badischen Liberalen für die Pressefreiheit 1831/1832*. In: REINALTER, Helmut. *Die Anfänge des Liberalismus und der Demokratie in Deutschland und Österreich 1830-1848/49*. New York: P. Lang, c2001. Schriftenreihe der Internationalen Forschungsstelle "Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770-1850", Bd. 32. ISBN 363135682X. Str. 167

¹²¹ *Freiburger Zeitung*, Jahr 1832, Nummer 33, str. 157. In: HAFFNER, Oskar. *Geschichte und Entwicklung der Freiburger Tagespresse*. In: GESELLSCHAFT FÜR BEFÖRDERUNG DER GESCHICHTS-, et al. *Zeitschrift für Beförderung der Geschichts-, Altertums- und Volkskunde von Freiburg, dem Breisgau und den Angrenzenden Landschaften*. Freiburg, Br.: Fehsenfeld, 1918. Str. 21

¹²² *Der Volkstribun*: 1832, ¼. Samstag, den 25. Februar 1832, Nummer 8. Thein, 1832.

¹²³ WIRTH, Johann Georg August. *Deutsche Tribüne: zur Wiedergeburt des Vaterlandes*. [online] Bayerische Staatsbibliothek, LZA. München, 2008. Nummer 44, 18.2.1832, Beilage, Str.6. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: <https://digipress.digitale-sammlungen.de/calendar/1832/2/18/newspaper/bsbmult00000548>

¹²⁴ Tamtéž. 29.2.1832, číslo 54, příloha. Str. 2, (428)

z příspěvků pochází z 13. března 1832, v němž se dočteme, že „muži jako Rotteck, Welcker a Duttlinger jsou na špici, proto od nich lze očekávat jen to nejlepší, jsou to čestní muži, kteří se zasloužili o princip svobody tisku.“¹²⁵ Redaktor deníku Johann Georg August Wirth se v tomto čísle svého deníku nejprve v článku „Německý spolek a svoboda tisku“ věnoval bádenskému tiskovému zákonu a následně v něm prosil tyto bádenské „bratry“, aby svobody tisku využívali ve jménu vlasti (Vaterland).¹²⁶

2.2 Základní popis deníku

Deník *Der Freisinnige* naplno využíval zrušení cenzury a redaktoři psali nejen politicky zaměřené zprávy, ale otevřeně se v něm stavěli i proti Německému spolku. Politické zaměření vyplývalo již z jeho podtitulu, který zněl *Freiburské politické listy* (Freiburger politische Blätter). Hlavní slovo měli v novinách přední liberálové Karl von Rotteck a Carl Theodor Welcker. Vedle svých interních redaktorů měly tyto noviny také korespondenty z jiných částí Německa, kde nebyly podmínky pro vydávání novin tak příznivé. Pro tyto lidi to byla příležitost, jak publikovat.¹²⁷

Bádenský list *Der Freisinnige* vycházel ve Freiburgu denně a většinou byl tištěn na čtyři strany. Existoval v době od 1. března do 24. července 1832, celkem bylo vydáno 145 výtisků. Vedle abonentů, kteří bydleli v bezprostřední blízkosti redakce, se podařilo tisk šířit i pomocí pošty. Tím bylo údajně získáno téměř 2 000 předplatitelů.¹²⁸ Navíc se dle odhadů podařilo z počátku také díky fungování čtenářských spolků oslovit celkem až 50 000 čtenářů, což byl veliký úspěch.¹²⁹ Jeho cena v rámci Bádenska byla 5 florénů na půl roku, za celý rok se platil dvojnásobek. Protože se však jednalo o deník vycházející od 1. března, byla pro první předplatitele upravena výše předplatného od března do června

¹²⁵ WIRTH, Johann Georg August. *Deutsche Tribüne: zur Wiedergeburt des Vaterlandes*. [online] Bayrische Staatsbibliothek, LZA. München, 2008. Nummer 63, 13.3.1832, Str.4 (504). [cit. 21.2.2019] Dostupné z: <https://digipress.digitale-sammlungen.de/calendar/1832/2/18/newspaper/bsbmult00000548>

¹²⁶ Tamtéž. 13.3.1832, číslo 63, str. 3, (502)

¹²⁷ SCHIMPF, Rainer: *Der „Freisinnige“ und der Kampf der badischen Liberalen für die Pressefreiheit 1831/1832*. In: REINALTER, Helmut. *Die Anfänge des Liberalismus und der Demokratie in Deutschland und Österreich 1830-1848/49*. New York: P. Lang, c2001. Schriftenreihe der Internationalen Forschungsstelle "Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770-1850", Bd. 32. ISBN 363135682X. Str. 171+172

¹²⁸ Tamtéž. Str. 174

¹²⁹ XLIX. Sitzung von 28. Juni 1831, XLIX Öffentliche Sitzung. [online] Badischer Landtag. 2. Kammer – digitalisiert. Jahr 1831, Protokolle: Band 4, Zwölftes Heft, 49. Sitzung. Str. 248. [cit. 17.12.2018] Dostupné z: <https://digital.blb-karlsruhe.de/blbihdl/periodical/pageview/1727950>

na 3 florény a 20 franků.¹³⁰ Deník se tak řadil k větším titulům. Na konci 18. století se průměrný náklad jednoho pohyboval v německojazyčné oblasti kolem 600-700 kusů, nejvýznamnější tituly mířily dokonce ke 4 000 kusům.¹³¹

Počáteční nadšení ze vzniku nového titulu krátce po zrušení cenzury však nevydrželo příliš dlouho a již po prvním kvartálu došlo k propadu počtu předplatitelů. Jak vyplývá z poměrně pečlivých redakčních zápisů, dá se mluvit až o 50 % poklesu mezi okolními předplatiteli a zhruba o 22 % pokles v počtu titulů rozesílaných poštou. Čísla nákladů se proto postupně začala snižovat.¹³² V rámci konečného účtování se podařilo získat celkem 223 předplatitelů na 4 měsíce. V rámci druhého kvartálu pak bylo uvedeno 102 abonentů, kteří si titul *Der Freisinnige* předplatili na 3 měsíce, dalších 23 zájemců požadovalo tisk po dobu 6 měsíců.¹³³

Obsahově se tento tisk snažil nejčastěji poukazovat na výhody konstitučního principu. Ten byl pro Rottecka i Welckera ideálním politickým uspořádáním.¹³⁴ Publikovali také zprávy ze zasedání bádenské komory, aby je přiblížili bádenským občanům. Nemělo se jednat o pouhý přepis, jejich cílem bylo vysvětlovat, oživovat a zároveň dále vzdělávat své čtenáře o konstitučních záležitostech v rámci Bádenska i celého Německa.¹³⁵ Jejich vzorem se v tomto ohledu stal francouzský titul *Pariser Blätter*, jehož autoři pravidelně přinášeli zprávy z francouzské komory. Redaktoři deníku *Der Freisinnige* měli při tomto záměru jednoduchý přístup k protokolům, neboť sami byli členy bádenské komory parlamentu. Redaktoři se při publikaci popisů politické situace na rozdíl od zakladatelů tiskového spolku Johanna Georga Augusta Wirtha a Philipa Jakoba Siebenpfeiffera oprostili od přílišného optimismu a přeceňování liberálního hnutí.¹³⁶ Posláním deníku

¹³⁰ Cena byla součástí každého výtisku *Der Freisinnige*. *Der Freisinnige: Freiburger politische Blätter. Freiburg 1832*. [online] Freiburg, Br.: Universitätsbibliothek, 2007 Freiburger historische Bestände - digital : Freiburg und der Oberrhein 1770 – 1870. [cit. 14.1.2019] Dostupné z: <http://dl.uni-freiburg.de/diglit/freisinnige1835>

¹³¹ VEČEŘA, Pavel. *Úvod do dějin tištěných médií*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2015. Žurnalistika a komunikace. Str. 67

¹³² Schlussrechnung, 1832/33", Freiburger Archiv: StadtAF, C1 Bücher 2 A 1832/33, Nr. 6

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ SCHÖTTLE, Rainer. *Politische Theorien des süddeutschen Liberalismus im Vormärz: Studien zu Rotteck, Welcker, Pfizer, Murhard*. Baden-Baden: Nomos, 1994. ISBN 3789031925. Str. 41

¹³⁵ SCHIMPF, Rainer: *Der „Freisinnige“ und der Kampf der badischen Liberalen für die Pressefreiheit 1831/1832*. In: REINALTER, Helmut. *Die Anfänge des Liberalismus und der Demokratie in Deutschland und Österreich 1830-1848/49*. New York: P. Lang, c2001. Schriftenreihe der Internationalen Forschungsstelle "Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770-1850", Bd. 32. ISBN 363135682X. Str. 165

¹³⁶ FÖRSTER, Cornelia. *Der Press- und Vaterlandsverein von 1832/33: Sozialstruktur und Organisationsformen der bürgerlichen Bewegung in der Zeit des Hambacher Festes*. Trier: Trierer Historische Forschungen, 1982. Str. 93, 94

Der Freisinnige bylo popisovat dění z celého Německa. Měl dále šířit povědomí o významném dění v Bádensku a ukazovat, jak důležitá je pro občanskou společnost svoboda slova.¹³⁷ V novinách se zároveň odrážely myšlenky spolku novinářů (Pressverein), který tyto noviny financoval. Snahou redaktorů deníku *Der Freisinnige* bylo dále šířit ideje spolku v podobě podpory národní myšlenky a také svobody. Tím se ale stavěli do pozice proti Německému spolku.¹³⁸

Důležitost deníku přesahovala hranice Bádenska. Noviny byly propagovány také mimo jeho území jako prostředník pro jiné části Německa, kde neexistovala srovnatelná svoboda. I proto došlo například ke spojení redakce *Der Freisinnige* s bibliografickým institutem Hildburghausen, který zajistil šíření novin a jejich zpřístupnění po střed, severu i východu Německa pomocí různých knihkupectví či pošty.¹³⁹

2.2.1 Struktura deníku

Deník *Der Freisinnige* měl poměrně stabilní vzhled i složení textů. Úvodní text býval nejdelší, vyskytoval se před hlavní sekcí novin, tedy zprávami z Německa. Toto „slovo autora“ se většinou týkalo komentování aktuálního dění či zveřejnění otevřeného dopisu. Svým stylem by mohl být tento názorový text v dnešním kontextu chápán jako předchůdce úvodníku. Tehdy se však blížil svojí formou spíše eseji, jež byla v této době velmi rozšířená. Dále byly řazeny zprávy dle své důležitosti a blízkosti čtenáři. Proto měly zprávy z Bádenska přednost před děním v Německu. Po dění v Německu následovaly zahraniční události. Zprávy z této kategorie se v jednotlivých vydáních lišily nejen svým rozsahem, ale i aktuálností. Nejnovější zprávy (Neueste Nachrichten) byly velmi krátké a většinou byly vytištěny na konci čísla jen s několikadenním zpožděním. Rychlost publikace však byla na úkor jejich rozsahu.

Součástí deníku *Der Freisinnige* byly četné inzeráty, oznámení a reklamy. Souhrnně byly v tomto listu nazvány Anzeige. V novinách nebyly žádnou zvláštností již na konci

¹³⁷ Freiburger Zeitung [online] Nr. 33, 2.2.1882, Str. 3. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: <https://fz.ub.uni-freiburg.de/show/fz.cgi?cmd=showpic&ausgabe=03&day=02&year=1832&month=02&project=3&anzahl=4>

¹³⁸ MÜLLER, Jürgen. *Der Deutsche Bund, 1815-1866. Enzyklopädie deutscher Geschichte*. Oldenburg: Oldenbourg Verlag. 2006, str. 16

¹³⁹ Blätter für literarische Unterhaltung, Band 1, F. A. Brockhaus, 1832. Princetonská univerzita, 2008. Literarische Anzeiger. Jahr 1832, Nummer 15.

17. století a měly značný vliv i na ekonomickou základnu.¹⁴⁰ Inzeráty tehdy sloužily k veřejnému doporučení nějaké věci nebo informování o důležité chystané události. Přínosné měly být pro velký okruh čtenářů. Jejich počet se na stránkách listu *Der Freisinnige* postupně zvyšoval. Posléze vycházely v početnějším množství ve formě přílohy.

Přílohy vycházely nepravidelně a obsah i délka se lišily. Jejich periodicita byla nepravidelná a nebyla vázána ani na obsah čísla. Přílohy často sloužily liberálním redaktorům pro propagaci nějaké události nebo činu, v nichž nebyli vázáni striktně daným rozsahem. Zcela první příloha s názvem Svátek svobody tisku ze dne 1. března 1832 (*Das Fest der Preßfreiheit am 1. März 1832*) vyšla k šestému číslu dne 6. března 1832 a přinášela podrobný popis tiskového zákona ze dne 1. března 1832.

2.3 Redaktoři v čele s Rotteckem a Welckerem

Je třeba opět zdůraznit, že deník *Der Freisinnige* vynikal nad ostatními především redakčním složením. Pro Carla Theodora Welckera i Karla von Rottecka byla otázka svobody vyjadřování a svobody tisku klíčová a oba tyto otázky chápali jako hlavní naplnění podmínek lidských práv. Nicméně pro Rottecka bylo již působení v komoře určitým posláním, neboť dle něho bylo centrální úlohou zemského sněmu artikulovat zájmy lidu. Mělo jít o kooperující realizaci občanských zájmů se zájmy státu.¹⁴¹ Povědomí o těchto zájmech nyní mohl ještě více a snadněji šířit díky vzniklému liberálnímu tisku, což mu dodalo pro jeho práci novou dimenzi.

Deník se těšil také spolupráci s různými korespondenty, kterým umožňoval publikovat zprávy z místa jejich pobytu, kde to tamní cenzura nedovolovala. Zatímco na počátku se nejen Fromherz snažil nalákat do redakce jím předem vybrané osoby a oslovovat konkrétní lidi, byla zde později i opačná snaha o spolupráci. Přestože se v této době již mluví o profesionalizaci novinářského povolání a zavedení honorářů, pro mnoho mladých politických spisovatelů byla vidina přispívat do tohoto necenzurovaného titulu natolik lákavá, že se sami a ochotně hlásili u redakce i o bezplatnou

¹⁴⁰ KÖPPOVÁ, Barbara. *Úvod k dějinám světové žurnalistiky do roku 1815*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. Str. 21

¹⁴¹ SCHÖTTLE, Rainer. *Politische Theorien des süddeutschen Liberalismus im Vormärz: Studien zu Rotteck, Welcker, Pfizer, Murhard*. Baden-Baden: Nomos, 1994. ISBN 3789031925. Str. 19

spolupráci. Viděli v tom možnost veřejně šířit své myšlenky, které v jiných částech Německa nebyly publikovatelné.

Pevné redakční jádro tvořili především tři redaktori – Carl Theodor Welcker, Karl von Rotteck a Johann Georg Duttlinger. Všichni tři byli aktivní i v politice, když působili v druhé komoře bádenského parlamentu. Jména dalších spolupracovníků vyšla najevo až v předposledním čísle titulu *Der Freisinnige*.¹⁴² Patřili mezi ně například profesor medicíny Karl Perleb, freiburský dvorní advokát Matthias Martin či Maxmilian Ruef, Rotteckův zeť, který byl aktivní u hlavního soudu. Zatímco většina těchto redaktorů mohla doložit právní vzdělání, s žurnalistikou měli jen pramálo zkušeností. Na novinářskou minulost mohli navázat pouze Welcker a Rotteck. Welcker byl spoluzakladatelem titulu *Kleiner Blätter* a Rotteck vydával svůj *Teutsche Blätter* a po něm následně *Allgemeine Politische Annalen*.¹⁴³

Zprávy z Darmstadtu zajišťoval Christian Ernst, hrabě z Bentzel-Sternau, který byl Rotteckovým známým. Společně s Wilhelmem Schulzem byl již od roku 1823 aktivní jako opoziční publicista a po zrušení tisku Westboten se stal jedním z dopisovatelů do *Der Freisinnige*. Od dubna měl Bentzel-Sternau také pravidelně uveřejňované sloupky, které podepisoval jako B. St.. Ty se vyskytovaly na titulní straně daného čísla.¹⁴⁴ Bentzel-Sternau byl vedoucí osobou v době „Tiskového jara“ (Pressefrühling) i v rámci Hambašské slavnosti. Zprávy z Berlína zajišťoval v té době ještě neznámý Karl Gutzkow. V Berlíně kvůli pruské cenzuře nebylo možné vydávat noviny tohoto typu. Karl Gutzkow byl jedním z typických přispěvovatelů *Der Freisinnige*, který se o spolupráci sám přihlásil a napsal dopis přímo Rotteckovi.¹⁴⁵

I přes svou poměrně krátkou existenci měly noviny hned několik odpovědných redaktorů. Prvním odpovědným redaktorem deníku se stal profesor Karl Alexander Freiherr von Reichlin-Melbegg. Post však získal za své politické zásluhy, nikoli pro svou pracovní

¹⁴² *Der Freisinnige. Der Freisinnige: Freiburger politische Blätter. Freiburg 1832.* [online] Freiburg, Br.: Universitätsbibliothek, 2007 Freiburger historische Bestände - digital : Freiburg und der Oberrhein 1770 – 1870. Nummer 144, 24.7.1832. Str. 582 [cit. 14.1.2019] Dostupné z: <http://dlub.uni-freiburg.de/diglit/freisinnige1835>

¹⁴³ SCHIMPF, Rainer: *Der „Freisinnige“ und der Kampf der badischen Liberalen für die Pressefreiheit 1831/1832.* In: REINALTER, Helmut. *Die Anfänge des Liberalismus und der Demokratie in Deutschland und Österreich 1830-1848/49.* New York: P. Lang, c2001. Schriftenreihe der Internationalen Forschungsstelle "Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770-1850", Bd. 32. ISBN 363135682X. Str. 166

¹⁴⁴ Tamtéž. Str. 173

¹⁴⁵ GUTZKOW, Karl Ferdinand (2 Briefe; Originale; s. Treskow 2, Freiburger Archiv: K 1/25 Nachlaß Karl von Rotteck (1775 - 1840), StadtAF, C3/144/7.

kvalifikaci v oblasti žurnalistiky. Při denním vydávání novin se však tato absence novinářského vzdělání brzy projevila. Jako odpovědnému redaktorovi se mu nedařilo v rámci své oblasti zodpovědnosti naplňovat vysoká očekávání, která souvisela především se skladbou denních zpráv. Proto byl od 12. dubna nahrazen Friedrichem Wagnerem.¹⁴⁶ Jeho roli ovšem ve skutečnosti plnil Friedrich Giehne. Giehne byl typickým představitelem nového mladého novináře, který se o žurnalistiku nezajímal pouze okrajově a neměl ji jako vedlejší povolání. Snažil se proto o zajištění větší profesionalizace redaktorské práce a chodu redakce.¹⁴⁷ Ačkoli byl jedním z významnějších odpovědných redaktorů nebyl jako takový v deníku uveden, protože byl na svou funkci příliš mladý. Odpovědným redaktorem se totiž mohl stát člověk, kterému bylo minimálně 30 let a byl bádenským státním občanem.¹⁴⁸

Přestože se Giehne viděl v čele redakce, hlavami i v této době zůstávali Welcker a Rotteck. Byli to oni, kteří psali nejvíce článků, starali se o obsah listu a obklopovali se sítí spolupracovníků a korespondentů, bez nichž by nikdy nebylo možné, aby tyto noviny získaly přední postavení mezi liberálním tiskem.

2.4 Význam novin pro liberální iniciátory

Ačkoliv se Carl Theodor Welcker i Karl von Rotteck aktivně zasadili o prosazení liberálního tiskového zákona, který by bez jejich úsilí nevznikl, samotné prosazení zákona jim nestačilo. Jejich ambice sahaly dál, neboť oba byli toho názoru, že na cestě za svobodou tisku bylo třeba se aktivně podílet na vzniku skutečně liberální publicistiky. Rotteck vnímal svobodu vyjadřování jako další eminentní faktor utvářející svobodného občana hned vedle možnosti studia a volby náboženské víry. Rotteck byl toho názoru, že svobodné prezentování vlastních myšlenek lze realizovat několika způsoby a jedním z nich je právě tištěné slovo.¹⁴⁹

¹⁴⁶ SCHIMPF, Rainer: *Der „Freisinnige“ und der Kampf der badischen Liberalen für die Pressefreiheit 1831/1832*. In: REINALTER, Helmut. *Die Anfänge des Liberalismus und der Demokratie in Deutschland und Österreich 1830-1848/49*. New York: P. Lang, c2001. Schriftenreihe der Internationalen Forschungsstelle "Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770-1850", Bd. 32. ISBN 363135682X. Str. 168

¹⁴⁷ Tamtéž. Str. 169

¹⁴⁸ *Entwurf des Pressegesetzes*. Sitzung von 21. Oktober 1831. [online] Badischer Landtag, 2.Kammerdigitalisiert. Jahr 1831. Beilagen: Band 5, Eilftes Beilagenheft. Beilage zur 199. Str. 232-237 [cit. 19.12.2018] Dostupné z: <https://digital.blb-karlsruhe.de/blbihdl/periodical/pageview/709017>

¹⁴⁹ SCHÖTTLE, Rainer. *Politische Theorien des süddeutschen Liberalismus im Vormärz: Studien zu Rotteck, Welcker, Pfizer, Murhard*. Baden-Baden: Nomos, 1994. ISBN 3789031925. Str. 107

Rotteckovi šlo především o veřejné blaho, o které chtěl pečovat šířením liberálních myšlenek. Noviny *Der Freisinnige* pro něj díky bezcenzurnímu stavu sloužily jako médium, pomocí kterého mohl artikulovat veřejné mínění. Rotteck chápal cenzuru, především samotného cenzora, jako základní překážku při snaze naplňovat poslání novin. Z politicko-funkčního hlediska měly být noviny komunikačním prostředkem, sloužit společnosti a zároveň ji formovat. Tento princip odpovědnosti však mohl brzdit cenzor, který svým rozhodováním narušoval tuto linii.¹⁵⁰ Nyní se však redaktoři nemuseli takových zásahů obávat. Welcker nazýval svobodný tisk dokonce korektivem politicko-sociálních vztahů. Komunikace s veřejností pro něj byla natolik důležitá, že tvrdil, že bez ní není možný lidský vývoj. Komunikaci chápal jako požadavek lidského vývoje, neboť celá společnost se vyvíjí v kontextu událostí.¹⁵¹

Welcker chápal svobodu tisku v mnohém stejně jako Rotteck a považoval ji za jeden ze základních požadavků liberální společnosti. Znamenala pro něj více než jen jedno z nejoblíbenějších přání liberálů. V jeho politické teorii se stala centrálním elementem, který odpovídá zásadám právní státnosti. K tomuto přesvědčení ho vedly dva hlavní důvody. Se svobodným tiskem existuje médium pro veřejnou realizaci individuálního práva na vyjadřování, a to na základě neomezené artikulace názorů. To pomáhá zároveň k popularizaci politických idejí. Zadruhé mu šlo o prosazování veřejného mínění v novinách. Redaktoři tak měli dle Welckera pojetí politické teorie zastávat reprezentační funkci s vysokou relevancí. Právě oni totiž byli zodpovědní za správné a nezkreslené šíření zpráv s cílem přispět tím k tvorbě veřejného mínění. Právě proto Welcker vládě předložil návrh o novém tiskovém zákonu.¹⁵²

Pro Rottecka stejně jako pro Welckera znamenaly noviny bez cenzury jeden ze základních pilířů občanské společnosti. Svoboda tisku pro ně byla jeden ze základních požadavků, bez kterého podle nich nebylo možné plnit poslání novináře, který má skrze noviny tvořit a propagovat veřejné mínění. Důležitost tohoto požadavku vyjádřil zcela explicitně Rotteck, když řekl, že radši žádný parlament než být bez svobody slova.¹⁵³

¹⁵⁰ SCHÖTTLE, Rainer. *Politische Theorien des süddeutschen Liberalismus im Vormärz: Studien zu Rotteck, Welcker, Pfizer, Murhard*. Baden-Baden: Nomos, 1994. ISBN 3789031925. Str. 108

¹⁵¹ Tamtéž. Str. 175, 176

¹⁵² SCHIMPF, Rainer: *Der „Freisinnige“ und der Kampf der badischen Liberalen für die Pressefreiheit 1831/1832*. In: REINALTER, Helmut. *Die Anfänge des Liberalismus und der Demokratie in Deutschland und Österreich 1830-1848/49*. New York: P. Lang, c2001. Schriftenreihe der Internationalen Forschungsstelle "Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770-1850", Bd. 32. ISBN 363135682X. Str. 158

¹⁵³ SCHÖTTLE, Rainer. *Politische Theorien des süddeutschen Liberalismus im Vormärz: Studien zu Rotteck, Welcker, Pfizer, Murhard*. Baden-Baden: Nomos, 1994. ISBN 3789031925. Str. 109

2.5 Spolupráce s novinářským spolkem a dalšími tituly

Deník se od počátku těšil podpoře freiburské univerzity, která patřila mezi liberální jádro. Bez podpory této univerzity by měl list zpočátku problémy s financováním i se získáváním patřičných čtenářů. Karl von Rotteck v tomto případě těžil ze svého povolání profesora na této univerzitě.

Tiskový zákon způsobil zrod mnoha nových titulů a právě mezi těmito především opozičními tituly můžeme vidět vzájemnou spolupráci a podporu. Do této skupiny lze zařadit vyjma freiburského *Der Freisinnige*, titul *Wächter am Rhein* vycházející v Mannheimu, za nímž stál Franz Stromaier, *Schwarzwälder* Wilhelma Obermüllera či *Zeitgeist*, který vydával Karl Mathy.¹⁵⁴ Blízké propojení je možné sledovat mezi deníky *Der Freisinnige* a *Wächter am Rhein*. Byly to dva zcela nové tituly, které nenavazovaly na žádný dříve vycházející deník, a byly to nové počiny, které byly přímým výsledkem tiskové svobody. *Wächter am Rhein* vznikl o něco později, 1. dubna 1832 a stáli za ním falctí radikálové. Částečně bychom ho mohli považovat za konkurenta deníku *Der Freisinnige*, a to i přes to, že se jejich styl odlišoval. Zatímco redaktoři pomocí *Der Freisinnige* usilovali spíše o reformy, *Wächter am Rhein* byl výrazně radikálnější a volal po revoluci.¹⁵⁵

Co se týče spolupráce, nejvíce článků se o *Der Freisinnige* objevovalo v novinách *Deutsche Tribüne*, které však vycházely pouze do 21. března. Následně byly noviny zakázány, jejich místo vydávání bylo totiž za hranicemi Bádenska, v bavorské Rýnské falci. Za vydáváním *Deutsche Tribüne* stál zakladatel novinářského spolku Wirth. Je zde možné vidět spojení přes tohoto novináře nejen skrze noviny, ale i přes novinářský spolek, který deník pomáhal financovat. Deník *Der Freisinnige* odpovídal Wirthovu přesvědčení, že noviny jsou prostředníkem ke spojení Německa, které je možné pouze za předpokladu jednotného a především svobodného tisku.¹⁵⁶ Na stránkách deníku se otázka jednoty, stejně jako svobody, často objevovala.

¹⁵⁴ REQUATE, Jörg. Journalismus als Beruf: Entstehung und Entwicklung des Journalistenberufs im 19. Jahrhundert : Deutschland im internationalen Vergleich. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, c1995. ISBN 3525357729. Str. 246

¹⁵⁵ DUSSEL, Konrad. Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert. 2. erw. Aufl. Münster: LIT, 2011. Einführungen--Kommunikationswissenschaft, Bd. 1. ISBN 3825868117. Str. 30

¹⁵⁶ WIRTH, Johann Georg August. *Deutsche Tribüne: zur Wiedergeburt des Vaterlandes*. [online] Bayrische Staatsbibliothek, LZA. München, 2008. Nummer 1, 1.7.1831, Str.1. [cit. 21.3.2019] Dostupné z: <https://digipress.digitale-sammlungen.de/calendar/1831>

Wirth se snažil po zákazu *Deutsche Tribüne* přenést otázku jednoty přenést do novinářského spolku. Dle jeho ideje měl tento spolek z podporovaných novin udělat hybatele národního hnutí. Wirthovi se podařilo získat celkem 100 podporovaných titulů a spolek měl již v roce 1831 přes 5000 členů.¹⁵⁷ Nebylo jednoduché u všech novin potvrdit spojitost daných novin s tímto spolkem. Zatímco spolkem obsahově podporované noviny byly poměrně snadno dohledatelné, méně jasný vliv a pomoc se dala najít v publikacích, které spolek podporoval pouze finančně. Tyto finanční dary byly ve výtisku či některé redakční zprávě jen málokdy zmíněny a centrální výbor zde neměl žádné oficiální uvedení. Z toho důvodu nebylo vždy možné zjistit, zda byly tituly podporované či nikoliv. Vyplývalo to pouze z úředních záznamů nebo z určitých vydání jednotlivých listů.¹⁵⁸ U deníku *Der Freisinnige* je však spojitost prokazatelná. Novinářský spolek podporoval listy nejen finančně, nýbrž pomáhal i s jejich vydáváním. Zároveň byl přínosný i v oblasti rozšiřování liberálních myšlenek a názorů, neboť díky aktivitám na lidových slavnostech a shromážděních měl dobrý přehled a kontakty s činnými a důležitými osobnostmi. Podobně to bylo při účasti na protestech. Vedle podpory tak předával jím podporovaným listům nové a důležité informace.¹⁵⁹

Spolek nabízel jistotu distribuce jednotlivých novin mezi čtenáře. Nešlo mu přitom pouze o zajištění možnosti šířit dále politické představy a propagovat je, ale také o materiální zajištění vlastních novin. Vzor a iniciativu převzal tento spolek především z Brunšvicka, kde se tvořily vlastenecké spolky za účelem získání větší síly k jednání.¹⁶⁰

Při důkladnějším pohledu do novinářského spolku lze nalézt dvě skupiny podporovaných novin. *Der Freisinnige* spadá mezi ty, které sice byly podporovány, ale na samotný chod redakce neměl tento spolek žádný vliv. Dá se mluvit také o spolkovém tisku v širším slova smyslu. Naopak příkladem pro listy podporované v užším slova smyslu, plnící funkci spolkového orgánu, může být již zmíněný *Deutsche Tribüne* či *Zweibrücker*

¹⁵⁷ WIRTH, Johann Georg August. *Deutsche Tribüne: zur Wiedergeburt des Vaterlandes*. [online] Bayrische Staatsbibliothek, LZA. München, 2008. Nummer 1, 1.7.1831, Str.1. [cit. 21.3.2019] Dostupné z: <https://digipress.digitale-sammlungen.de/calendar/1831>

¹⁵⁸ FÖRSTER, Cornelia. *Der Press- und Vaterlandsverein von 1832/33: Sozialstruktur und Organisationsformen der bürgerlichen Bewegung in der Zeit des Hambacher Festes*. Trier: Trierer Historische Forschungen, 1982. Str. 19

¹⁵⁹ Tamtéž. Str. 91.

¹⁶⁰ Tamtéž. Str. 25

Allgemeine Anzeiger.¹⁶¹ Právě *Deutsche Tribüne* byl nejdůležitější politicky zaměřený tisk v předběžnové době v německy mluvící oblasti.¹⁶²

2.6 Zánik deníku a jeho význam coby inspirace do dalších let

Nově vzniklé tituly měly odlišný směr než propagoval Německý spolek a explicitně kritizovaly vládu. Proto byl *Der Freisinnige* jako ostatní opoziční tituly průběžně sledován a již v polovině května oficiálně označen jako pobuřující a urážlivý, jak bylo zapsáno do protokolu německého Státního shromáždění.¹⁶³ Po Hambašské slavnosti u spolkové komise starající se o tiskové záležitosti výrazně vzrostl zájem o list. V červnu roku 1832 se začala aktivně zabývat bádenským tiskovým zákonem a po kapitulaci bádenské vlády byl tento zákon na konci června 1832 zrušen. Bádenská vláda slíbila dodržení Karlovarských nařízení a v oficiálním nařízení potvrdila, že přijatý tiskový zákon ze dne 28. prosince 1831 již není platný. Vrátila se tak k původním restrikcím: „Po volání spolkového shromáždění a ve smyslu spolkového zákona, o kterém není pochyb, musíme jednat v jeho smyslu a dle paragrafu 17 ústavního dokumentu, se svoboda tisku upravuje dle ujednání spolkového sněmu. Co se nás týče, dle komisního nařízení Německého spolku upravujeme tiskový zákon následovně: tisky, které vychází v denní periodicitě, smějí být vytisknuty pouze po předchozí kontrole, kterou provedou policejní příslušníci k tomu určení“¹⁶⁴.

Spojitosť mezi zrušením zákona a deníku *Der Freisinnige*, stejně jako i *Der Wächter am Rhein*, byla zcela zřejmá. Rozhodnuto bylo dne 19. července 1832. Deník *Der Freisinnige* mohl vycházet ještě do 24. července 1832, následně byl okamžitě zakázán.¹⁶⁵

¹⁶¹ FÖRSTER, Cornelia. *Der Press- und Vaterlandsverein von 1832/33: Sozialstruktur und Organisationsformen der bürgerlichen Bewegung in der Zeit des Hambacher Festes*. Trier: Trierer Historische Forschungen, 1982. Str. 90+91

¹⁶² SIEMANN, Wolfram. *Deutsche Tribüne(1831-1832): Deutsche Tribüne*. 1. November 1831 (Nr. 122) - 21 März 1832 (Nr. 71), Bände 1–2. Michiganská univerzita: Saur 2004.

¹⁶³ Doslova: „Verderblich, aufrührerisch und beleidigend“. Protokoll der Deutschen Bundesversammlung. [online] Frankfurt am Main, 1832. 10.5.1832, 16. Sitzung. Str. 638. Bayerische Staatsbibliothek [cit. 21.2.2019] Dostupné z: <http://opacplus.bsb-muenchen.de/title/11131900/ft/bsb10492479?page=686>

¹⁶⁴ Großherzogliches Badisches Staats- und Regierungsblatt. [online] Karlsruhe, den 30. Juli 1832. Badische Gesetz- und Verordnungsblätter – digitalisiert. Jahr 1832, Juli, Nr. XXXXII. Str. 371. Badisches Landesbibliothek Karlsruhe. [cit. 18.2.2019] Dostupné z: <http://digital.blb-karlsruhe.de/blbihd/periodical/pageview/749686>

¹⁶⁵ DUSSEL, Konrad. *Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert*. 2. erw. Aufl. Münster: LIT, 2011. Einführungen--Kommunikationswissenschaft, Bd. 1. ISBN 3825868117. Str. 30

Snahy v Bádensku kolem roku 1830 byly posléze v revolučních letech 1848/1849 pro mnohé následovníky inspirací a vidinou toho, že tato cesta je možná.¹⁶⁶ Bádění liberálové však měli také předlohu. Enormní efektivnost novin při šíření myšlenek se prokázala již za Velké francouzské revoluce či posléze při Osvobozené válce v letech 1813-1815. I to bylo pro Rottecka důležitým aspektem, proč s takovým nasazením požadoval svobodu slova v tisku jako jednu z priorit a byl proti zamezování a zneužívání novin při jejich cenzurování.¹⁶⁷ Ve chvíli, kdy se mohl v novinách objevit i politicky svobodný názor, rostla jejich hodnota. To se ostatně prokázalo po zrušení bádenského tiskového zákona. Důkazem byly zakázané noviny z roku 1832, a to nejen *Der Freisinnige*, ale i *Wächter am Rhein*. Přestože bylo vydávání zakázáno, vytištěná čísla *Der Freisinnige* dál kolovala mezi čtenáři a ještě v roce 1834 se jednotlivá čísla těšila oblibě a byla denně čtená.¹⁶⁸

Rotteck a Welcker jako přední iniciátoři liberalismu i deníku *Der Freisinnige* jako jeho hlásné trouby, za své aktivity zaplatili a koncem roku 1832 museli pro svoje politické angažmá odejít do ústraní.¹⁶⁹

¹⁶⁶ DEUCHERT, Norbert. *Vom Hambacher Fest zur badischen Revolution: politische Presse und Anfänge deutscher Demokratie 1832-1848/49*. Stuttgart: K. Theiss, c1983. ISBN 3806203369. Str. 42

¹⁶⁷ SCHÖTTLE, Rainer. *Politische Theorien des süddeutschen Liberalismus im Vormärz: Studien zu Rotteck, Welcker, Pfizer, Murhard*. Baden-Baden: Nomos, 1994. ISBN 3789031925. Str. 107

¹⁶⁸ DEUCHERT, Norbert. *Vom Hambacher Fest zur badischen Revolution: politische Presse und Anfänge deutscher Demokratie 1832-1848/49*. Stuttgart: K. Theiss, c1983. ISBN 3806203369. Str. 30

¹⁶⁹ FRIEDRICH Manfred: Rotteck, Karl von. In: *Neue Deutsche Biographie*. [online] Band 22. 2005. Online Version. Str. 138–140. [cit. 21.4.2019] Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd118603329.html>

3 Analýza deníku *Der Freisinnige*

Deník *Der Freisinnige* byl typickým německým opozičním deníkem v předbřeznové době, který vznikl ve Freiburgu jako reakce na zrušení předběžné cenzury v Bádenském velkovévodství. Nabytá svoboda umožňovala v té době zcela nové možnosti v oblasti žurnalistiky. V roce 1832 díky tiskovému zákonu vzniklo mnoho nových titulů, a to včetně deníku *Der Freisinnige*. Záměrem deníku bylo šířit liberální myšlenky a prosazovat na svých stránkách jednotlivé požadavky liberalismu.

Obsah deníku *Der Freisinnige* lze zkoumat z vícero pohledů a na různých úrovních. S důrazem na jeho jedinečnost, která spočívala v redakčním složení v čele s Karlem von Rotteckem, se staly klíčovými prvky této analýzy jednotlivé liberální požadavky a snahy o jejich naplnění. Rozčleněny jsou do tří tematických celků, v nichž je zkoumáno, jak v praxi využívali liberální iniciátoři nabyté svobody tisku. Předkládaná analýza se zabývá všemi vydanými čísly tohoto deníku, tedy 145 čísly vydanými od 1. března do 24. července roku 1832.

Součástí analýzy bude celkový pohled na skladbu textů a formu, jakou byly psány. Tato část analýzy má najít odpověď na otázky, zda se deník za doby své existence nějakým způsobem vyvíjel a pokud ano, tak jakým, co tuto změnu zapříčinilo a zda na tuto proměnu mělo vliv aktuální dění v Německém spolku. Jedním z bodů zájmu bude i sledování, zda noviny v době svobodného tiskového zákona opravdu vycházely bez problémů, či zda redaktoři museli čelit některým překážkám, a případně jakým. Následovat bude tematické rozdělení článků do tří významných celků, v nichž se projeví jednotlivé liberální požadavky.

První vybraný tematický celek se týká článků, které referovaly o tehdejším dění v Bádenském velkovévodství i celé Evropě a měly svým čtenářům pomoci domácího i zahraničního zpravodajství zajišťovat všeobecný vhled do okolních událostí. U domácího popisu událostí se zároveň redaktoři nevyhnuli publikování svých názorů. Snažili se podpořit svobodomyšlnou domácí atmosféru a poukázat na její výhody. Záleželo jim na dobrém politickém stavu v Bádensku.

Druhým důležitým aspektem pro liberální iniciátory byla snaha o všeobecné vzdělávání obyvatel, včetně politických záležitostí. S tím souvisela i osvěta o konstitučním

uspořádání v jednotlivých německých zemích a pravidelné referování o tomto stavu. Pro dobrou spolupráci s národem bylo dle redaktorů třeba, aby byl lid dostatečně vzdělaný a rozuměl politickému dění ve svém okolí.

Třetím, a zároveň nejvýraznějším liberálním požadavkem v té době, byla svoboda slova. Byla předpokladem pro naplnění dvou již zmíněných požadavků. Neustálý boj za svobodu slova a neklesající snaha o její další propagaci v rámci Německého spolku provázela redaktory po celou dobu existence deníku. Při jednom z lidových shromáždění to Karl von Rotteck shrnul následovně: „Já nechci jednotu jinak než svobodu, a chci radši svobodu bez jednoty než jednotu bez svobody. Nechci jednotu pod křídly pruských a rakouských orlů. Chci svobodu tisku, pohybu, obchodování. Ale nechci jednotu, která nás dostane do nebezpečí.“¹⁷⁰

3.1 Proměna deníku v čase: hlavní témata a jejich vývoj

Již podtitul novin *Freiburské politické listy* prozrazuje zaměření deníku. Redaktoři přinášeli zprávy nejen z blízkého okolí a celého německojazyčného prostoru, ale snažili se v rámci osvěty čtenářů informovat o důležitých událostech i z dalších částí Evropy. Při analýze se prokázalo, že hlavní podíl zpráv korespondoval s blízkostí tématu pro čtenáře. Dále se promítal zájem novinářů a geografická poloha. Z toho důvodu bylo mnoho prostoru věnováno Freiburgu a Bádensku, a také Francii a zbytku Německého spolku. Německá místa však byla uváděna nepravidelně a v závislosti na tom, co se kde odehrávalo. Texty se svojí délkou lišily, jejich délka korespondovala jak s důležitostí tématu, tak jeho atraktivitou pro čtenáře.

Zahraniční zprávy byly buďto přejímány nebo zprostředkovány zahraničními korespondenty. U přebíraných textů byl pod ním uveden zdroj. Nejčastěji však byly články z jiných deníků volněji přejímány a redakcí *Der Freisinnige* dále rozváděny. Čtenář vždy přesně věděl, kdy čte převzatou informaci a kdy komentář. Komentáře byly nedílnou součástí čísel a měly být velice přínosné. Redaktoři se s jejich pomocí snažili čtenáře dále

¹⁷⁰ Slavnost v Badenweiler. *Der Freisinnige*. Číslo 106, 16.6.1832, strana 1 (427). V: *Der Freisinnige: Freiburger politische Blätter. Freiburg 1832*. [online] Freiburg, Br.: Universitätsbibliothek, 2007 Freiburger historische Bestände - digital: Freiburg und der Oberrhein 1770 – 1870. [cit. 14.3.2019] Dostupné z: <http://dl.ub.uni-freiburg.de/diglit/freisinnige1835> (platí pro všechny další čísla *Der Freisinnige*)

provádět danou tematikou a přinášet jim na aktuální dění další náhled. Šlo přitom o dva základní druhy vyjádření názoru. Někdy redaktoři otiskli daný text, a pak k němu odděleně připsali svůj názor. Druhým případem bylo již popisování situace z jejich pohledu, a tak byl názor již součástí textu a nebylo třeba ho dále oddělovat.

Podíl přebíraných zpráv se však za dobu existence deníku proměňoval. Analýza ukázala, že na samém počátku autoři více popisovali dění sami a téměř nepřebírali články z jiných novin. Další vývoj lze charakterizovat jako přechod od vlastního sdělení informací, přes vyváženost převzatých článků doplněných o jejich komentář, až po pouhé přetištění většinou bez vlastního komentáře. Především v posledním týdnu existence tohoto deníku byli redaktoři zdrženlivější. Věděli, že konec již nemohou odvrátit, a tak se snažili především o informační službu. Zaznívaly i jejich názory, ty však již nebyly příliš výrazné a hlasité, měly spíše jen dokreslovat a doplňovat informace. Vzhledově se deník neproměnil, pouze se časem vytratila rubrika nejnovějších zpráv „Neueste Nachrichten“, což byly krátké aktuální zprávy informačního typu zabírající zpravidla jen jeden až tři řádky.

Nejvíce názorových článků a komentování politického dění se týkalo německých zemí, což souviselo s blízkostí tématu jak pro redaktory, tak pro čtenáře. Dění v Německém spolku se zároveň týkalo i Bádenska jako členské země. Největší důraz tak redaktoři kladli na případné vyvrácení lživých zpráv či jejich uvedení na pravou míru. Naopak o Švýcarsku přispívali spíše neutrálními texty a jejich vlastní dodatek pouze dokresloval celkovou situaci. V samotném deníku si to odůvodnili tím, že do švýcarského dění jiné státy spíše nepromlouvaly, a tak se jednalo spíše o uzavřené dění bez vzájemného vlivu: „Mocnosti v letech 1814 a 1815 měly jiné starosti a navíc poznaly, že vměšování se do záležitosti Švýcarska je proti vůli občanů.“¹⁷¹

Přestože zprávy z okolních zemí byly uveřejňovány v nepravidelné frekvenci a také rozsahu, při analýze si bylo možné všimnout, že roli hrála aktuální důležitost země a její vnitřní dění. Proměnný zájem byl o Polsko, kde se boj proti nadvládě Ruska a jeho intenzita měnila. Na významnosti nabyla později Anglie, což souviselo s tamním vývojem a parlamentní reformou v červnu 1832. Analýza dále ukázala zvyšující se zájem

¹⁷¹ Švýcarsko. *Der Freisinnige*. Číslo 2, 2,3,1832, strana 4 (8)

o Frankfurt¹⁷². Právě dění ve Frankfurtu bylo dle redaktorů klíčové a jeho případná změna směru mohla mít vliv na Německý spolek. Tvrdili, že pokud je touha po svobodě tisku v celém Německu, je potřeba ji zařadit ve Frankfurtu.¹⁷³ Počet článků o tomto městě tak narostl.

Za první výraznější moment lze označit pruský boj proti deníku *Der Freisinnige*, který byl na pruském území velice brzy zakázán. Souboj vedený s Pruskem na dálku se táhl po celou dobu existence deníku *Der Freisinnige*. Jeho redaktoři již od počátku nesouhlasili s praktikami v Prusku a otevřeně se vůči němu stavěli do opozice.¹⁷⁴ Avšak chování pruských představitelů vůči jejich deníku a jeho zákaz z důvodu nemožnosti kontrolovat obsah je rozzlobilo. Vadila jim skutečnost, že důvodem zakázání těchto novin bylo, že se jednalo o necenzurované, tedy nekontrolované, noviny.¹⁷⁵ Pruská vláda měla dění pečlivě pod kontrolou a reagovala rychle. Noviny zakázala krátce po jejich vzniku, vzhledem k delšímu přenosu informací se to však redaktoři deníku *Der Freisinnige* dozvěděli až později. V deníku k tomu uvedli: „Zjistili jsme před nedávnem, že náš list je v Prusku zakázán“. Tak brzké zamezení jejich deníku je však udivilo. Zákaz distribuce v Prusku byl projednáván již od 7. března, tedy pouhý týden po vzniku deníku. Redaktoři tvrdili, že restrikce ze strany Pruska přišly ještě v době, než se stihl deník pořádně zformovat.¹⁷⁶

Redaktoři však cítili, že se jedná o přímý útok, který chtěli vrátit. Jak opět ve svém deníku zveřejnili, nepochybovali o tom, že by pruské ministerstvo od necenzurovaného, tedy pravdivého, listu nemohlo čekat nic než ztrátu své důstojnosti. Vinu dle jejich názoru nenesli oni, kdo referovali o událostech pravdivě, avšak pruská vláda. Dle názorů redaktorů

¹⁷² Frankfurt byl tradičně sledován, neboť se jednalo o sídlo spolkového sněmu. Po Hambašské slavnosti a silicímu liberálnímu proudu byl o rok později (1833) zřízen Spolkový centrální úřad pro politické vyšetřování. Navazoval na míšeňskou Centrální vyšetřovací komisi, která byla založena po Karlovarských usnesení 1819 a sloužila do roku 1828. Obě tyto centrální instituce patřily k takzvaným pronásledovatelům v předbřeznové době. TYRICHTER, Conrad. *Die sicherheitspolitischen Kommissionen des Deutschen Bundes im Vormärz. Die Mainzer Zentraluntersuchungskommission und die Frankfurter Bundeszentralbehörde*. In: MÜLLER, Jürgen. *Deutscher Bund und innere Nationsbildung im Vormärz (1815–1848)*. Göttingen (Vandenhoeck & Ruprecht) 2018. ISBN 978-3-525-35597-8. Str. 99-101

¹⁷³ Německo: Frankfurt. *Der Freisinnige*. Číslo 83, 23.5.1832, strana 2 (336)

¹⁷⁴ Od Vídeňského kongresu 1815 až po revoluci 1848 lze v německojazyčné oblasti vidět několik protichůdných smýšlení. Z počátku bylo vidět především odlišné chování na jihu a na severu, později se do opozice spíše postavily dvě odlišné politické přesvědčení. V přímém kontrastu stanula absolutistická vláda Pruska proti liberálnímu a národnímu hnutí. Jižní německé státy se přitom do konfliktního jednání dostali již krátce po roce 1815, když se jim podařilo prosadit zemské ústavy (Bádensko 1818). Tyto kroky zcela odporovali absolutistickým představám, což se neustále ukazovalo až do roku 1848. FLATHE, Heinrich Theodor. *Das Zeitalter der Restauration und Revolution, 1815-1851*. Salzwasser-Verlag GmbH. 1883. ISBN: 978-3846036297. Str. 181-184

¹⁷⁵ O potřebě pevné vůle. *Der Freisinnige*. Číslo 55, 25.4.1832, strana 1 (223)

¹⁷⁶ Svoboda ducha a obavy o národní osvětě v Prusku. *Der Freisinnige*. Číslo 73, 13.5.1832, strana 1 (295)

se pruští úředníci báli, že by mohla vyjít najevo pravda, která by na skutečnosti poukázala jinak, než jak hlásají oni. A toto prozrazení by podlomilo jejich důstojnost.¹⁷⁷ Narážky na Prusko se v deníku objevovaly pravidelně. Kritiku někdy měla podobu anekdoty: „Ptají se Pařížané, proč cestoval z Berlína do Londýna. Odpovědí bylo: Jel jsem do Pruska, abych viděl krále, a pak jsem jel do Anglie¹⁷⁸, abych viděl lid.“¹⁷⁹ Silná míra absolutistické vlády odporovala liberálnímu smýšlení v Bádensku.

Jako druhý výrazný a důležitý moment lze vnímat změna stylu psaní po velké Hambašské slavnosti.¹⁸⁰ Tato velká liberální slavnost zvedla vlnu oslav, stejně tak jako negativních reakcí. Výrazně proměnila razanci, s jakou se různé státy snažily zamezit šíření liberálních požadavků. Následky byly důležitější než samotná akce. Více než samotný popis události byl v deníku ponechán prostor důsledkům. Velikost akce potvrzovaly i zprávy ze zahraničí. Francie psala o tom, že Německý spolek pracuje na zákoně proti svobodě slova,¹⁸¹ v anglickém Globe se objevila zpráva o „konkláve německých knížat proti svobodě tisku“.¹⁸² Více než na kritiku poměrů byly tyto příspěvky směřované k upozornění, že se snad pozapomnělo na existenci státních občanských práv.¹⁸³ Redaktoři a liberální iniciátoři bedlivě sledovali dění v Německém spolku, neboť očekávali, že událost nezůstane bez odezvy.

Třetím výrazným okamžikem byla snaha redaktorů bojovat až do úplného konce za svoji nabytou svobodu tisku. S rostoucí snahou Německého spolku zamezit svobodnému životu v Bádensku se postupně stupňoval tlak, který vyvrcholil zákazem deníku *Der Freisinnige*. Toto vrcholící napětí se promítlo i do textů. Zvyšující se apel na dodržování Spolkových akt a zamezení svobody narůstal právě po Hambašské slavnosti a během celého června, s vrcholem v červenci. Redaktoři se snažili marně říci svým čtenářům, jaké křivdy se jim dostávalo, a jak bylo jejich chování nepochopeno: „I přes to, že už se liberálové snaží od počátku roku dělat, co je v jejich zájmu, národní kurz se chová, „jako kdyby byla svoboda

¹⁷⁷ Svoboda ducha a obavy o národní osvětě v Prusku. *Der Freisinnige*. Číslo 73, 13.5.1832, strana 1 (295)

¹⁷⁸ Anglie byla viděna pozitivně díky prosazeným reformám v červnu 1832.

¹⁷⁹ Německo. Z Nasavska. *Der Freisinnige*. Číslo 90, 30.5.1832, strana 3 (365)

¹⁸⁰ Tisková komise se zabývala liberálním tiskovým zákonem již od 20.2.1832, Hambašská slavnost však vyvolala nový poplach. Přímým výsledkem těchto nepokojů ve Falci byly nové články Spolkových akt ze dnů 28.6.1832 a 5.7.1832, které zakázali shromažďování liberální buržoazie. SCHNEIDER, Franz. *Pressefreiheit und politische Öffentlichkeit: Studien zur politischen Geschichte Deutschlands bis 1848*. Neuwied am Rhein und Berlin: Luchterhand. Politica, Band 24. 1966. Str. 263

¹⁸¹ Francie: Příspěvek s využitím textu z deníku Figaro. *Der Freisinnige*. Číslo 71, 11.5.1832, strana 4 (290)

¹⁸² Velká Británie: Přejato z Globe. *Der Freisinnige*. Číslo 71, 11.5.1832, strana 4 (290)

¹⁸³ Tři důležité otázky. *Der Freisinnige*. Číslo 66, 6.5.1832, strana 1 (266)

něco zahraničního.¹⁸⁴ Pruský pohled byl opět odlišný, v jednom z textů, který redaktoři otiskli z pruských novin, zaznělo: „Protestní a asociální démon je v celém světě a že spolky ženské, studentské, za svobodu tisku, patrioticko-politické či ekonomické rostou jako houby ze země.“¹⁸⁵ Za této situace redaktoři neváhali použít ani výraznější jazyk. Ironická poznámka reagovala na mnichovské dění.¹⁸⁶ Jak redaktoři uvedli, Dr. Lindner musel opustit post odpovědného redaktora ve státních bavorských novinách. K tomu doplnili, že dle Mnichovských se jednalo o dobrovolný odchod kvůli nemoci, což ještě podtrhli dáním slova nemoc do uvozovek.¹⁸⁷

Nátlak na potlačení svobody tisku se v deníku projevil ve všech druzích textů, tedy jak v úvodním slově, tak v následujícím zpravodajství z Německa i okolních zemí. Zastupujícím příkladem názorových úvodních textů je článek nesoucí název „Prostředky spolkového sněmu k udržování právního řádu a klidu v Německém spolku“¹⁸⁸, který vyšel na pokračování. V druhém dílu přibyly uvozovky u spojení „udržování právního řádu a klidu v Německém spolku“.¹⁸⁹ Obsahem textů byly výsledky aktuálních jednání spolku, za kterými stáli především hlavní představitelé Pruska a Rakouska. Právě z těchto dvou mocností pramenil zmiňovaný tlak na dodržování Spolkových nařízení. Redaktoři toto dění komentovali slova: „Německé události se stále více blíží stavu, který je s klidem a právním pořádkem neslučitelný, obě mocnosti Německa cítí nebezpečí.“¹⁹⁰

Pruské zprávy se objevovaly pravidelně ve větší míře po celou dobu, zmínky o Rakousku však narůstaly až v závěru. Tehdy důležitost kooperace Rakouska a Pruska vzrůstala. Charakter rakouských zpráv byl oproti pruským odlišný. Přestože byl pohyb rakouských státníků a celého rakouského dění pečlivě sledován, měli redaktoři o této zemi pouze dílčí informace. Referovali jak o jejich pohybu, tak zprostředkovali dění z rakouské hranice: „*Schwäbischer Merkur* píše z rakouské hranice, že zde je zatím jen zvěst, že by se mělo jednat o nějakou obchodní dohodu mezi nimi a spolkovými státy.“¹⁹¹ V radikálnějším

¹⁸⁴ Německo: Berlín. *Der Freisinnige*. Číslo 132, 12.7.1832, strana 3 (533).

¹⁸⁵ Německo: Das bairische Volksblatt. *Der Freisinnige*. Číslo 121, 1.7.1832, strana 3 (489)

¹⁸⁶ Bavorsko po Hambašské slavnosti spolupracovalo s Pruskem. Tento „dobrovolný“ odchod se tak redaktorům hodil k poukázání na místní poměry.

¹⁸⁷ Německo: Mnichov. *Der Freisinnige*. Číslo 115, 25.6.1832, strana 3 (465)

¹⁸⁸ Prostředky spolkového sněmu k „udržování právního řádu a klidu v Německém spolku“. *Der Freisinnige*. Číslo 133, 13.7.1832, strana 1 (535)

¹⁸⁹ Prostředky spolkového sněmu k „udržování právního řádu a klidu v Německém spolku“. *Der Freisinnige*. Číslo 134, strana 1 (539)

¹⁹⁰ Německo: Ausburger Zeitung. *Der Freisinnige*. Číslo 107, 17.6.1832, strana 3 (433)

¹⁹¹ Německo: Schwäbischer Merkur. Z rakouské hranice. *Der Freisinnige*. Číslo 123, 3.7.1832, strana 4 (498)

listu *Wächter am Rhein* dokonce byla publikována obava z války, tuto zprávu původem z Göttingenu redaktoři do *Der Freisinnige* převzali. Korespondent zmiňoval: „Vše, co jsem dosud slyšel, připouští ve mně pochyby. Obávám se, že Rakousko a Prusko mezi sebou intervenují. Slyšel jsem od jednoho patriota, že Rakousko a Prusko se privátně dohodli aktivně vystupovat proti konstitučním státům Německa. Údajně má Rakousko s 80 tisíci muži vyrazit do Rheinbaiern¹⁹², Bádenska a Frank, Prusko pak s 40 tisíci muži do Hesenska.“¹⁹³

V době honby proti svobodě tisku nechyběla ani pravidelná sledování pohybu státníků. Získání informací trvalo výrazně delší dobu. Redaktoři se při snaze přinášet průběžně zprávy museli nejprve spokojit s pouhým popisem situace. Mezi sledované osoby patřili zvláště zástupci z Rakouska a Pruska. Příkladem bylo pravidelné informování o pohybu rakouského hraběte, státního vyslance Münch-Bellinghausena¹⁹⁴ při jeho cestě z Vídně přes Mnichov do Frankfurtu a zpět: „Jeho pobyt v těchto místech mohl být jen chvilkou, při které u spolkového sněmu přišly k řeči velice důležité záležitosti, neboť rozechvěný stav celého Německa kabinet hodně zaměstnává.“¹⁹⁵ Redaktoři se nepletli, když na stránkách deníku vyslovili domněnku, že po této úvodní zprávě budou následovat další. Následovala zpráva pocházející z Berlína, kde potvrzovali, že příjezd Münch-Bellinghausena do Frankfurtu byl v zájmu Spolku¹⁹⁶. Na půdě Spolkového sněmu se projednávala chystaná opatření: „Ze stran Pruska a Rakouska bude konstitučním státům Německa položena otázka, jejíž další odpovědi by mohlo být z obou stran nepřátelské jednání, možná až skrze vojenskou sílu. Jakou roli převezme bavorská vláda v tomto chaosu, se s jistotou ještě nedá říci.“¹⁹⁷

¹⁹² K Bavorsku patřila i část takzvané Rheinbayern neboli Bayrischen Rheinkreis (1816-1837), což je dnešní oblast Porýní-Falci. Právě v této oblasti se nachází Hambach. FENSKE, Hans. *Pfalz 19./20. Jahrhundert*. [online]. In: Historisches Lexikon Bayerns, 12.06.2006. [cit. 04.4.2019] Dostupné z: [www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Pfalz_\(19./20._Jahrhundert\)](http://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Pfalz_(19./20._Jahrhundert))

¹⁹³ Německo: Göttingen. Zpráva z *Wächter am Rhein* (22.6.). *Der Freisinnige*. Číslo 125, 5.7.1832, strana 3 (505)

¹⁹⁴ Joachim Eduard Graf von Münch-Bellinghausen byl rakouským hrabětem, který prosazoval v letech 1830-1834 tvrdou rakouskou politiku namířenou proti liberálním i národním hnutím. ZERBACK, Ralf, "Münch-Bellinghausen, Joachim Graf von" [online]. In: *Neue Deutsche Biographie* 18 (1997), S. 520 f [cit. 20.4.2019] Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd117173266.html#ndbcontent>

¹⁹⁵ Německo. *Der Freisinnige*. Číslo 115, 25.6.1832, strana 3 (465)

¹⁹⁶ Redaktoři věděli, proč ho mají sledovat. Byl pravou rukou Metternicha, který na něho spoléhal. ZERBACK, Ralf, "Münch-Bellinghausen, Joachim Graf von" [online]. In: *Neue Deutsche Biographie* 18 (1997), S. 520 f. [cit. 20.4.2019] Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd117173266.html#ndbcontent>

¹⁹⁷ Německo: Berlín (29.6.). *Der Freisinnige*. Číslo 126, 6.7.1832, strana 2 (508)

Napětí v Německém spolku postupně vzrůstalo a redaktoři se netajili obavou z neisté budoucnosti. Potvrdili to v úvodním článku s názvem „Co máme dělat?“, kde zmiňovali: „Den co den zesilují pověsti o blížících se neslýchaných věcech proti mladé německé svobodě.“¹⁹⁸ I v této nelehké době se redaktoři deníku snažili vykonávat své povolání a čtenářům nadále přinášet souhrn dění z celého Německého spolku. Jak sami upozornili, odlišovali se tím od jiných novin, u nichž bylo charakteristické podlézavé chování vůči vládě.¹⁹⁹ Narůstaly zmínky o Mnichově i Frankfurtu²⁰⁰, rádi přijímali kritické postoje vůči Prusku z jiných novin, jako například, že „nové příklady zvůle pruských úředníků“²⁰¹ naplňovaly hrůzou obyvatele Görlitzu. Podobný tón zazníval z *Deutsche Allgemeine Zeitung*, kde článek od korespondenta tvrdil, že „omezení německé konstituce má být neodkladně vykonáno.“²⁰² V Berlíně zaznívaly dokonce hlasy po možném vyhlášení války, která byla přímo namířena proti liberálům a svobodě.²⁰³ Tyto záměry potvrzoval text z *Augsburger Allgemeine Zeitung*, který redaktoři převzali a v němž informovali, že od důvěryhodného zdroje přišla zpráva z Koblence, že „v případě nepokojů ve spřátelených německých státech je možné zahájit okamžitě vojenskou intervenci, a to bez čekání na speciální příkaz.“²⁰⁴ Nepokoj a vlnu negativních emocí vyvolalo toto dění také v Kasselu²⁰⁵: „Nařízení spolkového sněmu zde vyvolalo neobvyklé rozčílení. Nikdo v tom nevidí žádné narušení, ale zcela úplné zrušení naší ústavy.“²⁰⁶ Redaktoři však dále věřili, že případná válka by stav nevyřešila a naopak přinesla v Německém spolku pouze další vzájemné nepokoje. Byli toho názoru, že záleželo na jednotlivých zemích a musel by tak být činěn tlak na jednotlivé země samostatně. Doufali v dobrý konec, kdy se prokáže „německá čest“.²⁰⁷

¹⁹⁸ Co máme dělat? *Der Freisinnige*. Číslo 130, 10.7.1832, strana 1 (523)

¹⁹⁹ Německo: Mnichov. *Der Freisinnige*. Číslo 131, 11.7.1832, strana 2 (528)

²⁰⁰ Po Hambašské slavnosti se podařilo mocnostem (Prusku a Rakousku) dostat na svoji stranu i bavorskou a württemberskou vládu. Díky tomu dokázali 5. července 1832 prosadit jednohlasně ve Frankfurtu návrh zákona o zrušení spolků, shromažďování i svobody slova. GEHLER, Michael, BRANDT, Harm-Hinrich, SCHMIDT, Rainer F. (ed.). *Ungleiche Partner?: Österreich und Deutschland in ihrer gegenseitigen Wahrnehmung: historische Analysen und Vergleiche aus dem 19. und 20. Jahrhundert*. Franz Steiner Verlag, 1996. ISBN 3706548496. Str. 84

²⁰¹ Německo: Görlitz v pruské Horní Lužici (28.6). *Der Freisinnige*. Číslo 132, 12.7.1832, strana 2 (532)

²⁰² Německo: Deutsche Allgemeine Zeitung. *Der Freisinnige*. Číslo 136, 16.7.1832, strana 3 (549)

²⁰³ Německo: Berlín. *Der Freisinnige*. Číslo 132, 12.7.1832, strana 2 (532)

²⁰⁴ Německo: Zprávy z *Augsburger Allgemeine Zeitung*. *Der Freisinnige*. Číslo 132, 12.7.1832, strana 3 (533)

²⁰⁵ Kassel byl hlavním městem dřívější provincie Kurhessen, kde se podařilo prosadit zemskou ústavu v roce 1831. JANOUŠEK, Martin. *Německý ústavní vývoj v 19. století*. Diplomová práce. Právnická fakulta UK, Praha. 2017. Str. 39-42

²⁰⁶ Německo: Kassel. *Der Freisinnige*. Číslo 139, 19.7.1832, strana 2 (560)

²⁰⁷ Německo: Deutsche Allgemeine Zeitung. *Der Freisinnige*. Číslo 136, 16.7.1832, strana 3. (549)

Z dalších textů je však patrné, že vývoj se ubíral jiným směrem. Různé zvěsti vystřídaly výsledky jednání předních členů Německého spolku. Redaktoři publikovali sérii úvodních textů nesoucích název „Ordonance spolkového sněmu“, kdy slovo ordonance znamenalo sluhu či vojenského posla. V textech redaktoři naznačovali, že zůstali na cestě v boji za svobodou osamocení. Popisovali, že ostatní státy Německého spolku, které se dříve snažily podobně jako Bádensko, se již vzdaly jakéhokoliv dalšího názoru a raději se stáhly zpět.²⁰⁸ Dle jejich slov tak Prusko a Rakousko dosáhlo zpět své síly, zatímco další státy měly jen naplňovat jejich příkazy. Vyústilo to až ve státní puč spolkového sněmu, a to proti konstitučním ústavám. Garance zákonné svobody tak měla být zlikvidována.²⁰⁹ Toto dění nenechávalo redaktory deníku *Der Freisinnige* chladnými a jejich vlastní reakce byly rozsáhlé. Pozorovatelné to je díky preciznímu oddělování zprávy od redakčního komentáře. Jejich názory často obsahovaly podmiňovací způsob a navrhovaly, jaké řešení by bylo lepší. Ke zprávě o státním puči redaktoři dodávali: „Kdyby bylo bývalo spolkové shromáždění svobodně prohlásilo, že uznává mocenskou sílu Rakouska a Pruska, která se shoduje se směrem spolkové vlády, a že chce potlačovat žijící, probuzené a denně se stále rozšiřující svobodné myšlenky v rámci německého národa, pak by veřejnost toto prohlášení a snahu o zavedení diktatury byla snad přijala s menším odporem.“²¹⁰ Redaktoři prohlášením a uveřejněním svých stanovisek zároveň dokázali, že Prusko i Rakousko si jejich počínání pečlivě všimalo. Po otištění článků o spolkové ordonanci, jako například v čísle 134, byla následně čísla 136 a 137 zabavena.²¹¹

Nakonec vývoj Německého spolku a jeho neklidné vnitřní dění nenechalo v klidu ani Francii, která se poměrně dlouho dobu stranila jakýchkoliv názorů i strohých informací. K tématu boje za svobodu tisku a proti prusko-rakouské odezvy se francouzští redaktoři vyjádřili až se značným zpožděním. Ve francouzských zprávách pak zaznělo, z vývoje a výsledků jednání spolkového sněmu byli překvapení i Francouzi.²¹² Dále přiznali, že toto téma nabývalo ve Francii na důležitosti: „Francouzské opoziční listy získávají stále více článků o těchto spolkových nařízeních.“²¹³ V rámci jedněch z posledních čísel byly otištěny i zprávy z Velké Británie, kde o Německu a jeho politickém vývoji uvedl zprávu

²⁰⁸ Spolková ordonance. *Der Freisinnige*. Číslo 134, 14.7.1832, strana 1 (539)

²⁰⁹ Nařízení spolkového sněmu. *Der Freisinnige*. Číslo 134, 14.7.1832, strana 2 (540)

²¹⁰ Nařízení spolkového sněmu k dodržování zákonného pořádku a klidu. *Der Freisinnige*. Číslo 136, 16.7.1832, strana 1 (547)

²¹¹ Oznámení. *Der Freisinnige*. Číslo 138, 18.7.1832, strana 4 (558)

²¹² Francie: Paříž. *Der Freisinnige*. Číslo 141, 21.7.1832, strana 3 (569)

²¹³ Tamtéž.

Courier i Globe.²¹⁴ Žádné tyto snahy však nemohly odvrátit konec existence deníku *Der Freisinnige*. Nepomohly mu ani poslední silné apely pomocí textů „Právo a právo! Věrnost a věrnost!“²¹⁵ Poslední číslo vyšlo ve zcela stejném vzhledu jako dříve a struktura byla zachována. Nic nenasvědčovalo tomu, že další číslo už nevyjde.²¹⁶

3.2 Komplikace při vydávání: nikdy není nic absolutní

Jelikož deník *Der Freisinnige* otevřeně oslovoval čtenáře a redaktoři neváhali prezentovat v novinách svůj vlastní názor a jelikož se nejednalo o „posluhující noviny vlády“²¹⁷, byl titul vrchností pečlivě sledován. Od počátku byly proti tomuto deníku zaváděny různé restriktce. Toto počínání můžeme rozdělit do dvou rovin.

První rovina se týkala domácího jednání v samotném Freiburgu, za kterým stál především státní úředník Friedrich Theodor Schaaff²¹⁸. Ten se s Rotteckem i Welckerem zároveň potkával na půdě parlamentu, neboť stejně jako oni byl členem druhé komory. Společně s dalšími svými spolupracovníky se Schaaff snažil vytrvale dokázat, že tyto noviny je třeba zakázat, o čemž se mohli čtenáři dočíst na stránkách deníku *Der Freisinnige*. Schaaff se sám zasazoval o překažení distribuci některých čísel. Pod jeho velením zabavil policejní úřad ve Freiburgu čísla deníku 19 a 20. Jak redaktoři informovali, důvodem byly články o Spolkovém usnesení vůči liberálním novinám²¹⁹ a otištěné korespondence z Hesenska-Darmstadtska^{220, 221}. Obsah obou čísel byl dostupný hlavnímu soudu v Bádensku, který však neshledal důvod k zabavení a schválil jejich rozšíření. Podobný osud pak potkal

²¹⁴ Velká Británie. *Der Freisinnige*. Číslo 144, 24.7.1832, strana 2 (580)

²¹⁵ Protesty proti spolkové ordonanci. *Der Freisinnige*. Číslo 140-143, 20.-23.7.1832, strana 1 (563, 567, 572, 576)

²¹⁶ *Der Freisinnige*. Číslo 145, 25.7.1832 (583-586)

²¹⁷ Německo: Mnichov. *Der Freisinnige*. Číslo 131, 11.7.1832, strana 2 (528)

²¹⁸ Dr. Friedrich Theodor Schaaff (1792-1876) byl členem druhé komory parlamentu bádenského zemského sněmu v letech 1831-1866. V roce 1827 se stal starostou (Stadtdirektor) města Freiburg, z politických důvodů byl však v roce 1832 přemístěn do Rastattu poblíž Karlsruhe. WEECH, Friedrich von. *Badische Biographien. Zweiter Theil*. [online] Heidelberg, 1875. Badische Landesbibliothek, Str. 242. [cit. 20.3.2019] Dostupné z: <https://digital.blb-karlsruhe.de/blbihd/periodical/pageview/152239>

²¹⁹ Nejnovější spolkové usnesení proti liberálnímu tisku. *Der Freisinnige*. Číslo 19, strana 1 (79)

²²⁰ Velkovévodství od roku 1806 do 1918, oblast na území dnešního Hesenska a Porýní-Falci. Jednalo se o oblast sestávající ze dvou hlavních částí, rozdělena byla pruskou oblastí. BRUNS, Alfred. In: TADDEY, Gerhard. *Lexikon der deutschen Geschichte: Personen, Ereignisse, Institutionen: von der Zeitwende bis zum Ausgang des 2. Weltkrieges*. Kröner, 1979. S. 551

²²¹ Důležité oznámení. *Der Freisinnige*. Číslo 20, 20.3.1832, strana 1 (83)

i číslo 21, o čemž byla krátká zmínka v následujícím čísle: „I číslo 21 deníku *Der Freisinnige* bylo zabaveno státním ředitelem Schaaffem. Soud však toto pozastavení opět zrušil.“²²²

Děni se neobešlo bez protiakce redaktorů. Ihned v čísle 22 se proto věnovali ve větší míře otázce, „zda je Prusko vinno za absolutismus své vlády“. Hlásali otevřeně nespokojenost s aktuálním děním a nedodržováním pravomocí jednotlivých osob. To potvrdili svým vyjádřením: „Jak ironický by byl náš tiskový zákon, pokud by nějaký podřízený policejní pracovník dle svého vlastního uvážení chtěl zabavit některá čísla!“²²³ Z čísla bylo zcela patrné, že kritika byla vedena na Schaaffa a neschopnost vlády zamezit jeho chování. Soud sice následně umožnil vydání obou zabavených čísel, redaktorům však šlo již o princip. Toto téma neopustili ani v následujících číslech deníku, v nichž se zabývali hlouběji tématem cenzury. Texty k tomuto tématu byly psány ve velice kritickém duchu.²²⁴ V souvislosti s tímto jednáním dále redaktoři uvedli, že svými kroky Schaaff nepoškozoval pouze je. Dle jejich názoru v tu chvíli jednal Schaaff proti celému bádenskému lidu, který si nemohl dané číslo přečíst.²²⁵ Redaktoři totiž dle svých slov sloužili lidu, Nečinili své povolání – poslání – pro svůj prospěch, ale pro obecný prospěch, pro svůj lid.²²⁶

Snahy zakázat tento list byly zřejmé v celém Bádensku, nejen ve Freiburgu, kde deník vycházel. Nakonec se však většinou ukázalo, že se stejně jako v případě státníka Schaaffa jednalo o neprávem konané zásahy, například ve Waldshutu. Jak redaktoři v deníku zmiňovali, dané číslo zde zabavil policejní úřad, k čemuž neměl právo. Jednal totiž v rozporu se svými pravomocemi: „Ten, kdo alespoň jednou pročetl tiskový zákon, ví, že toto smí dělat jen státní zástupce.“²²⁷ Z textů dále vyplynulo, že napomenutí proti deníku přicházela také od jiných žurnalistů a osob spojených s novinářským světem. Jedním takovým byl i Philipp Jakob Siebenpfeiffer²²⁸, kterému se redaktoři snažili vysvětlit, že jednají v mezích zákona: „My jsme panu Siebenpfeifferovi řekli již své stanovisko. Deník *Der Freisinnige* čelil

²²² Opakované zabavení des Freisinnigen. *Der Freisinnige*. Číslo 22, 22.3.1832, strana 1 (91)

²²³ Je Prusko vinno za absolutismus své vlády? *Der Freisinnige*. Číslo 21, 21.3.1832, strana 1 (87)

²²⁴ Cenzura, nepřítelkyně svého vlastního smyslu. *Der Freisinnige*. Číslo 24, 24.3.1832, strana 1 (99)

²²⁵ Opakované zabavení des Freisinnigen. *Der Freisinnige*. Číslo 22, 22.3.1832, strana 1 (91)

²²⁶ Tuto tezi popsal ve svém stěžejním díle Max Weber, kde se věnuje mimo jiné také povolání, které popisuje právě jako službu, na kterou je člověk povolán vyšší mocností a má ji vykonávat nejlépe, jak může, a to pro obecný prospěch. WEBER, Max a HAVELKA Miloš. *Metodologie, sociologie a politika*. 2., opr. vyd. Praha: Oikoymenth, 2009, ISBN 9788072983896. Str. 185-245.

²²⁷ Německo: Bádensko-Waldshut (24.3). *Der Freisinnige*. Číslo 30, 30.3.1832, strana 2 (124)

²²⁸ Philipp Jakob Siebenpfeiffer stál u založení novinářského spolku Preß- oder Vaterlandsverein a je spojován s „Deutsche Tribune“, který měl sloužit jako prostředek k sjednocení Německa. Zároveň byl spoluorganizátorem Hambašské slavnosti a jejím hlavním řečníkem. Počítal se k radikálním demokratům. DUSSEL, Konrad. *Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert*. Münster: Lit, c2004. ISBN 3825868117. Str. 28

už třikrát kontrolnímu štábu ohledně zneužití spolkové moci, a pokaždé toto nařčení prolomil.²²⁹ Redaktoři v čele s Welckerem a Rotteckem se podíleli na prosazení tiskového zákona, a tak ho dobře znali. Věděli tedy, co si mohou dovolit: „Podle našeho mínění a názoru vydavatele se nejedná v tisku v žádném případě o nějaké nařčené zlomyslnosti, ale spíše chceme ukázat chorobný chaos.“²³⁰

V druhé rovině se o deník *Der Freisinnige* zajímaly jiné státy Německého spolku, především pak silně absolutistické Prusko. V různých oblastech se o tomto deníku aktivně mluvilo a také byl sledován jeho obsah. Vlády jednotlivých spolkových zemí to přímo nepotvrdily, bylo to ovšem patrné ze všech reakcí na obsah deníku, které redaktoři v *Der Freisinnige* také otiskovali. Některé země²³¹ často přímo narážely na dříve vydané zprávy. Redaktoři věděli, že příliš nástrojů na regulaci deníku jiné země neměly. Zemské vlády nemohly samotné vydávání deníku *Der Freisinnige* zakázat, nicméně mohly v dané zemi zakázat jeho šíření. To se také stalo, a tak byla jeho distribuce zakázána v Prusku a Brunšvicu. Zájem těchto vlád na striktním dodržování zákazu rozšiřování těchto novin byl očividně velký. V Brunšvicu prohlásili, „že na dodržování budou dávat pozor všechny úřady, především pak poštovní a policejní úřad.“²³²

S Pruskem byl deník *Der Freisinnige* v jakési válce po celou dobu své existence a vzájemné ataky byly četné. Právě boj deníku *Der Freisinnige* a Pruska byl největší ze všech zemí Německého spolku a redaktoři se zcela odlišnými politickými názory netajil. Zároveň neváhali otisknout texty proti Prusku. To se projevilo například otištěním „Politické poezie jednoho pruského panáka“. Jednalo se o text, který jim do redakce přišel ke vzpomínce na roky 1830 a 1831, údajně právě z Pruska. V komentované básni vyzníval tento pruský panák jako pouhá figurka, která dělá, co se jí řekne.²³³ V případě boje s Brunšvicem²³⁴ se však redaktoři chtěli doslova s touhou domnívat, že „brunšvicí vláda

²²⁹ Je *Der Freisinnige* opravdu servilní? *Der Freisinnige*. Číslo 76, 16.5.1832, strana 1 (307)

²³⁰ Je *Der Freisinnige* opravdu servilní? *Der Freisinnige*. Číslo 76, 16.5.1832, strana 1 (307)

²³¹ Například zmíněné Prusko či Brunšvic

²³² Německo: Brunšvic (23.3.). *Der Freisinnige*. Číslo 31, 31.3.1832, strana 3. (129)

²³³ Politická poezie jednoho pruského státního pána. *Der Freisinnige*. Číslo 59, 29.4.1832, strana 1 (239)

²³⁴ V Brunšvicu panovaly velké nepokoje v roce 1830, které vyvrcholily 7. 9. 1830 zapálením královského zámku. Vévoda Karel II (1804-1873) se stáhl ze země, frankfurtský spolkový sněm povolal na jeho místo bratra Wilhelma jako regenta, v roce 1832 se stal vévodou. Tento spor byl vyvolán pnutím mezi lidem a monarchou. Následně se v roce 1832 podařilo prosadit zemskou ústavu, která obsahovala liberální volební právo, právo shromažďovat se a další. Brunšvic se stalo prvním ústavním státem na severní německojazyčné oblasti. BEHNEN, Michael a VOGT, Martin. *Deutsche Geschichte: Von den Anfängen bis zur Wiedervereinigung*. Stuttgart. J.B. Metzler. 2. vydání. 1991. ISBN 978-3-476-00794-0 978-3-476-03392-5. Str. 383-384

jedná ve strachu a chce se zavděčit mocnostem, které je vhodné mít na své straně...“²³⁵
O tamním dění pravidelně nezaujatě i nadále referovali.

3.3 Tematická analýza

3.3.1 Informace pro Bádenské: služba pro blaho lidu i vyslovení názoru

Redaktoři se věnovali především domácímu dění, které bylo čtenářům nejbližší. Jejich důležitým cílem byla propagace místního dobrého stavu a snaha poukázat na bádenské výjimečné postavení na poli svobody. Bádensko tak bylo často uváděno jako dobrý příklad v přímém kontrastu s absolutistickými formami vlády, především pak Pruskem a jeho kritikou. Bádensko bylo mnohdy popisováno v kontrastu se zbytkem Německého spolku. Porovnáván byl jeho stav se stavem v jiných částech Německa, které „je zavaleno neštěstím a bezprávím“,²³⁶ zatímco v zemi jako Bádensko, „kde lid a zástupci lidu se spojili v krásné důvěře se svými konstitučními knížaty.“²³⁷ Nechybělo ani užití expresivních výrazů při popisu stavu v jiných zemích či jiné formy vlády, jako například „naděje nešťastného Polska“²³⁸, „úděsný absolutismus“²³⁹. Výjimečnost Bádenska však redaktoři vyzdvihovali především pozitivně. Jejich snahou bylo propagovat místní výhodné podmínky a docílit tím, aby se o ně snažili i jinde: „Se ctí může Bádeňan říct: Neexistuje v Německu žádná svobodnější a šťastnější země, než je Bádensko!“²⁴⁰ Všeobecný náhled do politiky se týkal německých zemí, stejně jako Švýcarska, Velké Británie a především pak sousední Francie. Francie měla z minulosti velký vliv na německé dění²⁴¹, což bylo taktéž připomínáno: „Německá svoboda stojí a padá na té francouzské!“²⁴²

Texty výslovně psané pro blaho lidu zároveň obsahovaly i apel k akci a měly vést k podpoře obyvatel v šíření svobodomyšlných myšlenek. Rotteck na slavnosti

²³⁵ Německo: Brunšvicko (23.3.). *Der Freisinnige*. Číslo 31, 31.3.1832, strana 3 (129)

²³⁶ O smýšlení a snaze deníku *Der Freisinnige*. *Der Freisinnige*. Číslo 1, 1.3.1832, strana 1 (1)

²³⁷ Důležité oznámení. *Der Freisinnige*. Příloha k číslu 19, 19.3.1832, strana 2 (84)

²³⁸ Polská otázka. Od jednoho Poláka. *Der Freisinnige*. Číslo 2, 2.3.1832, strana 2 (6)

²³⁹ Dem gräulichen Absolutismus. Prusko – nenávisť v Německu. *Der Freisinnige*. Číslo 5, 5.3.1832, strana 1 (17)

²⁴⁰ Německo, reakce na zprávu z Wächter am Rhein. *Der Freisinnige*. Číslo 79, 19.5.1832, strana 3 (321)

²⁴¹ Vliv se projevil jak při Velké francouzské revoluci, tak i červencové revoluci 1830.

²⁴² Protestace za čest a právo německého a bádenského národa. *Der Freisinnige*. Číslo 128, 8.7.1832, strana 1 (514)

u Badenweiler²⁴³ zmínil: „Při každém početném shromáždění složeného z mých přátel a přátel vlasti se rozšiřuje srdce, dostaví se ten hřejivý pocit a člověk je přístupný pro každý podnět k patriotické a humánní ideji.“²⁴⁴ V některých člancích jejich autoři obyvatele přímo oslovovali: „Komu leží osud vlasti na srdci a není mu lhostejný, měl by se snažit bojovat za svobodný občanský život.“²⁴⁵ Právě iniciativa mohla, a také měla, přijít od obyvatelstva. V analyzovaných člancích redaktoři toto poselství slovně formulovali.: „Sevřete svatý národ, sahejte po bratrském svazku. Němečtí muži! Kult svobody je všem vzdělaným národům společný!“²⁴⁶

Nejvýraznějším apelem byla pozvánka na Hambašskou slavnost, kterou redaktoři od počátku popisovali jako „slavnost naděje“.²⁴⁷ Zároveň dbali na průběžné dodávání informací místním obyvatelům a potenciálním účastníkům této akce, neboť „nálada lidu byla čím dál tím hlasitější“.²⁴⁸ Jak dále vyplývá z textů, v Kronachu se snažili tuto chystanou slavnost zakázat a vláda v Rýnském okrese²⁴⁹ prohlásila protestní shromáždění za neuskutečnitelnou a doufala, že se podaří celou věc ještě před jejím vypuknutím odvrátit.²⁵⁰ V Germersheimu pak místní novináři referovali o tom, že „akce může být nebezpečná!“²⁵¹ Redaktoři v návaznosti na tento místy negativní vývoj o to více apelovali na bádenské obyvatele, které nechtěli odradit od účasti. Naopak zmiňovali, že se slavnost uskuteční i přes zákaz bavorské vlády a účast plánují nejen Nasavští, ale i obyvatelé Hesenska a Frankfurtu. V textu stálo: „Obracíme se také na bádenské spoluobčany s výzvou, aby nenechali slavnost bez naší účasti.“²⁵² Zároveň se v oslovení lidu projevovala i důraznost a snaha o blízkost mezi redaktory a lidem. Často totiž bylo použito slovo „náš“, respektive ve výše zmíněném případě konkrétně slovní spojení „naší účasti“. Jelikož cílem bylo oslovit a povzbudit čtenáře k akci, byl tomu přizpůsoben i odpovídající slovník. Objevovaly se

²⁴³ Slavnost v Badenweiler byla jednou z následných akcí po Hambašské slavnosti, nebyla však tolik radikální. Pro bádenské liberály měla velký význam, neboť se konala právě v Bádensku. Dne 11.6.1832 přednesl hlavní řeč Karl von Rotteck, kde dále propagoval hesla Hambašské slavnosti, jednota však podle něho nemohla být dosažena bez svobody. ASENDORF, Manfred a VON BOCKEL, Rolf (ed.). *Demokratische Wege: deutsche Lebensläufe aus fünf Jahrhunderten*. Metzler, 1997. ISBN 978-3-476-01244-9. Str. 534

²⁴⁴ Slavnost v Badenweiler. *Der Freisinnige*. Číslo 106, 16.6.1832, strana 1 (427)

²⁴⁵ Pohroma politické lhostejnosti. *Der Freisinnige*. Číslo 32, 1.4.1832, strana 1 (131)

²⁴⁶ O Hambašské slavnosti. *Der Freisinnige*. Číslo 99, 8.6.1832, strana 3 (401)

²⁴⁷ První zmínka o Hambachu V: Německý květen. *Der Freisinnige*. Číslo 61, 1.5.1832, strana 4 (250)

²⁴⁸ Z Wiesbadenu od Deutsche Allgemeine Zeitung. *Der Freisinnige*. Číslo 77, 17.5.1832, strana 3. (313)

²⁴⁹ Rýnský okres je označení pro dnešní Falc, Rheinkreis se užívalo v letech 1816-1837.

²⁵⁰ Z Kronachu od Speirer Zeitung (12.5.) *Der Freisinnige*. Číslo 77, 17.5.1832, strana 3. (313)

²⁵¹ Z Germersheimu od Speirer Zeitung (11.5.) *Der Freisinnige*. Číslo 77, 17.5.1832, strana 3. (313)

²⁵² Německo: Freiburg. *Der Freisinnige*. Číslo 79, 19.5.1832, strana 1 (319)

i expresivnější spojení jako například „lid jásal“, v originále „mit Jubeln begrüßt“²⁵³, přestože mohl autor zvolit neutrálnější „sich gefreuet“. Z příspěvků je také patrné, že při snaze oslovit lid a probudit ho, se dobře uchytil apel skrze jiný vydařený čin. Efektivně na lid fungovala již proběhlá úspěšná akce, působící jako vzor. Redaktoři rádi odkazovali na současné občanské aktivity ve svobodnějších zemích nebo dřívější úspěšné snahy vedoucí k vymanění lidu ze zvláště vrchnosti. Zatímco z počátku bylo skrze zprávy redaktorů idealizováno povstání v Polsku²⁵⁴, později se vzorem stalo dění v Anglii²⁵⁵: „To, co je boj o parlamentní reformy v Anglii, to je boj o svobodu tisku v Německu... Svoboda tisku! To má být teď voláním každého vlasteneckého Němce, jako reformy řešení každého pravého Angličana.“²⁵⁶ Z důkladnější analýzy textů je patrné, že o britském dění referovali v deníku *Der Freisinnige* ve velice pozitivním duchu. Snažili se na tomto příkladu ukázat, jakým způsobem lze prosadit zásadní změny, tehdy parlamentní reformy. „Co mohou lidová shromáždění dobrého způsobit? Anglie je nyní dobrým příkladem, jak naděje může přejít ke zlepšení, a to pomocí unií a lidových shromáždění.“²⁵⁷ Británie se jako vzor²⁵⁸ projevovala v deníku v delším časovém horizontu, neboť aktuálnost úspěchu s sebou nesla vzrůstající naději: „Rok 1832 nám národům a knížatům nepřinesl o nic méně velké poučení než rok 1830... V Anglii panovala nezlepšující se aristokracie, která prostřednictvím svých nástrojů odebírala občanům práva. Ale pak se podařilo, že se Anglie stala opravdovou národní reprezentací. Jak toho anglický národ dokázal? Odvahou, rozhodností...!“²⁵⁹

Spojujícím elementem textů tedy bylo vyzdvihování Bádenska nad další části Německa, respektive Německý spolek, a s tím související poukazování na bádenskou

²⁵³ Jsou Prusové vinni za absolutismus své vlády? *Der Freisinnige*. Číslo 21, 21.3.1832, strana 1. (87)

²⁵⁴ Jednalo se o takzvané Listopadové povstání, které označuje dění na přelomu let 1830/1831 na území dnešního Polska a Litvy. Povstání bylo namířeno proti ruské svrchlosti a snaha o polskou nezávislost, bylo však Rusy potlačeno. Nicméně pro německé liberály dění působilo jako vzor boje za svobodu. Jedním z hlavních propagátorů této ideje svobodného státu byl sám Rotteck, který od roku 1830 udržoval kontakty s polskými politiky i emigranty. ASENDORF, Manfred, VON BOCKEL, Rolf (ed.). *Demokratische Wege: deutsche Lebensläufe aus fünf Jahrhunderten*. Metzler, 1997. ISBN 978-3-476-01244-9. Str. 534

²⁵⁵ Během 19. století v Anglii gradoval proces demokratizace, což bylo doprovázeno četnými politickými reformami. Ve sledovaném roce 1832 byl schválen reformní zákon „Reform Act“, který znamenal výraznou změnu volebního systému a přerozděloval parlamentní křesla. Reagoval na výsledky průmyslové revoluce a naplnil požadavky rozvíjejících se měst, které díky zákonu získaly zastoupení v parlamentu. ROBERTS, Matthew. *Political movements in urban England, 1832-1914*. Macmillan International Higher Education, 2008. ISBN 9781403949127. Str. 16-20

²⁵⁶ Německo, z Deutsche Nationalzeitung. *Der Freisinnige*. Číslo 63, 3.5.1832, strana 3 (257)

²⁵⁷ Co dobrého mohou způsobit lidová shromáždění? *Der Freisinnige*. Číslo 96, 5.6.1832, strana 1 (387)

²⁵⁸ Rok 1832 je v souvislosti s Anglií vykládán jako výrazný přenos moci z aristokracie do střední třídy. ROBERTS, Matthew. *Political movements in urban England, 1832-1914*. Macmillan International Higher Education, 2008. ISBN 9781403949127. Str. 17

²⁵⁹ Německé a anglické reformy. *Der Freisinnige*. Číslo 101, 11.6.1832, strana 1 (407)

exklusivitu: „Německé národy, alespoň ty konstituční²⁶⁰, se radují, a především Bádenští“.²⁶¹ Redaktoři deníku *Der Freisinnige* se snažili vyzdvihovat aktuální dobrý politický stav, který je třeba uchovat a dále šířit a zamezit „zaslepenosti, kterou si dvořani a knížata uchovávají a která přinesla hodně neštěstí vlasti“.²⁶² Redaktoři své občany často oslovovali a připomínali jim, že jejich redaktorská práce je především pro jejich dobro a osvětu. Zdůrazňovali, že jejich cílem je zajistit jim co nejlepší novinářskou službu, ať už vlastními články, či díky ověřeným korespondentům odjinud: „Doufáme, že jdeme čtenářům s jejich přáním naproti, když zde uveřejníme ještě jeden originální popis situace na Hambašské slavnosti²⁶³, a to od jiného korespondenta.“²⁶⁴

V textech byla patrná snaha redaktorů o vzbudit u obyvatelstva vlastenecké cítění a přimět ho v tomto směru k větší iniciativě. Redaktoři zdůrazňovali úlohu vlasti, například když se v jednom z článků ptali: „Kde je vlastně Německo?“ V následující odpovědi použili výjimečně místo „my“ pouze „já“, čímž chtěli evokovat, že právě lid by měl osamocenému autorovi článku pomoci a vyřešit tento problém. „Pokud se podívám kolem sebe, vidím zde Prusko, Bavorsko, Sasko, ale žádné Německo. Toto jméno není v politickém světě nikde uvedeno. To je totiž velké neštěstí Německa, naše naděje musí začít především s opětovným získáním vlasti.“²⁶⁵ Lid měl dle jejich přesvědčení konat ve prospěch své země. Při analýze se dalo najít mnoho textů s vlasteneckým kontextem, který byl spojován s mateřskou zemí. Stejně jako čeština užívá i němčina rodinných konotací, Německo bylo v deníku chápáno jako „otčina“ – „das Vaterland“²⁶⁶, častá byla další podobná spojení jako „Vaterlandsfreund“²⁶⁷ či později „Bruderliebe“²⁶⁸,

²⁶⁰ Skoro všechny německé státy přijaly v období německého raného konstitucionalismu psanou ústavu. V první fázi do roku 1824 bylo především snahou liberalizovat zemské stavovské ústavy a cílem nebyly pokusy o revoluční změny. Druhá fáze následovala po červencové revoluci v roce 1830, například v Kurhessensku a Sasku. Výjimkou byly ovšem oba největší státy Rakousko a Prusko, které až do revolučních událostí roku 1848 psanou ústavu neměly. JANOŮŠEK, Martin. *Německý ústavní vývoj v 19. století*. Diplomová práce. Právnická fakulta UK, Praha. 2017. Str. 39-42

²⁶¹ Důležité oznámení pro každého. *Der Freisinnige*. Číslo 20, 19.3.1832, strana 1 (83)

²⁶² Německo: Zpráva přejata z Wächter am Rhein. *Der Freisinnige*. Číslo 111, 21.6.1832, strana 2 (448)

²⁶³ Hambašská slavnost byla vrcholnou liberální akcí v roce 1832. Konala se dne 27. května na zámku Hambach poblíž obec Neustadt, dnes Neustadt an der Weinstrasse ve spolkové zemi Porýní-Falci. Při masové národní manifestaci se bojovalo za ideály národní jednoty a svobody. DEUCHERT, Norbert. *Vom Hambacher Fest zur badischen Revolution: politische Presse und Anfänge deutscher Demokratie 1832-1848/49*. Stuttgart: K. Theiss, 1983. ISBN 3806203369. Str. 21

²⁶⁴ Německo: od Rýna (2.6.), *Der Freisinnige*. Číslo 95, 4.6.1832, strana 1 (383)

²⁶⁵ Německá naděje. *Der Freisinnige*. Číslo 9, 9.3.1832, strana 1 (35)

²⁶⁶ Německo. *Der Freisinnige*. Číslo 30, 30.3.1832, strana 3 (125)

²⁶⁷ Německo: Z Bádenska. *Der Freisinnige*. Číslo 17, 17.3.1832, strana 2 (72)

²⁶⁸ Německo: Neustadt. *Der Freisinnige*. Číslo 93, 2.6.1832, strana 2 (376)

tedy „bratrská láska“.²⁶⁹ Patrné je přesvědčení, že právě láska k vlasti měla zajistit snahu obyvatel bojovat o svoji zemi a svá práva: „Jak by bylo možné, aby se v Británii podařilo prosadit reformy pro britskou říši, kdyby je nebyl projednal i britský národ? Velké věci se mohou zvládnout jen jednotnou silou národa, ne rozděleně. Znovuzrození politiky je možné jen skrze všeobecnou účast, skrze všeobecnou podporu.“²⁷⁰ Cílem redaktorů bylo ukázat, že individuální snaha je sice chvályhodná, ale „jednotlivec sám pro sebe, jak se teď věci ukazují, neudělá nic.“²⁷¹ Dle redaktorů se ukazovalo, že národ může mít dostatečně velkou sílu, pokud chce jednat jako celek. Jen jednotné naděje a touhy bojovat mohou takový stát v případě potřeby zachránit. Redaktoři přímo uvedli: „Při každé snaze o záchranu státu a položení základu šťastného stavu je třeba vydat se za národem.“²⁷² Snad největší volání po iniciativě se objevilo až v jednom z posledních čísel, kdy si vzali redaktoři za vzor irské dění: „Jak řekl největší lidový přítel Irska, O’Connell,²⁷³ k obraně jejich [irských] práv: Petice! Petice! Petice! Takže my nyní voláme na naše bádenské spoluobčany: Protestní akce! Protestní akce! Protestní akce!“²⁷⁴

Dalším projevujícím se aspektem tedy byla otázka národa jako celku, a to jak v rámci jedné německé země, tak Německého spolku jako takového.²⁷⁵ Toho však bylo náročné dosáhnout, když se ideální myšlenky jednotlivých představitelů Německa lišily. Toho si byli redaktoři vědomi, když uvedli: „V Německu se stále hlasitěji a hlasitěji mluví o politické reformě všech vlasteneckých zemí. Ale pokud nebude tento požadavek všude v jednotlivých zemích stejně silný, nepodaří se ho oživit ve všech částech se stejnou energií“²⁷⁶ Analyzované texty dále ukázaly, že redaktorům nešlo při šíření svobody tisku

²⁶⁹ Společně s otázkou svobody v této době rezonoval i patriotismus a s ním spojená láska k vlasti (německy Vaterland). S tím byly spojeny samozřejmě i myšlenky národnostního uvědomění. Tyto dříve známé prvky byly v této době připomínány a hojně šířeny, především ve spojitosti se snahou o organizovanou výstavbu národa. KRONENBERG, Volker a BÖCKENFÖRDE, Ernst Wolfgang. *Patriotismus in Deutschland: Perspektiven für eine weltoffene Nation*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2005. ISBN 353114491X. Str. 189-191

²⁷⁰ Německo: Brunšvicko, z Braunschweiger deutsche Nationalzeitung (o hannoverských věcech). *Der Freisinnige*. Číslo 121, 1.7.1832, strana 3 (489)

²⁷¹ Záchrana Německa a jeho knížat z nebezpečí ministerské politiky. Druhý článek. *Der Freisinnige*. Číslo 75, 15.5.1832, strana 2 (304)

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ Daniel O’Connell (1775-1847), se stal v 19. století irským národním vůdcem a populárním politikem. Zasadil se o irskou národnostní entitu. HOPPEN, K. Theodore. *Riding a Tiger: Daniel O’Connell, Reform, and Popular Politics in Ireland, 1800-1847*. In: PROCEEDINGS-BRITISH ACADEMY. OXFORD UNIVERSITY PRESS INC., 1999. p. 121-144.

²⁷⁴ Německo: Z bádenské horní části země. *Der Freisinnige*. Číslo 141, 21.7.1832, strana 2 (568)

²⁷⁵ Právě liberální noviny měly mimo jiné sloužit také jako hybná síla národnostní otázky. DUSSEL, Konrad. *Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert*. LIT Verlag Münster, 2004. ISBN 3825868117. Str. 28

²⁷⁶ Německé a anglické reformy. *Der Freisinnige*. Číslo 101, 11.6.1832, strana 1 (407)

pouze o propagaci dobrého bádenského stavu. Snažili se podpořit a informovat i o dalších snahách v jiných částech Německa. Čtenáři se mohli dozvědět, že hlasy volající po svobodě byly taktéž ve Výmaru, kde „občané podali petici, v níž se snažili o svobodu tisku“. Zároveň ukazovali, jak je důležitá právě náklonnost a spolupráce vlády, neboť v tomto případě byla tato petice vládou „přijata a okamžitě odhozena“.²⁷⁷ S tímto jednáním redakce samozřejmě nemohla souhlasit, přiklonila se na stranu Výmarských obyvatel. Redaktoři se snažili čtenářům vysvětlit, že tamní obyvatelé jednali správně a snažili se domáhat svých práv. Požadovali totiž „svobodu tisku a veřejnost zemského sněmu, správné všeobecné touhy!“²⁷⁸ Redaktoři prezentovali ve svém deníku názor, že právě spolupráce obyvatelstva a vlády zajistí v německých zemích klid. Vyzývali ostatní vlády: „Poskytněte jim tato práva a budou poklidní a věrní občané.“²⁷⁹ Otázky možné války v té době již byly aktuální a spekulovalo se o nich nejen na stránkách deníku *Der Freisinnige*.

Redaktoři neoslovovali jen své čtenáře, i když ti byli pro ně nejdůležitější. Snažili se poukázat na špatný směr, kterým se dění v Německém spolku ubírá, a proto se obraceli i na další německé země: „Chtěli bychom zde říct pár slov obecně Němcům, Němcům z konstitučních zemí a především pak jmenovitě Bavorsku: V zemích, které patří pod Německý spolek, se nachází všeobecné německé občanské právo, bližší popis obsahuje článek 18 Spolkových akt...“²⁸⁰ Z tohoto úryvku vyplývala opět i dobrá situace Bádenska, které dle redaktorů patřilo mezi ty „lepší“ konstituční státy. Ostatní části Německého spolku tyto noviny pečlivě sledovaly, byť to nepřiznaly. Bylo to však patrné při analýze z reakcí, které redaktoři taktéž pravidelně otiskovali. Zachovávali si při tom své zásady, že je třeba šířit pravdu – a tedy otisknout vše relevantní a případné nepravdivé či nepřesné informace uvést na pravou míru. Názorným příkladem byl otištěný text v *Der Freisinnige*, jak o něm psali *Die Deutsche Allgemeine Zeitung*. V textu je viditelný pruský pohled, který označoval za viníka tehdy aktuální situace hlavně Bádensko a list *Der Freisinnige* vedený Rotteckem: „Naděje tohoto ultraliberálního tisku vychází z toho, že se stále více rozšiřující konstituční život snad dostane i do Pruska. Bůh ochraňuj ty země, kam se tento styl objasňování ještě nedostal, před tímto požárem, který ničí důvěru mezi vedením dané země

²⁷⁷ Hlasy z Výmaru. *Der Freisinnige*. Číslo 43, 12.4.1832, strana 1 (175)

²⁷⁸ Tamtéž.

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ Německo. *Der Freisinnige*. Číslo 46, 15.4.1832, strana 2 (188)

a jeho poddanými. Je především nutné, aby byli knížata pravými otci vlasti, jako Friedrich Wilhelm z Pruska...²⁸¹

Výrazně se v textech projevilo odmítání vlády Německého spolku a byl jasně dán najevo nejen proti-spolkový, ale především i proti-pruský směr. Redaktoři se snažili svými texty ukázat, že je třeba se více věnovat jednotlivým zemím a nečekat na to, že vše bude vyřešeno Německým spolkem. Dle jejich názoru nebyly záměry Pruska a Rakouska totožné s většinou zbylých zemí: „Německý spolek nereprezentuje Německo. Reprezentuje pouze Rakousko a Prusko, a každopádně nezastupuje zájmy lidu.“²⁸² To opět souviselo s již naznačenou exkluzivitou Bádenska. Redaktoři kritizovali politické poměry v jiných částech Německého spolku a pruská vláda byla často podrobována přímé kritice. Jako například v úvodním textu čísla 44: „Chcete skrze časově pravidelné reformy přivolat krvavé revoluce? Necht' si tuto poslední poznámku vezme k srdci především pruská vláda!“²⁸³ Hodnota těchto článků byla i v jejich jasné artikulaci. Redaktoři neprovolávali všeobecné a nic neříkající poselství. Udávali konkrétní důvody, co jim na způsobu vlády vadilo: „V absolutistické monarchii, jako Prusku, neexistuje žádná vůle lidu, lid je tiše, vůbec nebude dotazován na své následující zájmy...“²⁸⁴ Články však neměly vzbuzovat nenávist k Prusku jako zemi, ale k tammním politickým praktikám. O nenávisti v člancích referovaly *Carlsruher Zeitung*.²⁸⁵ Toto přesvědčení se snažili redaktoři deníku *Der Freisinnige* vyvrátit, když uvedli: „Jak hodně nerozumí autor článku našemu smýšlení! Na srdci nám neleží nic více než jednota všech bratrských kmenů.“²⁸⁶

Deník jako jednu ze svých hlavních úloh chápal přinášet bádenským obyvatelům pravidelné zprávy o dění v jejich zemi i o relevantních událostech za hranicemi. Ve všech číslech byly publikovány zprávy ze zahraničí. Jako příklad pro zahraniční zpravodajství lze zmínit článek o dění ve Francii, kde probíhaly v první polovině června roku 1832 velké

²⁸¹ Německo, Brunšvicko: zpráva z Deutsche Allgemeine Zeitung. *Der Freisinnige*. Číslo 48, 17.4.1832, strana 3 (197)

²⁸² Naděje Německa. *Der Freisinnige*. Číslo 9, 9.3.1832, strana 1 (35)

²⁸³ Požadavky veřejného mínění našeho dne na vládu jsou nepopiratelné. *Der Freisinnige*. Číslo 44, 13.4.1832, strana 1 (179)

²⁸⁴ Prusko – nenávist v Německu. *Der Freisinnige*. Číslo 5, 5.3.1832, strana 1 (17)

²⁸⁵ Tyto noviny vycházely v letech 1757-1933, v letech 1811-1817 se jmenovaly Großherzoglich Badische Staatszeitung a jako jediné státní noviny mohly přinášet politický obsah, kontrolovány byly ministerstvem zahraničí. *Karlsruher Zeitung*. Stadtlexikon. [online] StadtAK 8/Ze 17. Karlsruhe. Zugriff am 23. März 2016. [cit. 20.2.2019] Dostupné z <https://stadtlexikon.karlsruhe.de/index.php/De:Lexikon:ins-1181>

²⁸⁶ O smýšlení a snaze deníku *Der Freisinnige*. *Der Freisinnige*. Číslo 1, 1.3.1832, strana 1 (1)

nepokoje.²⁸⁷ Ty bylo vhodné nadále sledovat, neboť výsledky těchto nepokojů se mohly promítnout i do situace sousedních států.

Stejně tak si redaktoři všímali toho, zda se o Německu píše v sousedních zemích, obzvláště pak ve Francii. Tam nezůstal vývoj probíhající na jihozápadu Německa bez povšimnutí. Jak redaktoři komentovali: „Vývoj konstitučního smýšlení ve velké části Německa, svobodný politický život, který se zde ukazuje, vzbudil u Francouzů první pozornost. Že v Německu kromě Rakouska a Pruska ještě nějaké další země leží, nad tím doteď nepřemýšlel žádný Pařížan.“²⁸⁸ V zájmu redaktorů však nebylo všimnout si pouze toho, o čem se píše v zahraničí. Na pováženu pro ně bylo, když se důležité zprávy z Německa najednou nedostaly do francouzského zahraničního zpravodajství. Jedním z důvodů mohla dle nich být předzvěst nějaké nekalé spolupráce: „O zahraničních věcech se člověk dozvěděl poměrně hodně, o Německu však ani slovo. Snad doufá Francie v nějakou kooperaci s Pruskem či Rakouskem.“²⁸⁹ Nejednalo se však o podložené informace, nýbrž domněnky. To bylo v textech naznačováno podmiňovacím způsobem či použitím slov jako „myslíme“ či „možná“, „snad“.²⁹⁰

3.3.2 Vzdělávání obyvatelstva ve věcech politiky

K liberálním přesvědčením patřila i snaha o zapojení obyvatelstva do politických věcí. Jak bylo dříve v textu naznačeno, liberálové se snažili vzbudit obyvatelstvo a vyzvat ho k akci. K tomu však bylo zapotřebí, aby se ze strany bádanského obyvatelstva jednalo o promyšlené a uvážené kroky, které by byly založeny na rozhodnutích plynoucích z vědomostí. Součástí deníku tak byly četné vzdělávací články. Pokud tedy redaktoři chtěli, aby lid podporoval svobodu tisku, bylo třeba, aby o ní nejprve měl dostatek znalostí. K tomu jim posloužil například příspěvek o nejnovějším usnesení proti liberálním listům²⁹¹,

²⁸⁷ Červnové nepokoje ve Francii roku 1832 byly spojené se smrtí generála Lamarque, který se stal obětí tehdejší epidemie cholery. Byl veteránem Napoleonských válek, následně se stal členem liberální opozice a byl zároveň hlasitým oponentem smluv z roku 1815. Byl považován za symbolickou postavu. Při posledním rozloučení dne 5.6.1832 se v Paříži rozpoutaly nepokoje vyvolané politickou opozicí, brzy však byly potlačeny. FORTESCUE, William. *France and 1848: the end of monarchy*. New York: Routledge, 2004. ISBN 9780415314619. Str. 24

²⁸⁸ Francie. *Der Freisinnige*. Číslo 3, 3.3.1832, strana 3 (11)

²⁸⁹ Francie. *Der Freisinnige*. Číslo 95, 4.6.1832, strana 4 (386)

²⁹⁰ Ve zmíněném textu nejčastěji podmiňovací způsob „mohl by“ (könne), dále pak možná (vielleicht), či to by bylo (das wäre). Francie. *Der Freisinnige*. Číslo 95, 4.6.1832, strana 4 (386)

²⁹¹ Nejnovější usnesení proti liberálním listům. *Der Freisinnige*. Číslo 19, 19.3.1832, strana 1 (79)

který lze považovat za jeden z typických vzdělávacích článků. Redaktoři v něm popisovali vývoj i aktuální otázky týkající se svobody tisku v rámci Německého spolku. Snažili se svým čtenářům podat dostatek informací, aby se v tomto tématu mohli zorientovat, a vytvořit si tak na danou problematiku svůj názor. Zástupci v komoře parlamentu měli být dle jejich přesvědčení pouze zástupci lidu. Oba přední vyznavači liberalismu a liberální politici napojení na tento deník, Welcker a Rotteck, se jako zástupci lidu cítili.²⁹² Tvrdili, že „svobodné noviny jsou opravdovým parlamentem, kde se mohou projednávat zájmy národa.“²⁹³

Cílem bylo, aby čtenář pochopil v širších souvislostech, o čem se píše. Z toho důvodu tak deník nepřinášel pouze výčet informací o událostech, ale snažil se vývoj a případné další možné kroky vysvětlit a popsat důvody a i z toho možné plynoucí důsledky. Největší vliv na další vývoj pramenil především ze zasedání jednotlivých vlád či parlamentů. Proto redaktoři pravidelně přinášeli aktuální zprávy o politickém vývoji založeném na zasedáních. K tomu měli dobré dispozice, protože redaktoři jako Welcker či Rotteck byli členy druhé komory bádenského parlamentu.

Spolupráce politicky aktivních jedinců s lidem byla předpokladem dobře fungující konstituce, neboť jak redaktoři tvrdili, „občané konstitučního Německa jsou probuzeni ke svobodě.“²⁹⁴ Proto lze najít příspěvky, v nichž redaktoři oslavovali každé místo s dobře se rozvíjejícím konstitučním životem. V deníku připomínali, že „konstituce dala občanům možnost o některých věcech dále přemýšlet.“²⁹⁵ Lid měl mít dle jejich přesvědčení, které v deníku prezentovali, právo účastnit se zasedání vlád a naslouchat. Aby mu však účast byla přínosem, bylo třeba, aby politické dění chápal a orientoval se v něm. Tím se opět potvrzovala důležitost vzdělanosti. Redaktoři v jednom textu dokonce tvrdili, že debata o možnosti připustit posluchače ke stavovskému projednávání byla stěžejní v otázce státu a jeho životní síly.²⁹⁶

Vzdělanost lidu společně se splněným předpokladem svobody umožňovala také

²⁹² O smýšlení a snaze deníku *Der Freisinnige*. *Der Freisinnige*. Číslo 1, 1.3.1832, strana 1 (1)

²⁹³ Pár slov o bádenském tiskovém zákoně. *Der Freisinnige*. Číslo 6, 6.3.1832, strana 1 (21)

²⁹⁴ Lidová nálada na jihu Německa. *Der Freisinnige*. Číslo 3, 3.3.1832, strana 1 (9)

²⁹⁵ Pokroky konstitučního života v Altenburgu. *Der Freisinnige*. Číslo 121, 1.7.1832, strana 1 (481)

²⁹⁶ Německo: Hannover (12.6). *Der Freisinnige*. Číslo 108, 18.6.1832, strana 2 (436)

naplnit další důležitý liberální prvek, a to veřejné mínění²⁹⁷: „Pokud se podíváme na stav veřejného mínění dříve a nyní, je patrná změna. Díky nabrání jiného kurzu v zemské vládě se podařilo znovu získat dřívější důvěru,²⁹⁸ tvrdili ve svém deníku krátce po jeho vzniku. Občan měl mít v první řadě víru ve svou vládu. Dále měl mít dle liberálního přesvědčení šanci vyjádřit se a jeho názory měly mít také jistý vliv: „Veřejného mínění si má nyní vláda všimnout a nemá být již více opomenuto. Vláda není taková jako dřív.“²⁹⁹ Pro liberální iniciátory to byla velice důležitá skutečnost, což se projevilo v mnoha textech. V nich vyzdvihovali přednosti konstituce a připomínali možnosti lidu, který nemusel čekat na příkazy z vrchu, a to bez jakéhokoliv vysvětlení: „Ta nejkrásnější část Německa je probuzena k občanské svobodě. Konstituční západ Německa není již více nazýván poddaným.“³⁰⁰ Právě proti vládním praktikám v jiných zemích se redaktoři také vymezovali.

Redaktoři se dostávali především do přímého konfliktu s Pruskem. Absolutismus byl přímým opakem konstitučního upřádání. Proto redaktoři nesouhlasili s tímto politickým systémem. Svě čtenáře upozorňovali, že v absolutistických zemích nebyly občanské hlasy žádány a občané k vyjádření svého mínění nebyli vyzýváni: „Jak hodně záleží na tom, zda jsou záležitosti veřejně projednány, a jak je jednoduché je s nikým neprojednat, vést řeč o různých mýlkách a prosadit něco bez slova opozice.“³⁰¹ Toto téma bylo v deníku často prezentované. Někdy dokonce v odlehčené formě pomocí anekdoty, která byla v následujícím případě namířena proti Rakousku, které mělo působit jako zahleděné do sebe a neuznávající jinou formu vlády než vlastní: „Čemu se smějete, říká? On chce popsat důvod smíchu. ‚Držet pusy...!‘ mu bylo řečeno. A tak zjistil, že lidé u Rýna mají svá vlastní ústa.“³⁰²

Vzdělávací články však neměly přinést čtenářům pouze politickou osvětu. Redaktorům šlo o všeobecný přehled. Mezi takové články sloužící ke vzdělávání obyvatel patřily například úvodní texty „Stav soudnictví v Bádensku“³⁰³ či „Stav německých

²⁹⁷ Veřejné mínění se označuje jako souhrn názorů a hodnocení, která jsou prezentována na veřejnosti. Členi veřejnosti se na něm shodli pomocí diskuze a jedná se o názoru na určité veřejné téma. Tento názor dosažený shodou se může tak někdy lišit od osobních názorů. REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7. Str. 144-145

²⁹⁸ Veřejné mínění v Bádensku. *Der Freisinnige*. Číslo 5, 5.3.1832, strana 2 (18)

²⁹⁹ Tamtéž.

³⁰⁰ Lidová nálada na jihu Německa. *Der Freisinnige*. Číslo 3, 3.3.1832, strana 1 (9)

³⁰¹ Německo: Z bádenské horní části země. *Der Freisinnige*. Číslo 135, 15.7.1832, strana 2 (544)

³⁰² Z Rakouska: deníkové zápisky. *Der Freisinnige*. Číslo 101, 11.6.1832, strana 2 (408)

³⁰³ Stav soudnictví v Bádensku. *Der Freisinnige*. Číslo 13, 13.3.1832, strana 1 (55)

statkářů³⁰⁴, které měly čtenářům přinést základní fakta a důležitá čísla. Mnohokrát se redaktoři vraceli svým popisem také do historie, kde se snažili najít důvody vedoucí k aktuálnímu dění. Příkladem je článek o šlechticích a vývoji tohoto stavu v Německu, který shrnují slovy: „Pravda, hluboká pravda platící pro šlechtu na všechny časy, je shrnuta v tomto příspěvku.“³⁰⁵

Protože byl bádenský tiskový zákon trnem v oku³⁰⁶ nejen v zahraničí, ale také v samotném Bádensku, byly proti zákonu pravidelně vedeny snahy o restrikce. Redaktoři si však byli vědomi toho, že jednájí tak, jak jim práva v Bádensku dovolují. Tato jistota vyplývala z textů, ve kterých zřetelně formulovali, proč byly jejich činy v souladu se zákony. Snažili se zhostit nelehkého úkolu a vysvětlit občanům jejich práva a možnosti svobody. Opakovaně vyvraceli protichůdné názory okolních zemí a ujišťovali občany, že na tato práva, včetně svobody tisku díky tiskovému zákonu mají nárok. Společně s popisem tiskového zákona a toho, co jim umožňoval, se snažili poukázat i na to, že většina kroků, mířících proti některým novinám, byla protizákonná: „Jedná se o suverénní stát a jeho přirozená práva.“³⁰⁷ Dále upozorňovali na úlohu Spolkových akt, s nimiž nebyl dle jejich slov bádenský tiskový zákon v rozporu. Zmiňovali: „Smysl Spolkových akt je v dodržování nezávislosti jednotlivých spolkových států, ne zásah do nich a tím jejich vnitřní správy.“³⁰⁸ Někdy se redaktoři zapojovali do textu přímo otázkou, jejíž odpověď následně rozvedli. Příkladem může být tato řečnická otázka: „Jak by měl vypadat obecně a všude platný tiskový zákon?“³⁰⁹ Vedle plynulosti a přehlednosti textu navíc nemuseli v tomto všeobecném dotazu označit aktéra a iniciátora, kvůli kterému se k této otázce dostali. Německý spolek však z textu vyplýval poměrně jednoznačně. Místo pouhého obviňování a hanobení spolkových procesů však čtenář dostal vysvětlení, v čem konkrétně spolek chyboval: „Takový zákon musí být opravdu organickým zákonem, ne jako do této doby, ve formě pro účely spolku...“³¹⁰. Zároveň nechávali čtenářům otevřený konec, který měl sloužit k tomu, aby k závěru dospěli sami. Čtenář byl však pečlivě veden směrem, kterým se měl ubírat,

³⁰⁴ Stav německých statkářů. *Der Freisinnige*. Číslo 7, 7.3.1832, strana 1 (27)

³⁰⁵ O narození a rozvoji šlechtického stavu mezi německými národy. *Der Freisinnige*. Číslo 15, 15.3.1832, strana 1 (63)

³⁰⁶ Na danou dobu se jednalo o silně liberální zákon, který odporoval striktním nařízením okolních zemí. Někteří se báli možné revoluce a snažili se liberální hnutí a jeho činy zastavit.

³⁰⁷ O dalším životu tiskového zákona a německého spolku. *Der Freisinnige*. Číslo 31, 31.3.1832, strana 1 (127)

³⁰⁸ Německo: Mannheim. Komentář redakce. *Der Freisinnige*. Číslo 83, 23.5.1832, strana 3 (337)

³⁰⁹ Německo: Freiburg. Komentář redakce. *Der Freisinnige*. Číslo 5, 5.3.1832, strana 3 (19)

³¹⁰ Tamtéž.

a závěr mu pak z textu vcelku jednoduše vyplynul. Jednou z řečnických otázek, na kterou čtenář nedostal odpověď, byla: „Jak by ale mohla vláda nějakého konstitučního státu schválit zákon o omezení svobody tisku skrze nějaký typ cenzury?“³¹¹ Uvedena byla v závěru článku, kdy již čtenář dostal poměrně mnoho informací, a mohl si tak jednoduše odpovědět. A to přesně bylo záměrem redaktorů, když toužili podílet se na vzdělávání čtenářů svého deníku.

3.3.3 Svoboda: podpora hlavního liberálního požadavku

Redaktoři deníku díky prosazenému tiskovému zákonu plně využívali možnosti na stránkách analyzovaného deníku volně šířit své názory a myšlenky i necenzurované zprávy z oblasti politiky. Tyto možnosti se výrazně projevíly v jednotlivých textech. Zároveň bylo snahou redaktorů poukázat na to, že svoboda tisku není pozitivem pouze pro novináře či politicky angažované lidi, ale pro celý národ a na poli tiskovin především pak pro čtenáře. Ti se mohli dočíst pravdivé a nezkreslené informace.³¹² Redaktoři to uvítali slovy: „První hodiny měsíce března [1832] přinesly svobodu občanům v podobě tiskového zákona. Lidé na ulicích dlouho do nocí slavili.“³¹³

Pro liberální vyznavače byla propagace vlastních myšlenek primární snahou, stejně jako šíření celé pravdy bez nutných úprav, myšleno úprav provedených cenzury. Redaktoři v ostatních zemích museli kvůli cenzuře upravovat původní pravdu do takové podoby, která byla v daných částech Německa hodná publikace. V Bádensku tomu bylo jinak. To ostatně prohlásili redaktoři v prvním čísle těchto novin, kde si dali za cíl šířit celou a ničím nenarušenou pravdu. V jednom z textů bylo explicitně zmíněno, že „nebudou oponovány vládou, jmenovitě to nesmí činit kníže Evropy“.³¹⁴ Redaktoři toužili po svobodě tisku umožňující jim naplňovat své povolání sloužit pro lid. To by nemohli splnit, pokud by museli stejně jako v jiných částech Německa čelit cenzuře, a dočkali by se přinejmenším vymazání určité části textu.

³¹¹ Německo. Freiburg. Komentář redakce. *Der Freisinnige*. Číslo 5, 5.3.1832, strana 3 (19)

³¹² O smýšlení a snaze deníku *Der Freisinnige*. *Der Freisinnige*. Číslo 1, 1.3.1832, strana 1 (1)

³¹³ Německo: Freiburg. *Der Freisinnige*. Číslo 2, 2.3.1832, strana 3 (7)

³¹⁴ O smýšlení a snaze deníku *Der Freisinnige*. *Der Freisinnige*. Číslo 1, 1.3.1832, strana 1 (1)

Svoboda tisku tedy redaktorům umožňovala činit to, co jinde nebylo umožněno. To bylo v jednotlivých politických člancích při analýze patrné, protože redaktorům nechyběla otevřenost. Také se hojně objevovaly externí příspěvky autorů z jiných částí Německa, v nichž novináři museli počítat s cenzurou. To samozřejmě značně omezovalo jejich možnosti, o čem a v jakém duchu psát. V redakci deníku *Der Freisinnige* tak mohli pomoci novinářům z jiných částí Německého spolku či Evropy, když otiskli jejich dopis, článek či jinou formu textu. Velký prostor byl takto ponechán například Polsku. Redakce umožňovala Polákům zveřejnit ve svém listu články i dopisy, a tím více prezentovat dění na jejich území. Častým korespondentem byl redakci známý spolupracovník c...g..., o kterém redaktoři tvrdili, že je to sice „nějaký Polák“, ale důvěryhodný zdroj.³¹⁵ Nebyli to však pouze Poláci, kteří se k polské otázce chtěli vyjádřit, a práva v jejich zemi jim to nedovolovala. Příkladem byl dopis zasláný z Drážďan, který referoval o polské věci a přinášel „Pár pohledů na Polsko“. ³¹⁶ V tomto případě redaktoři respektovali zasláný obsah, a když ho uveřejnili, byl kompletní a v původním stavu, jak o tom sami své čtenáře informovali. Soudě dle častých externích příspěvků včetně dopisů se o této možnosti otištění v rámci Německého spolku vědělo a zájemci ji využívali. Důkazem může být redaktorská zmínka po slavnosti ve Wilhelmsbadu³¹⁷: „Získali jsme mnoho popisů událostí i zpráv. Ale bohužel nemůžeme do tohoto listu otisknout všechny, takže jsme zde vybrali jen ty nejdůležitější, především samotné projevy.“³¹⁸

Již bylo naznačeno, že svoboda tisku umožňovala odhalit nepřesné informace. Někdy na ně však sami obyvatelé jiných států upozornili. Tyto zmínky bylo také možné najít v deníku. Například Dr. Spazier³¹⁹ zmínil matoucí informace o dění v Prusku a Rusku, když se v pruských státních novinách objevil článek z Elbingu, který opět popíral, že by polští vojáci byli k navrácení do Polska nuceni.³²⁰ Stejně tak redakce otiskla

³¹⁵ Pohled na aktuální světovou situaci. *Der Freisinnige*. Číslo 2, 2.3.1832, strana 1 (5)

³¹⁶ Pohledy na vojenské cesty z Polska do vnitrozemí Ruska až na Sibiř. *Der Freisinnige*. Číslo 41, 10.4.1832, strana 1 (167)

³¹⁷ Slavnost ve Wilhelmsbadu (Hanau) byla další z několika reakcí a navazující akcí na Hambašskou slavnost. Uskutečnila se 22. června 1832 a akce se účastnilo i hodně frankfurtských obyvatelů. GERBER, Stefan, et al. *Zwischen Stadt, Staat und Nation*. 2014. ISBN 978-3-525-30169-2 Str. 366

³¹⁸ Německo: Frankfurt (24.6.). *Der Freisinnige*. Číslo 120, 30.6.1832, strana 2 (484)

³¹⁹ Richard Otto Spazier (1803-1854), spisovatel a historik. V letech 1830 a 1831 vydával v Norimberku titul *Nürnberger Blätter für öffentliches Leben, Litteratur und Kunst* (literar. Ztschr. aus u. für Süddeutschland). Roku 1831 odešel z Bavorska a přesídlil do Lipska, kde stejně jako v Norimberku prosazoval otázku Polska. BRANDES, Friedrich, "Spazier, Richard Otto" [online] In: *Allgemeine Deutsche Biographie* 35 (1893), Str. 75-76. [cit. 20.4.2019] Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd117481726.html#adbcontent>

³²⁰ Odpověď na jeden pruský a ruský článek. Od Dr. Spazierera. *Der Freisinnige*. Číslo 89, 29.5.1832, strana 1 (359)

prohlášení, ve kterém se chtěl jednotlivec ohradit proti nějakému nařčení. W. Cornelius³²¹ komentoval zprávu uveřejněnou v jiném periodiku: *Schwäbische Merkur* a *Frankfurter Journal* i další obdržely zprávu, že jsem dostal v Karlsruhe rozkaz město opustit. To ale není pravda a nikdy bych nenechal policejní úřad takto se mnou jednat.“³²²

Dále měli redaktori možnost díky této svobodě přinést více pohledů na jednu akci, nikoli pouze jeden preferovaný a státem schválený. Pozorovatelné to bylo například v analyzovaných textech o Hambašské slavnosti konané 27. května 1832. Liberální akce tak proti sobě opět postavila dva tábory: liberální a absolutistický. To se projevovalo v reakcích z různých částí spolku. Díky své velikosti byla událost hromadně diskutována. V těchto výkladech, které redaktori otiskli, bylo zřejmé, zda se v nich projevovat spolkový či svobodný názor. Zatímco z Hanoverska zaznívalo „dvojitě zlo“³²³, v samotném Neustadtu u Hambachu tvrdili, že „konečně svítá na lepší budoucnost.“³²⁴ Podobný dvojí výklad se objevoval i s nabytou svobodou tisku v Bádensku. Tam se svoboda tisku oslavovala, ale u Severního moře³²⁵ měli na situaci jiný názor. Dle textu místního deníku se tam šířila „fáma o vzniku tiskového zákona, díky shodě se zemskou vládou“³²⁶. Svoboda a tiskový zákon tam byly brány negativně a vnímány jako zásah proti Německému spolku. Veřejně prezentovaný názor vlády a snad i její přesvědčení bylo, že Německá spolek „přece má své zákony“.³²⁷ Redaktori otiskli oba pohledy na situaci a dále čtenářům svého deníku vysvětlovali, že nemůže být všechno jednání zastřešováno Německým spolkem, a i proto vznikaly zemské sněmy.

V samotném deníku *Der Freisinnige* se mohl člověk také dozvědět, jak působil tento deník na ostatní země. Redaktori se nebáli se otisknout kritiku hodnotící jejich počínání, čímž se zasloužili o zisk cenných informací nejen pro čtenáře své doby. Svě občany považovali za svobodné a znalé svých práv, a očekávali, že se jich nebudou chtít vzdát,

³²¹ Wilhelm Cornelius žil v Berlíně, byl redaktorem, překladatelem, po Hambašské slavnosti byl ve vězení. Později se přesunul do Anglie. CORNELIUS, Wilhelm, Indexeintrag. [online]. In: Deutsche Biographie. [cit. 29.4.2019] Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd130378534.html>

³²² Oznámení. *Der Freisinnige*. Číslo 105, 15.6.1832, strana 4 (426)

³²³ Německo: Z Hanoverska. *Der Freisinnige*. Číslo 93, 2.6.1832, strana 3 (377)

³²⁴ Německo: Neustadt (29.5.). *Der Freisinnige*. Číslo 93, 2.6.1832, strana 2 (376)

³²⁵ V Hanoversku v této době ještě nebyla zemská ústava, ta byla schválena až v roce 1833. Politická situace však byla vážná od roku 1831. JANOUŠEK, Martin. *Německý ústavní vývoj v 19. století*. Diplomová práce. Právnická fakulta UK, Praha. 2017. Str. 38

³²⁶ Úvahy o bádenském zákoně pro tiskovou policii. Reakce na Ausburger Allgemeine Zeitung. *Der Freisinnige*. Číslo 35, 4.4.1832, strana 1 (143)

³²⁷ Tamtéž.

a neuvěří tak neoprávněnému hanobení.³²⁸ Představitelé spolku se snažili šířit například informaci, že se jednalo o „nepozorované prosazení zákona“.³²⁹ V jejich výkladu bylo jednáno za jejich zády a Bádensko nemá právo na takový zákon. Boj za pravdu pro liberální vyznavače a v tomto případě i redaktory nebyl nikdy marný. Byli si plně vědomi svého jednání a ani na chvíli neztratili přesvědčení, že dělají dobrou věc pro lid. Proto v žádném čísle, ani v tom posledním, nešlo najít stopy po omluvě nebo přiznání jakéhokoli selhání. Oni dle svého přesvědčení, které bylo patrné z textů, nesehali. Za vše mohla bádenská vláda, která boj vzdala. Rotteck a ostatní byli odhodláni bojovat za práva, a to nejen svá, ale celého lidu. Vyjadřovali to svými texty: „Čím více překážek se proti nám postaví, s o to větší rozhodností a energií budeme nadále trvat na tiskovém zákonu!“³³⁰

³²⁸ Lidová nálada na jihu Německa. *Der Freisinnige*. Číslo 3, 3.3.1832, strana 1 (9)

³²⁹ Úvahy o bádenském zákoně pro tiskovou policii. Reakce na Ausburger Allgemeine Zeitung. *Der Freisinnige*. Číslo 35, 4.4.1832, strana 1 (143)

³³⁰ Opakované zabavení des Freisinnigen. *Der Freisinnige*. Číslo 22, 22.3.1832, strana 1 (91)

Závěr

Tato diplomová práce si kladla za cíl zaměřit se na specifický a zároveň velice významný případ jedné ze zemí tehdejšího Německého spolku. Dění v Bádenském velkovévodství (dále Bádensku) ve 30. letech 19. století na poli liberalismu a žurnalistiky bylo velice významné, mělo navíc i svůj přesah do dalších let. Liberální iniciátoři zajistili na tehdejší dobu nebývale svobodomyšlné poměry. Bádensko si totiž prosadilo svůj tiskový zákon, který byl pro novináře velice přívětivý, jelikož rušil předběžnou cenzuru. To mělo za následek prudký nárůst opozičních titulů, jejichž primárním zájmem byly politické události. Tyto kroky poutaly pozornost předních představitelů Německého spolku, a dostaly se tak do středu zájmu celé německojazyčné oblasti. Díky tomuto všeobecnému zájmu bylo možné sledovat nejen vybranou zemi, ale také chování okolních států vůči ní. Tento zájem zároveň potvrdil význam liberálního úspěchu a jeho možnou sílu, které se představitelé Německého spolku, v čele s Pruskem a Rakouskem, obávali. Současně tak bylo možné pozorovat, jak ostatní státy na tuto situaci reagovaly, a jak se snažily liberální a svobodné myšlenky v Bádensku zastavit. Předložená diplomová práce tak pomocí metody případové studie přinesla ucelený pohled na tento speciální případ, a to jak z teoretického, tak především z praktického hlediska.

Případová studie zabývající se Bádenskem přinesla relevantní informace ve třech nosných kapitolách. V nich byl představen jak výchozí stav poznání, tak především nová zjištění. Pro českého čtenáře se však zdálo být nové vše, neboť česká literatura k tomuto konkrétnímu případu neexistuje. Cílem jednotlivých kapitol bylo provést čtenáře tímto speciálním případem, a to od obecné roviny poznání až po konkrétní příklady snah liberálních představitelů v jednom výrazném opozičním titulu dané doby. Deník *Der Freisinnige* s podtitulem *Freiburský politický list* se tehdy těšil významnému postavení a jeho vliv překračoval hranice Bádenska. Existence tohoto deníku zároveň přinesla na případ zcela jiný pohled a umožnila teoretickou rovinu rozšířit o její praktickou stránku.

Hlavní opěrné body případové studie byly položeny na heslech liberalismus a svoboda tisku. Právě svobodná média byla jedním z hlavních požadavků tehdejšího liberálního smýšlení. Dle předního představitele liberalismu Karla von Rottecka nemohla být svoboda občana naplněna, aniž by se mohl těšit ze svobody tisku. Právě na tohoto významného liberála byl v překládané práci kladen velký důraz, a to především na jeho

praktické snahy a možnosti realizovat svá přesvědčení na stránkách novin. Přestože se jedná v této oblasti bádání o známou osobnost, jeho redaktorské působení zůstalo u většiny dříve publikovaných děl zcela bez povšimnutí. Dle jeho slov však právě média hrají na cestě k občanské společnosti důležitou roli. Práce novináře mu tak dle vlastních slov pomáhala naplnit jeho přesvědčení a prosazovat veřejně jeho záměry. Právě díky Rotteckovi a Welckerovi byl deník významný. Vzhledem k jejich redakčnímu působení vynikal nad ostatními dobovými tituly. Na stránkách tohoto deníku nalezneme svědectví tehdejších snah o udržení svobody tisku, prosazování liberálních přesvědčení i komentování dobového dění v rámci celého Německého spolku. Čtenář tohoto deníku si i v dnešní době může představit, jaké zprávy byly pro liberální novináře důležité a jak viděli okolní dění. Praktickému prosazování liberálních přesvědčení na stránkách tohoto deníku a komentování okolního dění byla věnována celá kapitola zabývající se analýzou listu.

Pro správné pochopení analýzy však bylo nezbytné nejprve řádně uchopit a popsat situaci v Bádensku, a to z hlediska liberálního smýšlení a tiskových opatření. Přestože patřila svobodná média k jednomu z hlavních liberálních požadavků, jejich prosazení v rámci zemí Německého spolku nebylo vůbec snadné. Striktní všeobecně platné opatření skrze Karlovarská usnesení neposkytovalo mnoho možností pro vydávání novin. I přes různé snahy byly prosazovány vždy jedny státní noviny, které byly vládou kontrolovány. Pravomoci novináře tak byly velmi omezené, publikovat své myšlenky nebo pojednávat o politickém dění z jiného než státem uznaného pohledu bylo zakázáno.

I za této nepříznivé situace však některé jihoněmecké státy dokázaly navázat na atmosféru červencové revoluce. Díky tomuto impulsu a následné dobré spolupráci se zemskou vládou se podařil liberálním iniciátorům v Bádensku nebývalý počín. Započal novým složením druhé komory parlamentu zemské vlády v roce 1831, kam se dostali liberálně smýšlející politici. Ti se aktivně snažili o zlepšení životních podmínek v zemi a prosazování občanských práv. Jejich představy byly jasně formulovány a jeden z jejich hlavních úspěchů vedl k prosazení tiskového zákona, který upravoval cenzurní nařízení ve prospěch novinářů. Zrušená předběžná cenzura jim umožnila zcela nový publikační rozsah a přinesla nové možnosti. Jednalo se o zásadní moment na poli tiskovin. Přední liberální iniciátoři navíc hráli v tomto sledovaném dění v Bádensku výjimečnou roli. Ve vybraném případě se totiž spojily politické a redaktorské role do jedné. Toto spojení ztělesňoval právě Karl von Rotteck, stejně jako Carl Theodor Welcker. Oba se po prosazení

tiskového zákona aktivně podíleli na obsahu liberálního opozičního deníku *Der Freisinnige*, který jim umožňoval dále šířit své názory a svá přesvědčení.

Spojení těchto dvou rolí umožnilo nahlížet na tento specifický případ nejen z teoretické, ale také z praktické roviny. Pro Karla von Rottecka byla svoboda tisku nezbytným požadavkem na cestě ke svobodě jako takové. Společně s Welckerem využívali v praktické rovině nabyté svobody tisku a šířili mezi lid svobodomyšlné myšlenky. Jejich místem vlivu se stal opoziční deník *Der Freisinnige*, který byl dle svého základního popisu typickým deníkem této doby. Jak již bylo naznačeno, nad ostatními však posléze vynikal. Redakční schopnosti a především známá jména zajistila deníku renomé i za hranicemi Bádenska. Podrobnější popis titulu předcházela v této práci samotná analýza. Tato část se snažila přinést nejen podrobný popis deníku *Der Freisinnige*, pracovala však i s otázkou, jak velkou roli hrála možnost publikace v necenzurovaných novinách pro přední liberální iniciátory. Publikace jejich názorů jim umožňovala podílet se zároveň na formování veřejného mínění a intenzivně prosazovat liberální myšlenky a zásady.

S důrazem na výjimečné redakční složení se analýza zaměřila na propagování liberálních myšlenek a sledovala naplňování jednotlivých liberálních požadavků. Ukázala, že sledovaný deník přinášel čtenářům necenzurované informace o domácím i zahraničním dění a snažil se plnit svoje poselství sloužit lidu. Redaktoři svými články dávali najevo, že si jsou vědomi své výjimečné situace a možnosti šířit celou a neupravenou pravdu. Neustále formulovali pochvalné řeči na stav bádenské společnosti a nabytou svobodu, která podle nich byla přirozeným občanským právem. Snažili se o propagaci pozitiv současného stavu s poukázáním na to, že se Bádensko a jeho lid probudil. Svými články se zároveň snažili čtenáře vzdělávat.

Ani popisovaná situace ovšem nebyla z hlediska tiskové svobody ideální. Přestože v Bádensku platil tiskový zákon, který rušil předběžnou cenzuru a tím znemožnil zabavení některých čísel před jejich vydáním, potýkali se redaktoři po celou dobu existence deníku se snahami zakázat či co nejvíce znepříjemnit jejich redakční činnost. Snahy o restrikce pocházely jak ze samotného Bádenska, tak především od čelních představitelů Německého spolku. Jak malé pravomoci tehdy představitelé Německého spolku měli, dokud nepřinutili kapitulovat samotnou bádenskou vládu, se prokázalo právě při analýze. Deník sloužil redaktorům pro veřejné publikování zpráv, a tak se netajil ani snahami svých protivníků. Čtenáři se tehdy mohli dozvědět, že jedině možné kroky pruské vlády byly

zakázat distribuci tohoto deníku na jejich území za hranicemi Bádenska. Prusku a Rakousku v čele s knížetem Metternichem se nakonec skutečně podařilo znemožnit vydávat tento list, avšak až po bádenské kapitulaci a zrušení bádenského tiskového zákona.

Činy Karla von Rottecka a Carla Theodora Welckera však nezůstal bez odezvy. Návaznost na bádenské dění třicátých let se projevila již ve stejné polovině 19. století, a to v revolučních letech 1848/1849. Do dnešní doby může být deník nejen přínosným svědectvím své doby, ale také sloužit k zamyšlení, jak velký vliv může názorový deník mít. Především pokud se v jedné osobě propojí role politická a redaktorská či vydavatelská.

Summary

This master thesis focuses on a unique and significant history of one member of the former German Confederation. This case study examines extraordinary events that transpired in the Grand Duchy of Baden in 1831/1832. Furthermore, events directly influencing the revolutionary year 1848 are outlined as well as the conduct of front liberals in newspapers. Even though uncensored media were one of the leading liberal requirements, their establishment in German Confederation was far from easy. However, liberal initiators who succeeded in taking a seat in the second chamber of the parliament were able to change this state of affairs. Spearheaded by Karl von Rotteck, they managed to push through newspaper legislation, which preliminarily canceled censorship and brought upon an outlandishly open-minded time. This resulted in a steep rise of opposition journals, primarily focusing on political events. Liberals took advantage of the situation to spread their ideas. Space to publish them was provided by the opposition journal *Der Freisinnige*, which bested others by its editors, composed mainly of prominent liberals such as Karl von Rotteck or Carl Theodor Welcker. The practical part of this thesis analyses their publishing activities and greatly benefits from them. The synergy of journalism and politics proved to be fruitful in case of this journal, and as a consequence, its influence grew, all the while spreading liberal demands. Therefore, this journal can be viewed as a liberal authority. Editors attempted to propagate a positive image of freedom of the press through bringing truthful and undistorted information to the people of the Grand Duchy of Baden. The analytical part of this thesis examines the spreading of liberal ideas and fulfilling liberals demands with special focus on extraordinary make-up of editor lineup. The option to publish their ideas enabled them to push the liberal agenda and to shape public opinion. *Der Freisinnige* reflected the period in which it operated, channeling the important liberal messages as well as a resentful attitude of the German Confederation toward it and their efforts to ban it. Even nowadays, we can ponder what power, such a journal holds.

Použitá literatura

PRAMENY

Badische Gesetz- und Verordnungsblätter - Regierungsblatt. [online] Badische Gesetz- und Verordnungsblätter – digitalisiert. Jahr 1810. [cit. 21.10.2018] Dostupné z: <https://digital.blb-karlsruhe.de/blbihd/periodical/pageview/744024>

Blätter für literarische Unterhaltung, Band 1, F. A. Brockhaus, 1832. Princntonská univerzita, 2008. Literarische Anzeiger. Jahr 1832, Nummer 15.

Deutsche Bundesakte vom 8. Juni 1815 [online]. © 2000-2004 documentArchiv.de. Letzte Änderung: 03.01.2004. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: <http://www.documentArchiv.de/nzjh/dtba.html>

Entwurf des Pressegesetzes. Sitzung von 21. Oktober 1831. [online] Badischer Landtag, 2.Kammer-digitalisiert. Jahr 1831. Beilagen: Band 5, Eilftes Beilagenheft. Beilage zur 199. Str. 232-237 [cit. 19.12.2018] Dostupné z: <https://digital.blb-karlsruhe.de/blbihd/periodical/pageview/709017>

GÖRRES, Joseph von. *Rheinischer Merkur*. [online] Nummer 1, Sonntag, den 23.1.1814, Str. 1. Koblenz: Heriot 1814-1816. ZDB 2581022-4. [cit. 04.11.2018] Dostupné z: <https://digital.blb-karlsruhe.de/blbihd/periodical/pageview/744024>

Großherzogliches Badisches Staats- und Regierungsblatt. [online] Carlsruhe. Badische Gesetz- und Verordnungsblätter – digitalisiert. Jahr 1832. Badisches Landesbibliothek Karlsruhe. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: <https://digital.blb-karlsruhe.de/blbihd/periodical/pageview/749302>

GUTZKOW, Karl Ferdinand (*2 Briefe; Originale*; s. Treskow 2, Freiburger Archiv: K 1/25, Nachlaß Karl von Rotteck (1775 - 1840), StadtAF, C3/144/7.

Freiburger Zeitung [online] Nr. 33, 2.2.1882, Str. 3. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: <https://fz.ub.uni-freiburg.de/show/fz.cgi?cmd=showpic&ausgabe=03&day=02&year=1832&month=02&pr object=3&anzahl=4>

Der Freisinnige: Freiburger politische Blätter. Freiburg 1832. [online] Freiburg, Br.: Universitätsbibliothek, 2007 Freiburger historische Bestände - digital: Freiburg und der Oberrhein 1770 – 1870. [cit. 14.1.2019] Dostupné z: <http://dl.ub.uni-freiburg.de/diglit/freisinnige1835>

Öffentliche Sitzung. [online] Badischer Landtag. 2. Kammer – digitalisiert. Jahr 1831, Protokolle: Band 4, Zwölftes Heft, 49. Sitzung. Str. 248. [cit. 17.12.2018] Dostupné z: <https://digital.blb-karlsruhe.de/blbihd/periodical/pageview/1727950>

Protokolle der Deutschen Bundesversammlung. [online] Band 8. Jahr 1819. Frankfurt am Main. Bayrische Staatsbibliothek digital. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: www.mdz-nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bvb:12-bsb10516645-6

Protokolle der Deutschen Bundesversammlung. [online] Jahr 1832. Frankfurt am Main. Bayrische Staatsbibliothek [cit. 21.2.2019] Dostupné z: <http://opacplus.bsb-muenchen.de/title/11131900/ft/bsb10492479?page=686>

SIEMANN, Wolfram. *Deutsche Tribüne(1831-1832): Deutsche Tribüne*. 1. November 1831 (Nr. 122) - 21 März 1832 (Nr. 71), Bände 1–2. Michiganská univerzita: Saur 2004.

Schlussrechnung, 1832/33", Freiburger Archiv: StadtAF, C1 Bücher 2 A 1832/33,

Verfassungsurkunde für das Großherzogtum Baden vom 22. August 1818. [online]. © 2000-2004 documentArchiv.de. Letzte Änderung: 03.01.2004. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: <http://www.documentArchiv.de/nzjh/verfbaden.html>
Der Volkstribun: 1832, ¼. Samstag, den 25. Februar 1832. Thein, 1832.

WIRTH, Johann Georg August. *Deutsche Tribüne: zur Wiedergeburt des Vaterlandes*. [online] Bayrische Staatsbibliothek, LZA. München, 2008. Nummer 44, 18.2.1832, Beilage, Str.6. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: <https://digipress.digitale-sammlungen.de/calendar/1832/2/18/newspaper/bsbmult00000548>

Zu den Briefen an Rotteck besonders: Rüdiger von Treskow, Erlauchter Vertheidiger der Menschenrechte! Die Korrespondenz Karl von Rottecks. Bd. 2: Briefregesten, Freiburg/Würzburg 1992. StadtAF, K1/25 Nr. 614

LITERATURA

KNIHY:

BUDÍN, Stanislav. *Sedmá velmoc*. Praha: Československý spisovatel, 1966.

DEUCHERT, Norbert. *Vom Hambacher Fest zur badischen Revolution: politische Presse und Anfänge deutscher Demokratie 1832-1848/49*. Stuttgart: K. Theiss, c1983. ISBN 3806203369.

DUSSEL, Konrad. *Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert*. Münster: Lit, c2004. ISBN 3825868117.

FLATHE, Heinrich Theodor. *Das Zeitalter der Restauration und Revolution, 1815-1851*. Salzwasser-Verlag GmbH. 1883. ISBN: 978-3846036297.

FOERSTER, Cornelia. *Der Preß- und Vaterlandsverein von 1832/33. Sozialstruktur und Organisationsformen der bürgerlichen Bewegung in der Zeit des Hambacher Festes*. Dissertation an der Universität Trier. Trier: Verlag Trierer Historische Forschungen. 1981, ISBN 3-923087-02-0.

GEHLER, Michael, BRANDT, Harm-Hinrich, SCHMIDT, Rainer F. (ed.). *Ungleiche Partner?: Österreich und Deutschland in ihrer gegenseitigen Wahrnehmung: historische Analysen und Vergleiche aus dem 19. und 20. Jahrhundert*. Franz Steiner Verlag, 1996. ISBN 3706548496.

JANOUSEK, Martin. *Německý ústavní vývoj v 19. století*. Diplomová práce. Právnická fakulta UK, Praha. 2017.

KARPEN, Ulrich. *Die geschichtliche Entwicklung des liberalen Rechtsstaates: vom Vormärz bis zum Grundgesetz*. Mainz: v. Hase & Koehler, c1985. Studien zur politischen Bildung, Bd. 10. ISBN 3775810927

KÖPPLOVÁ, Barbara. *Úvod k dějinám světové žurnalistiky do roku 1815*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982

KÖPPLOVÁ, Barbara a KÖPPL Ladislav. *Dějiny světové žurnalistiky: Díl první: Celý svět je v novinách*. Praha: Novinář, 1989.

LANGEWIESCHE, Dieter. *Liberalismus in Deutschland*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1988. ISBN 3518112864

MÜLLER, Jürgen. *Der Deutsche Bund, 1815-1866. Enzyklopädie deutscher Geschichte*. Oldenburg: Oldenbourg Verlag. 2006.

OBERMANN, Karl. *Deutschland von 1815 bis 1849: (von der Gründung des Deutschen Bundes bis zur bürgerlich-demokratischen Revolution)*. 2., unveränderte Aufl. Berlin: VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1963. Lehrbuch der deutschen Geschichte, 6. ISSN deutschland1815-1849.

OBERMANN, Karl. *Einheit und Freiheit: die deutsche Geschichte von 1815 bis 1849 in zeitgenössischen Dokumenten*. Berlin: Dietz, 1950.

REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004.

REQUATE, Jörg. *Journalismus als Beruf: Entstehung und Entwicklung des Journalistenberufs im 19. Jahrhundert : Deutschland im internationalen Vergleich*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, c1995. ISBN 3525357729.

REINALTER, Helmut. *Die Anfänge des Liberalismus und der Demokratie in Deutschland und Österreich 1830-1848/49*. New York: P. Lang, c2001. Schriftenreihe der Internationalen Forschungsstelle "Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770-1850", Bd. 32. ISBN 363135682X.

SAHRMANN, Adam. *Beiträge zur Geschichte des Hambacher Festes: 1832*. Unveränd. Neudr. d. Ausg. Landau 1930. Vaduz/Liechtenstein: Topos Verlag, 1978. ISBN 3289001563.

SCHIEDER, Wolfgang. *Liberalismus in der Gesellschaft des deutschen Vormärz*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. 1983.

SCHNEIDER, Franz. *Pressefreiheit und politische Öffentlichkeit: Studien zur politischen Geschichte Deutschlands bis 1848*. Neuwied am Rhein und Berlin: Luchterhand. Politica, Bd. 24. 1966.

SCHÖTTLE, Rainer. *Politische Theorien des süddeutschen Liberalismus im Vormärz: Studien zu Rotteck, Welcker, Pfizer, Murhard*. Baden-Baden: Nomos, 1994. ISBN 3789031925.

STAKE, Robert E. *The art of case study research*. Thousand Oaks: Sage Publications, c1995. ISBN 080395767X.

STÖBER, Rudolf. *Deutsche Pressegeschichte: von den Anfängen bis zur Gegenwart*. 2. Aufl.. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2005.

VEČEŘA, Pavel. *Úvod do dějin tištěných médií*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2015. Žurnalistika a komunikace.

YIN, Robert. K. *Case Study Research. Design and Methods*. 4th ed. London: Sage Publications, 2009.

KAPITOLY KNIH:

ASENDORF, Manfred a VON BOCKEL, Rolf (ed.). *Demokratische Wege: deutsche Lebensläufe aus fünf Jahrhunderten*. Metzler, 1997. ISBN 978-3-476-01244-9. Str. 500-553

BEHNEN, Michael a VOGT, Martin. *Deutsche Geschichte: Von den Anfängen bis zur Wiedervereinigung*. Stuttgart. J.B. Metzler. 2. vydání. 1991. ISBN 978-3-476-00794-0 978-3-476-03392-5. Str. 349-402

BRUNS, Alfred. In: TADDEY, Gerhard. *Lexikon der deutschen Geschichte: Personen, Ereignisse, Institutionen: von der Zeitwende bis zum Ausgang des 2. Weltkrieges*. Kröner, 1979.

FORTESCUE, William. *France and 1848: the end of monarchy*. New York: Routledge, 2004. ISBN 9780415314619. Str. 1-30

GERBER, Stefan, et al. *Zwischen Stadt, Staat und Nation*. 2014. ISBN 978-3-525-30169-2 Str. 298-387

HAFFNER, Oskar. *Geschichte und Entwicklung der Freiburger Tagespresse*. In: GESELLSCHAFT FÜR BEFÖRDERUNG DER GESCHICHTS-, et al. *Zeitschrift für Beförderung der Geschichts-, Altertums- und Volkskunde von Freiburg, dem Breisgau und den Angrenzenden Landschaften*. Freiburg, Br.: Fehsenfeld, 1918. Str. 1-58.

KOŘÁN, Michal. *Komparativní případová studie*, V: DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-385-7. Str. 29-61

KRONENBERG, Volker a BÖCKENFÖRDE, Ernst Wolfgang. *Patriotismus in Deutschland: Perspektiven für eine weltoffene Nation*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2005. ISBN 353114491X. Str. 164-198

LEONARD, Joachim-Felix, LUDWIG Hans-Werner, SCHWARZE Dietrich, STRABNER Erich. *Medienwissenschaft: ein Handbuch zur Entwicklung der Medien und Kommunikationsformen*, Teil 1. Walter de Gruyter. 1999. ISBN 3110139618. Str. 896-954

VON MISES, Ludwig. *Liberalismus – eine Erfolgsbilanz*. In: DOERING, Detmar. *Kleines Lesebuch über Liberalismus (Argumente der Freiheit)*. Auflage 8. Academia Richarz.. 2015. ISBN 978-3-89665-660-5.

NIPPERDEY, Thomas. *Deutsche Geschichte 1800-1866: Bürgerwelt und starker Staat*. München: C.H. Beck, c1983. ISBN 340609354X. Str. 11-402

ROBERTS, Matthew. *Political movements in urban England, 1832-1914*. Macmillan International Higher Education, 2008. ISBN 9781403949127. Str. 16-20

SKŘIVAN, Aleš. *Evropská politika: 1648-1914*. Praha: Nakl. A. Skřivan, ml., 1999. ISBN 8090226132. Str. 133-198

VANDEN HEUVEL, Jon. *A German life in the age of revolution: Joseph Görres, 1776-1848*. Washington, D.C.: Catholic University of America Press, c2001. ISBN 081320948X. Str. 175-214

TYRICHTER, Conrad. *Die sicherheitspolitischen Kommissionen des Deutschen Bundes im Vormärz. Die Mainzer Zentraluntersuchungskommission und die Frankfurter Bundeszentralbehörde*. In: MÜLLER, Jürgen. *Deutscher Bund und innere Nationsbildung im Vormärz (1815–1848)*. Göttingen (Vandenhoeck & Ruprecht) 2018. ISBN 978-3-525-35597-8. Str. 99-101

WEBER, Max a HAVELKA Miloš. *Metodologie, sociologie a politika*. 2., opr. vyd. Praha: Oikoymenth, 2009, ISBN 9788072983896. Str. 185-245.

ČLÁNKY A ONLINE ZDROJE:

BRANDES, Friedrich, "Spazier, Richard Otto" [online] In: Allgemeine Deutsche Biographie 35 (1893), Str. 75-76. [cit. 20.4.2019] Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd117481726.html#adbcontent>

Carlsruher Zeitung. [online] Stadtwiki Karlsruhe. Letzte Änderung: 27.02.2011. [cit. 21.10.2018] Dostupné z: https://ka.stadtwiki.net/Carlsruher_Zeitung

CORNELIUS, Wilhelm, Indexeintrag. [online]. In: Deutsche Biographie. [cit. 29.4.2019] Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd130378534.html>

EISENHARDT, Ulrich. *Die Garantie der Pressefreiheit in der Bundesakte von 1815*. [online] In: *Der Staat*, vol. 10, no. 3, 1971, pp. 339–356. Duncker & Humblot GmbH. JSTOR. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: www.jstor.org/stable/43640255.

FENSKE, Hans. *Pfalz 19./20. Jahrhundert*. [online]. In: *Historisches Lexikon Bayerns*, 12.06.2006. [cit. 04.4.2019] Dostupné z: [www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Pfalz_\(19./20._Jahrhundert\)](http://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Pfalz_(19./20._Jahrhundert))

FRIEDRICH Manfred: Rotteck, Karl von. In: *Neue Deutsche Biographie*. [online] Band 22. 2005. Online Version. Str. 138–140. [cit. 21.4.2019] Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd118603329.html>

GRIESSHABER, Dieter. *Politische und gesellschaftliche Strömungen in Deutschland um 1830*. [online] Geschichts- und Kulturverein Köngen e.V. 20.1.2019. [cit. 10.1.2019] Dostupné z: <http://geschichtsverein-koengen.de/Vormaerz.htm>

HOPPEN, K. Theodore. *Riding a Tiger: Daniel O'Connell, Reform, and Popular Politics in Ireland, 1800-1847*. In: *PROCEEDINGS-BRITISH ACADEMY*. OXFORD UNIVERSITY PRESS INC., 1999. p. 121-144.

Karlsruher Zeitung. Stadtlexikon. [online] StadtAK 8/Ze 17. Karlsruhe. Zugriff am 23. März 2016. [cit. 20.2.2019] Dostupné z: <https://stadtlexikon.karlsruhe.de/index.php/De:Lexikon:ins-1181>

MASHI, Anna. *Review of , Karl von Rotteck und Carl Theodor Welcker –Liberale Professoren, Politiker und Publizisten*. [online] H-Soz-u-Kult, H-Net Reviews. June, 2016. Str.1. [cit. 21.2.2019] Dostupné z: www.h-net.org/reviews/showrev.php?id=47078

Reporter ohne Grenzen. *Rangliste der Pressefreiheit 2019*. [online] Wien. 18.4.2019. [cit. 20.4.2019] Dostupné z: https://www.reporter-ohne-grenzen.de/fileadmin/Redaktion/Presse/Downloads/Ranglisten/Rangliste_2019/Rangliste_der_Pressefreiheit_2019.pdf

WEECH, Friedrich von. *Badische Biographien. Zweiter Theil*. [online] Heidelberg, 1875. Badische Landesbibliothek, Str. 242. [cit. 20.3.2019] Dostupné z: <https://digital.blb-karlsruhe.de/blbihd/periodical/pageview/152239>

ZERBACK, Ralf, "Münch-Bellinghausen, Joachim Graf von" [online]. In: *Neue Deutsche Biographie* 18 (1997), S. 520 f [cit. 20.4.2019] Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd117173266.html#ndbcontent>

Teze Diplomové práce

ZÁVĚREČNÉ TEZE MAGISTERSKÉ PRÁCE NMTS	
Závěrečné teze student odevzdává ke konci Diplomního semináře III jako součást magisterské práce a tyto teze jsou spolu s odevzdáním magisterské práce do SIS předpokladem udělení zápočtu za tento seminář.	
Jméno:	Kateřina Návojjová
E-mail:	38594953@fsv.cuni.cz
Specializace (uveďte zkratkou)*:	NRS
Semestr a školní rok zahájení práce:	ZS/2017
Semestr a školní rok ukončení práce:	LS/2019
Vedoucí diplomového semináře:	PhDr. Miroslav Kunštát, Ph.D.
Vedoucí práce:	doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.
Název práce:	Boj o svobodu tisku: Bádensko a německý liberalismus ve 30. letech 19. století
Charakteristika tématu práce (max 10 řádek):	Případová studie se zaměřuje na speciální případ liberálního dění v jedné ze zemí Německého spolku. Ve 30. letech 19. století se v Bádenském velkovévodství podařilo prosadit dočasné zrušení předběžné cenzury, díky čemuž byl naplněn jeden z hlavních liberálních požadavků. Bádenský tiskový zákon přinesl nebývalou svobodu slova, které využili i přední iniciátoři liberalismu v čele s Karlem von Rotteckem. Tito liberálové ve své osobě propojili politickou a redaktorskou funkci a naskytl se jim do té doby nebývalý prostor pro realizaci jejich myšlenek. Typický opoziční deník „Der Freisinnige“ se díky redakčnímu složení stal liberálním orgánem a hlásnou troubou liberalismu. Práce se nejprve věnuje obecným pojmům svobody tisku a liberalismu, které tvoří výchozí bod pro analýzu konkrétních výstupů předních liberálních představitelů ve zmíněném deníku a období.
Vývoj tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):	Po zpracování dobového dění se podařilo zpřesnit cíl práce. Zaměření práce se posunulo od obecné snahy zachytit prosazování svobody slova v daném období k analýze jednotlivých požadavků liberalismu a jejich prosazování v deníku. Časové i teritoriální vymezení zůstalo beze změny.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):	Předkládaná práce sestává ze tří nosných kapitol. Po uvedení do problematiky následuje nastínění tehdejší situace v Bádenském velkovévodství, a to s ohledem na liberalismus, svobodu slova a vliv a význam cenzury. Dále je představen typický opoziční deník dané doby „Der Freisinnige“, důraz je kladen na jeho význam a redakční složení. Součástí kapitoly je proto také formulace významu deníku pro iniciátory liberalismu. Ve třetí části práce se v analýze deníku propojují poznatky z předešlých kapitol. Analýza se snaží zachytit obraz liberálního svobodného deníku a konkrétní prosazování cílů předních iniciátorů liberalismu, kteří nebyli svázáni cenzurou.
Hlavní výsledky práce (max. 10 řádek):	Případová studie na případu opozičního deníku „Der Freisinnige“ ukázala, jak se v Bádenském velkovévodství v letech 1831/1832 nejprve v parlamentu a následně i ve společnosti podařilo prosadit silící liberální proud. Prokazatelná návaznost deníku na přední liberály umožnila analýzu konkrétních projevů propagace liberalismu. Spojení politické a

novinářské funkce se prokázalo jako velice účinné. Z analýzy vyplynulo, že se deník „Der Freisinnige“ díky svobodě tisku iniciované jeho redaktory stal vlivným listem, který prakticky naplňoval liberální požadavky. Redaktoři se snažili šířit pozitivní obraz o svobodě slova, využívali možnosti publikovat pravdivé a nezkreslené informace a snažili se tím sloužit lidu. V publikovaných článcích byla patrná i snaha redaktorů apelovat na lid a na další redaktory, že úspěšné změny stavu lze dosáhnout pouze tehdy, bude-li aktivní celá společnost.

Prameny a literatura (výběr nejpodstatnějších):

DUSSEL, Konrad. Deutsche Tagespresse im 19. und 20. Jahrhundert. 2. erw. Aufl. Münster: LIT, 2011. Einführungen--Kommunikationswissenschaft, Bd. 1. ISBN 3825868117

DER FREISINNIGE: Freiburger politische Blätter. Freiburg 1832. Online-Ressource. Freiburg, Br.: Universitätsbibliothek, 2007 Freiburg historische Bestände - digital : Freiburg und der Oberrhein 1770 - 1870. Ročník 1832

DEUTSCHE BUNDESAKTE. V: documentArchiv.de [Hrsg.], URL: <http://www.documentArchiv.de/nzjh/dtba.html>

GUTZKOW, Karl Ferdinand (2 Briefe; Originale; s. Treskow 2, dostupné ve freiburgském archivu: K 1/25 Nachlaß Karl von Rotteck (1775 - 1840), StadtAF, C3/144/7.

KOŘÁN, Michal. Komparativní případová studie, In: DRULÁK, Petr. Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-385-7.

LANGEWIESCHE, Dieter. Liberalismus in Deutschland. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1988. ISBN 3518112864.

NIPPERDEY, Thomas. Deutsche Geschichte 1800-1866: Bürgerwelt und starker Staat. München: C.H. Beck, c1983. ISBN 340609354X.

REINALTER, Helmut. Die Anfänge des Liberalismus und der Demokratie in Deutschland und Österreich 1830-1848/49. New York: P. Lang, c2001. Schriftenreihe der Internationalen Forschungsstelle "Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770-1850", Bd. 32. ISBN 363135682X.

SCHIEDER, Wolfgang. Liberalismus in der Gesellschaft des deutschen Vormärz. Vandenhoeck & Ruprecht. Göttingen 1983.

SCHNEIDER, Franz. Pressefreiheit und politische Öffentlichkeit: Studien zur politischen Geschichte Deutschlands bis 1848. Neuwied am Rhein und Berlin: Luchterhand. Politica, svazek 24. 1966.

SCHÖTTLE, Rainer. Politische Theorien des süddeutschen Liberalismus im Vormärz: Studien zu Rotteck, Welcker, Pfizer, Murhard. Baden-Baden: Nomos, 1994. ISBN 3789031925.

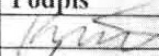

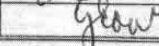

Vládní list Bádenského velkovévodství. V: Bádenské zákony a předpisy - digitálně. Bádenská zemská knihovna. Str. 328, v digitální verzi 337. URN: urn:nbn:de:bsz:31-33161. www.digital.blb-karlsruhe.de/blbihd/periodical/pageview/744024

Etika výzkumu:**

Jazyk práce:

český

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce	30.4.2019	
Vedoucí diplomového semináře	30.4.2019	
Vedoucí specializace	30.4.2019	
Garant programu	7.5.2019	

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vzhled deníku Der Freisinnige: titulní strana (obrázek)

Zdroj: *Der Freisinnige: Freiburger politische Blätter. Freiburg 1832.* [online] Freiburg, Br.: Universitätsbibliothek. <http://dlub.uni-freiburg.de/diglit/freisinnige1835>

Der Freisinnige. Freiburger politische Blätter.

Nr. 1.

Donnerstag den 1. März

1832.

Ueber den Geist und die Bestrebung des Freisinnigen.

Triumph! Triumph! Dieser Freudenruf erkobte auf dem letzten Badischen Landtage, als die Vertreter ihres Volkes durch dessen einmütige Zustimmung unterthätig, einstimmig die vollkommenste Pressefreiheit als das heiligste natürliche und positive, Deutsche und Badische Verfassungsrecht in Anspruch nahmen, und die durch zwölf Jahre hindurch in ganz Deutschland für unbefuglich gehaltenen Einmündungen gegen diese Rechtsforderung als siegreich widerlegt erklärten. Triumph! Triumph! So darf mit noch größerem Rechte das ganze Badische Volk ruhen an dem heutigen Tage, an welchem jetzt, in Gemäßheit der eudlichen Vereinigung unserer drei Zweige der gesetzgebenden Gewalt und trotz aller früheren und späteren Hindernisse und Aufseindungen, dieses wesentlichste Recht freier Völker für das Badische und Deutsche Vaterland bei uns siegreich in das Leben tritt.

Gerade das, was die Erwerbung des kostbaren Gutes erschwert, das hat dieser Anverwandlung doppeltten Werth gegeben. Selbst der bloßen Form und dem Schein nach ist ja jetzt das heilige Recht nicht mehr darstellbar als ein bloß factisches, bloß gebotenes Recht, oder als ein fürstliches Privileg, das verlichen durch die Gnade, wieder entzogen werden könnte durch die Ungnade. Nein unser ist es als unser eigenstes wohlverordnetes Recht. Wir haben es offen und eudlichen Rechtskauf als unser unantastbares Heiligthum. Durch die Weise, wie das ganze Badische Volk diese neuemanuelischen Kämpfe theilte, und wie es noch jetzt die Protestation seiner Vertreter gegen die Verhöhnung und Verletzung dieses Rechtes zu der seinigen machte, hat es sich Pressefreiheit verdient. Es hat gezeigt, daß es mit constitutioneller Bildung und Lichtheit, die ganze Bedeutung, die ganze Wichtigkeit, die unantastbare Heiligkeit dieses Rechtes auf dieselbe Weise erkennt, wie sie die Britten, die freien Nordamerikaner, die Franzosen erkennen. Was die Britten ausdrücken wollten, als ihr Parlament verweigerte, dieses natürlichste Menschenrecht, das der Freiheit der Wahrheit, durch ein positives Gesetz auszusprechen, was die Franzosen mit ihrem Blute besiegelten, das drückt die Nordamerikanische Verfassung aus, indem sie gerade dieses Recht als ein so unantastbares Menschenrecht erklärt, daß keine Gewalt in ganz Nordamerika es je durch die schmadvolle Fessel und Lüge der Censur gültig beschränken, daß das Volk nie durch seine Abgeordneten rechtsgültig darauf verzichten könne. Auch die Badener würden jetzt noch weniger, als sie Landes- oder Landesministern die Gewalt zugestehen, allen Bürgern beliebig das Licht der vohisichen Augen auszulöschen, ihnen das Recht einzudämmen, mit Bruch unserer Verfassung, das ganze Volk in geistige und moralische Blindheit und durch sie in schmadvolle geistige Leidenenschaft zu füttern. Es niedrig und unwürdig denkt Goethe in Baden Niemand mehr, daß er Freiheit und Sicherheit des Eigentums um gemeinen materiellen Gut, welche doch jede Regierung zugestehet, die nur Anspruch macht, auf den Namen einer rechtlichen, höher und heiliger hielte, als Freiheit und Sicherheit der Wahrheit und ihrer Würdigung. Nur wenn die ganze Verfassung, die unser Volk bereits als eine jammervolle Lüge und Lüge ohne Pressefreiheit erprobte, nur wenn unser ganzer Rechtszustand mit roher Gewalt verkauft werden, alsdann wäre für uns vielleicht vorübergehender Sieg des unethischen Gedankens- oder Censur-Despotismus denkbar. Ganz Deutschland aber würde dann mitempfinden unser Unglück, unsere Schmach und das Unrecht.

Wehe dem Joden, der treubrühlig und rechtlos unser heiligstes, für uns und unser deutsches Vaterland wohlverordnetes Recht, die Seele und das Palladium aller übrigen, anzutasten wagte! Wehe dem, der des Vaterlands kostbarstes Kleinod und sein eigenes Menschenrecht als feiger Sklave Preis zu geben, so nichtswürdig und niederträchtig sein könnte!

Der Freisinnige aber wird das Recht der vollkommenen Wahrheitsfreiheit dazu gebrauchen, wozu es sein Begriff bestimmt, nämlich zur Vorbereitung der ganzen freien Wahrheit, und zur Förderung der Vervollkommnung der gesellschaftlichen Verhältnisse des Vaterlandes und der Menschheit durch Wahrheit. Auch wo sie schmerzen sollte, ist Wahrheit das höchste Gut für die höhere Menschheit. Sie allein ist, die gleich jenem wunderthätigen Speere die Wunden wieder heilt, die sie schlägt. Sie ist die einzige gründliche Hilfe für das Uebel der Welt.

Hier dürfen selbst die Allerechtigsten nicht widersprechen. Namentlich dürfen es nicht die Fürsten Europas, welche (im heiligen Eund) im Angesicht der ganzen Welt feierlich ihren unerschütterlichen Entschluß gelobt, ebenso in der inneren Regierung der verschiedenen brüderlichen Glieder der Einen christlichen Nation, welche in Wahrheit nur allein Gott zu ihrem wahren Souverän haben, und von ihren Regenten nur im Geiste wahrer Brüderlichkeit geleitet werden dürfen, wie auch in den äußeren politischen Verhältnissen der Völker unter einander seit die Vorschriften jener heiligen Religion der allgemeinen Liebe, Brüderlichkeit und Gerechtigkeit zwischen allen Menschen befolgen zu wollen; jene Vorschriften die weitestent, bloß aus Privatlieben anwendbar zu sein, vielmehr alle Schritte der Regierung leiten müssen, und das einzige Mittel seyen, menschliche Einrichtungen sich zu begründen und gründlich zu vervollkommenen.

In Wahrheit, das Grundgesetz jener heiligen Lehre, Brüderlichkeit und Gerechtigkeit zwischen alle Menschen und Völkern, zwischen Regent und Bürger, und durch sie wahrer Vervollkommnung und dauernde friedliche Ordnung, das sind die erlöbendsten und die unantastbaren Grundzüge des Freisinnigen.

Wir und mit uns das täglich zu freierer Einsicht und Kraft heranzwachsende Deutsche und Europäische Menschengeschlecht, wir werden nach dem von denselben selbst so heilig angebeteten Grundglauben auch die Regierungen mit freier Wahrheit beurtheilen. Wir werden auch ihnen, wozu Jeder ein Recht, ja die Pflicht hat, in brüderlichem Geiste die ganze Wahrheit mittheilen. Wir werden nach jenem erhabenen Beispiel menschlicher Tugend selbst offen ausprechen unsere sittlichen Absehen gegen das icheusliche aller menschlichen Laster, gegen die wahre Verführung aus Heiligen, nämlich gegen die Lüge, den treubrühlig und gottlästerlichen Mißbrauch mit Betrug und dem bei ihm beschworenen Fürsteneuer. Wir werden es thun, indem wir huldigen jenem unserem wahren Souverän und seinem Gebot, daß man Götter mehr gebeneden müsse als den Menschen. Wir werden es thun aus brüderlicher Liebe, damit nicht furchtbare Thaten den Beweis liefern, daß das mit der unabweisenden Aufklärung erhabene sittliche Gefühl der christlichen Nationen jetzt seinerseits auf die politischen Verhältnisse jene heiligen Grundzüge anwendet, und auch in den politischen Verhältnissen fürder nicht mehr zu duben vermag, was im Privatleben jeder sittliche Mensch laut verurtheilt und verabschieden soll, was jeder Mann von Ehre offen und auf das tiefste verabscheet. Nicht etwofen Wertbruch will die heutige gestirnte Welt, reiß der Freisinnige huldigen, nicht der Gewalt und dem Raub gegen Nationen und Bürger, sondern der Wahrheit und dem Recht, nicht der Lüge und Schmeichelei, nicht machthaberischen Hinter-